

**T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEKSTİL VE MODA TASARIMI ANASANAT DALI
TEKSTİL VE MODA TASARIMI PROGRAMI**

**GELENEKSEL TÜRK EL DOKUMALARINDAN RİZE
BEZİ'NİN (FERETİKO) SÜSLEME TEKNİKLERİ İLE
GİYSİYE UYARLANMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Kenan SAATÇIOĞLU**

**Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Bahattin ŞEBER**

İstanbul - 2012

T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

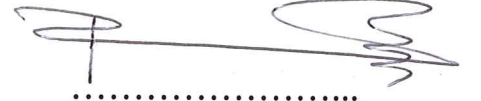
Tekstil ve Moda Tasarım Anasanat Dalı Tekstil ve Moda Tasarım Programı Tezli Yüksek Lisans öğrencisi **Kenan SAATÇIOĞLU** tarafından hazırlanan “**Geleneksel Türk El Dokumalarından Rize Bezi’nin (Feteriko) Süsleme Teknikleri İle Giysiye Uyarlanması**” adlı bu çalışma jürimizce Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Tarihi : 15.06.2012

(Jüri Üyesinin Ünvanı , Adı , Soyadı ve Kurumu) :

İmzası :

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Bahattin ŞEBER
Dan.-HAL.Üniv.Tekstil ve Moda Tas.ASD Öğr.Üyesi

.....

Prof.Dr.Esin SARIOĞLU
HAL.Üniv.Tekstil ve Moda Tas.ASD Öğr.Üyesi

.....

Jüri Üyesi: Prof.Dr.Ahmet Öner GEZGİN
Işık. Üniv. Moda ve Tekstil Tas.ASD Öğr.Üyesi

.....

Jüri Üyesi: Yrd.Doç.Dr.Altan ORAN
HAL.Üniv.Tekstil ve Moda Tas.ASD Öğr.Üyesi (Yedek)

.....

Jüri Üyesi: Yrd.Doç.Dr.Engin AKDOĞAN
Gelişim Üniv.Tekstil ve Moda ASD Öğr.Üyesi (Yedek)

.....

ÖNSÖZ

“Geleneksel Türk El Dokumalarından Rize Bezi’nin (Feretiko) Süsleme Teknikleri İle Giysiye Uyarlanması”; konu başlıklı çalışma, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tekstil ve Moda Tasarımı Anasanat Dalı Yüksek Lisans programında tez olarak hazırlanmıştır.

Beş bölümden meydana gelen çalışma; Giriş, Dokuma, Rize Bezi (Feretiko), Giysi Süsleme ve Rize Bezi İle Yapılabilecek Olan Giysi Tasarımı Örnekleri bölümlerini kapsamaktadır. Giriş bölümünde, araştırmanın amaçlarından, kapsamlarından ve yöntemlerinden bahsedilmiştir. Dokuma bölümünde, dokuma kavramına ve dokumacılık sanatının tarihsel sürecine değinilmiştir. Rize Bezi (Feretiko) bölümünde ise, bu geleneksel Türk el dokumasının teknik ve sosyolojik özellikleri vurgulanmıştır. Giysi süsleme bölümünde, daha önce bulunmuş olan bazı giysi süsleme teknikleri anlatılmış ve son bölümde ise Rize Bezi dokuması ve bu giysi süsleme teknikleri kullanılarak yapılabileceği düşünülen ve çeşitli moda tasarımcılarının hazırlamış oldukları giysi tasarımı örnekleri ortaya atılmıştır.

Bu araştırmanın yapılmasındaki amaç unutulmuş bir geleneksel Türk el dokuması olan Rize Bezi’ni tekrar gün ışığına çıkarmak ve bu dokumadan yola çıkarak neler yapılabileceğini gözler önüne sermektir.

Bu araştırmayı yaparken, benden hiçbir zaman desteğini esirgemeyen ve bölgeye gidip araştırma yapmamı sağlayan değerli hocam ve danışmanım Haliç Üniversitesi Öğretim Üyesi Sayın Yrd. Doç. Dr. Bahattin ŞEBER’e, araştırmayı yaparken bana kapılarını açan, her türlü teknik ve sosyal bilgiyi paylaşan Rize’nin Çayeli ilçesinde bulunan Kurular Tekstil’in sahibi tekstil mühendisi Sayın İlyas KURU’ya, çalışmama tüm ön görüş ve yardımlarıyla destekte bulunan FMV Işık Üniversitesi Öğretim Üyesi değerli hocalarım Sayın Prof. Dr. Ahmet Öner GEZGİN’e ve Sayın Öğr. Gör. Şöhret AKTEPE’ye ayrı ayrı teşekkür eder ve saygılarımı sunarım.

Ayrıca eğitimimin her aşamasında benden yardım ve desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen sevgili anneme, babama, kardeşime ve babaanneme sonsuz şükranlarımı sunarım.

İstanbul, 2012

Kenan SAATÇIOĞLU

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

İÇİNDEKİLER	I
KISALTMALAR LİSTESİ.....	VI
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	VII
TABLolar LİSTESİ.....	X
ÖZET.....	XI
ABSTRACT	XII
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı, Kapsamı ve Yöntemi	2
1.1.1. Amaç.....	3
1.1.2. Kapsam	4
1.1.3. Yöntem	5
2. DOKUMA	7
2.1. Dokuma Kavramı	7
2.2. Dokumacılığın Tarihsel Gelişimi	12
2.2.1. Mısır.....	16
2.2.2. Mezopotamya	18
2.2.3. Çin	19
2.2.4. Orta Asya ve Türk Cumhuriyetleri.....	20

2.2.5. Avrupa	22
2.2.6. Anadolu	23
2.3. Türkiye’deki Geleneksel El Dokumaları.....	32
2.3.1. Marmara Bölgesi Geleneksel El Dokumacılığı	33
2.3.2. Ege Bölgesi Geleneksel El Dokumacılığı.....	34
2.3.3. Akdeniz Bölgesi Geleneksel El Dokumacılığı	35
2.3.4. İç Anadolu Bölgesi Geleneksel El Dokumacılığı.....	36
2.3.5. Karadeniz Bölgesi Geleneksel El Dokumacılığı	36
2.3.6. Güney Doğu Anadolu Bölgesi Geleneksel El Dokumacılığı	37
2.3.7. Doğu Anadolu Bölgesi Geleneksel El Dokumacılığı.....	38
3. RİZE BEZİ (FERETİKO).....	40
3.1. Rize İli ve Bölgesine Genel Bakış.....	40
3.1.1. Rize İlinin Tarihi.....	41
3.1.2. Rize İlinin Coğrafi Konumu, İklimi ve Bitki Örtüsü.....	42
3.1.3. Rize İlinin Ekonomik Faaliyetleri	44
3.2. Rize İlinde Dokumacılık.....	46
3.2.1. Bölge Dokumacılığının Tarihçesi.....	47
3.2.2. Bölgede Yapılan Dokumalar ve Özellikleri	49
3.2.3. Bölgede Kullanılan Dokuma Tezgahları ve Özellikleri	50
3.3. Rize Bezi (Feretiko)	52
3.3.1. Rize Bezi’nin Tarihsel Süreç ve Gelişimi	54
3.3.2. Rize Bezi’nin Teknik ve Yapısal Özellikleri.....	56
3.3.2.1. Teknik Özellikleri.....	56
3.3.2.1.1. Kenevir (Kendir).....	60

3.3.2.1.2. Pamuk	63
3.3.2.2. Renk ve Desen Özellikleri	64
3.3.3. Rize Bezi Yapım Aşamaları	66
3.3.3.1. Kenevir Bitkisi Toplama İşlemi.....	67
3.3.3.2. Havuzlama (Çürütme) İşlemi	68
3.3.3.3. Dövme İşlemi.....	69
3.3.3.4. Tarama İşlemi	69
3.3.3.5. İplik Yapım İşlemi.....	71
3.3.3.6. Çözümlü Hazırlama İşlemi	72
3.3.3.7. Dokuma İşlemi.....	75
4. GIYSİ SÜSLEME	76
4.1. Süsleme Kavramı.....	76
4.2. Süslemenin Tarihsel Gelişimi.....	77
4.2.1. Eski Çağ Medeniyetleri	77
4.2.2. Türk Medeniyetleri	78
4.2.2.1. Göktürk Dönemi	79
4.2.2.2. Uygur Dönemi	79
4.2.2.3. Selçuklu Dönemi	80
4.2.2.4. Osmanlı Dönemi.....	81
4.3. Giysi Süsleme Teknikleri	84
4.3.1. İşleme Tekniği İle Yapılan Giysi Süslemeleri.....	84
4.3.1.1. Kanaviçe	84
4.3.1.2. Çin İğnesi.....	86
4.3.1.3. Beyaz İş	87

4.3.1.4. Marka – Monogram	88
4.3.1.5. Dantel.....	88
4.3.1.6. Pul – Payet	89
4.3.1.7. Oya.....	89
4.3.1.8. Ajur	90
4.3.1.9. Püskül	90
4.3.1.10. Ponpon	91
4.3.1.11. Büzgülü.....	92
4.3.1.12. Türk İşi	93
4.3.1.13. Hesap İşi	94
4.3.1.14. Antep İşi	95
4.3.1.15. Bartın İşi (Tel Kırma).....	96
4.3.1.16. Maraş İşi	97
4.3.1.17. Kasnak İşi (Suzeni).....	98
4.3.2. Dikiş Tekniği İle Yapılan Giysi Süslemeleri.....	98
4.3.2.1. Aplike	99
4.3.2.2. Biye.....	99
4.3.2.3. Fırfır – Farbala.....	99
4.3.2.4. Kapitone.....	99
4.3.2.5. Kırkyama (Patchwork).....	100
4.3.2.6. Nervür	101
4.3.2.7. Pili.....	102
4.3.2.8. Fiyonk.....	102
4.3.3. Hazır Süs Malzemeleri İle Yapılan Giysi Süslemeleri	102

4.3.3.1. Harç Malzemeleri	102
4.3.3.2. Hazır Dantel.....	102
4.3.3.3. Kordon Şerit.....	103
4.3.3.4. Kurdele	103
4.3.3.5. Sutaşı	103
5. RİZE BEZİ İLE YAPILABİLECEK OLAN GİYSİ TASARIMI ÖRNEKLERİ	104
6. SONUÇ.....	123
7. KAYNAKLAR	126
8. ÖZGEÇMİŞ.....	132

KISALTMALAR

- Bkz.** : Bakınız
cm : Santimetre
dk. : Dakika
kg : Kilogram
m : Metre
MÖ : Milattan Önce
MS : Milattan Sonra
sık. : Sıklık
vb. : Ve benzeri

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No.

Şekil 2.1.: İkel Tezgahta Dokunan Bir Dokuma	8
Şekil 2.2.: İkel Dokuma Tezgahında Çalışan Dokumacı Kadın.....	10
Şekil 2.3.: Eski Yunan Çömleği Üstündeki Dokuma Tezgahı ve Çalışan Kadın Silüetleri.....	11
Şekil 2.4.: Eski Uygarlıklara Ait Bulunmuş Dokuma Parçaları	12
Şekil 2.5.: Tarih Öncesi Devirlere Ait İğne Örnekleri.....	14
Şekil 2.6.: Güney Amerika Bölgesine Ait Eski Bir Dokuma Parçası.....	15
Şekil 2.7.: Eski Mısır, Tarım İle Uğraşan İnsan Silüetleri.....	17
Şekil 2.8.: İkel Dokuma Tezgahı Örneği.....	20
Şekil 2.9.: 13. Yüzyıl, Anadolu Bölgesine Ait Kumaş Parçası	25
Şekil 2.10.: 13. Yüzyıl, Anadolu Bölgesine Ait Kumaş Parçası	25
Şekil 2.11.: 13. Yüzyıl, Selçuklu Dönemi Altın Telli İpek Kumaş	27
Şekil 2.12.: 13. Yüzyıl, Çift Başlı Kartal Motifli Altın Telli İpek Kumaş	28
Şekil 2.13.: 17. Yüzyıl, Osmanlı Kemha Kumaşı.....	29
Şekil 2.14.: Osmanlı Dönemi Motif Örnekleri	30
Şekil 2.15.: 16. Yüzyıl, Bursa Dokuması Kesiti.....	31
Şekil 2.16.: Doğu Anadolu Bölgesine Ait Bir Dokuma	38
Şekil 3.1.: İlçe Detaylı Rize Haritası	43
Şekil 3.2.: Çaykur Çay Fabrikası.....	45
Şekil 3.3.: Rize Bölgesinden Bir Dokuma Tezgahı.....	51
Şekil 3.4.: Dokunmakta Olan Rize Bezi Örneği.....	53
Şekil 3.5.: Kendir İplikleri	57
Şekil 3.6.: Kendir ve Pamuk İpliklerinden Dokunan Bir Rize Bezi	58
Şekil 3.7.: Erkek Kenevir Bitkisi.....	61

Şekil 3.8.: Dişi Kenevir Bitkisi.....	61
Şekil 3.9.: Kenevir Bitkisi Sapı	62
Şekil 3.10.: Pamuk Bitkisi	63
Şekil 3.11.: Rize Bezi Masa Örtüsü Takımı	65
Şekil 3.12.: Rize Bezi Desen Örneği	66
Şekil 3.13.: Kenevir Bitkisi Toplama ve Kurutma İşlemi	67
Şekil 3.14.: Kenevir Bitkisi Toplama ve Kurutma İşlemi	68
Şekil 3.15.: Kendir İpliği Yapma İşlemi.....	69
Şekil 3.16.: Testere Dişli Bıçak	70
Şekil 3.17.: Çift Taraflı Tarak.....	70
Şekil 3.18.: Kendir Çilesi	72
Şekil 3.19.: Çahra	73
Şekil 3.20.: Çözümlü Dolabı.....	74
Şekil 3.21.: Çözümlü Hazırlama İşlemi.....	74
Şekil 3.22.: Mekanik Dokuma Tezgahında Dokunan Rize Bezi.....	75
Şekil 4.1.: Süsleme Örneği	76
Şekil 4.2.: Osmanlı Dönemi, 18. Yüzyıl İşleme Örneği.....	81
Şekil 4.3.: Osmanlı Dönemi, 16. Yüzyıl İşlenmiş Kavuk Bezi	82
Şekil 4.4.: Stilize Edilmiş Lale Motifinden Oluşan Bir Kumaş	83
Şekil 4.5.: Kanaviçe Örneği.....	85
Şekil 4.6.: Kanaviçe Örneği.....	86
Şekil 4.7.: Çin İğnesi	87
Şekil 4.8.: Dantel	88
Şekil 4.9.: Oya Örneği	89
Şekil 4.10.: Ajur Örneği	90
Şekil 4.11.: Ponponlardan Oluşan Bir Kemer Örneği	91
Şekil 4.12.: Dalga Büzgü	92
Şekil 4.13.: Türk İşi	93
Şekil 4.14.: Hesap İşi.....	94

Şekil 4.15.: Antep İşi	95
Şekil 4.16.: Bartın İşi (Tel Kırma).....	96
Şekil 4.17.: Maraş İşi Örneği.....	97
Şekil 4.18.: Suzeni Örneği.....	98
Şekil 4.19.: Kapitone Örneği	99
Şekil 4.20.: Kırkyama (Patchwork)	100
Şekil 4.21.: Nervür Örneği	101
Şekil 5.1.: Örnek 1 (Alexander McQueen).....	105
Şekil 5.2.: Örnek 2 (Issey Miyake).....	106
Şekil 5.3.: Örnek 3 (Issey Miyake).....	107
Şekil 5.4.: Örnek 3, Detay (Issey Miyake)	108
Şekil 5.5.: Örnek 4 (Issey Miyake).....	109
Şekil 5.6.: Örnek 4, Detay (Issey Miyake)	110
Şekil 5.7.: Örnek 5 (Chloe).....	111
Şekil 5.8.: Örnek 5, Detay (Chloe)	112
Şekil 5.9.: Örnek 6 (Hakan Yıldırım)	113
Şekil 5.10.: Örnek 7 (Rick Owens).....	114
Şekil 5.11.: Örnek 8 (Viktor & Rolf).....	115
Şekil 5.12.: Örnek 8, Detay (Viktor & Rolf)	116
Şekil 5.13.: Örnek 9 (Krizia)	117
Şekil 5.14.: Örnek 9, Detay (Krizia).....	118
Şekil 5.15.: Örnek 10 (Christophe Josse)	119
Şekil 5.16.: Örnek 10, Detay (Christophe Josse).....	120
Şekil 5.17.: Örnek 11 (Alexander McQueen).....	121
Şekil 5.18.: Örnek 12 (Stephane Rolland).....	122

TABLO LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 3.1.: Rize ve Bölgesinde Yapılan Dokuma Çeşitleri	49
--	----

GENEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı : Kenan SAATÇIOĞLU
Anabilim Dalı : Tekstil ve Moda Tasarımı
Programı : Tekstil ve Moda Tasarımı
Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Bahattin ŞEBER
Tez Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans – Haziran 2012

GELENEKSEL TÜRK EL DOKUMALARINDAN RİZE BEZİ'NİN (FERETİKO) SÜSLEME TEKNİKLERİ İLE GİYSİYE UYARLANMASI

ÖZET

Dokuma kavramı ve dokumacılık sanatı tarihsel süreç boyunca sürekli gelişim göstermiştir. Birçok medeniyeti barındırmış olan Türkiye toprakları içinde, dokumacılık sanatı, bölgede yaşamış olan onlarca medeniyetten etkilenmiştir. Bu durum Türkiye’de dokuma kavramının ve dokumacılık sanatının daha da zenginleşmesini sağlamış ve onu önemli bir noktaya taşımıştır. Böylece ülkemizin birçok yöresinde, bu zenginliğe ait özgün eserlere ulaşılmıştır. Gördüğümüz eserlerden biri de Rize Bezidir (Feretiko). Geleneksel Türk el dokumalarından biri olan Rize Bezi, ülkemizin Rize ilinde dokunan bir kumaş türüdür. Diğer geleneksel dokumalar gibi doğal liflerden meydana getirilen Rize Bezi’nin, kendine özgü birçok özelliğinin olduğu görülmektedir. Pamuk ve kenevir liflerinden yapılan bu bezin en önemli özelliği, Trabzon ve Rize sahil kesiminde yetişen kenevir bitkisinden elde edilmesidir. Bölgenin iklimiyle daha da farklı bir yapıya kavuşan kenevir bitkisi, bu beze özgün bir tat katmaktadır. Bu dokumanın, bölge halkı için geçmiş yıllarda daha da önem arz ettiği görülür. Fakat günümüzde, sanayinin gelişmesi ile birlikte bu beze eskisi kadar önem verilmemektedir. Bu çalışmada Rize Bezi ile birlikte giysi süsleme teknikleri de incelenmiştir. İncelenen giysi süsleme teknikleri ve Rize Bezi’nin bir arada kullanılmasıyla, özgün bayan giysi tasarımlarının ortaya çıkarılmasının mümkün olduğu görülmüştür. Bu tasarımlar ile birlikte Rize Bezi’nin giysi kavramına çok uygun bir dokuma olduğu ve farklı giysilerde de kullanılabileceği ortaya çıkmıştır. Bu çalışmadaki en önemli amacın ise, unutulmaya yüz tutmuş bir dokumanın tekrar canlanmasını sağlamak ve bu dokumadan neler yapılabileceğini göstermek olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Doğu Karadeniz, Dokuma, Giysi, Giysi Süsleme, Rize Bezi.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname : Kenan SAATÇIOĞLU
Field : Textile and Fashion Design
Program : Textile and Fashion Design
Supervisor : Assistant Professor Dr. Bahattin ŞEBER
Degree Awarded and Date : Master – June 2012

THE ORNAMENTATION TECHNICS WITH RİZE CLOTH (FERETİKO), ONE OF THE TRADITIONAL TURKISH HAND WOVEN FABRICS, TOGETHER WITH ITS ADAPTATION TO GARMENTS

ABSTRACT

In historical process, woven concept and art of weaving were always improved. The art of weaving affected by tens of civilizations that lived in Turkey's lands, also this lands housed in many of civilizations. This situation provided that woven concept and art of weaving were enriched more and more and this branch of art was moved very important point. So that, many unique works of art were reached in our country in lots regions. Rize Cloth (Feretiko) is a kind of woven that we can see. In traditional Turk hand wovens Rize Cloth is a kind of fabric that is wovened in province of Rize, Turkey. Rize Cloth has many specific features and consisted of natural fibres as other traditional wovens. It is produced cotton and hemp fibres, the most important feature is that the cloth is consisted of hems that grow in cost of Trabzon and Rize. Hems that grow in that region, get different kind of structure because of the region's climate, this situation adds unique taste to the cloth. Last years, Rize Cloth was very important for the people that live in the region. But now, this cloth is not so important for the people that live in the region beacuse of the development of industry. In this study, clothing ornamentation technics were searched. Searched clothing ornamentation technics can use with Rize Cloth, it is possible that unique women designs bring out with them. With together these designs, we can see that Rize Cloth is a very convenient woven for clothes concept and can be used diffrent garments. The most important purpose of this study, to contribute to revival for began to be forgotten this cloth and show what can be done from this cloth.

Key Words: The Eastern Black Sea, Woven, Garments, Clothing Ornamentation, Rize Cloth.

1. GİRİŞ

Dokuma sanatı, hayatımıza yüzyıllar öncesinde girmiş olup, tarihsel süreç içinde her geçen gün daha fazla geliştirilerek birçok alanda kullanılmaya başlanmıştır. Yüzyıllar boyunca yapılan tarihsel çalışmalar bizlere, dokuma ve dokumacılık sanatının tarih öncesi çağlardan bu yana yapıldığını göstermektedir. Bu çağlarda yaşamış olan insanların, örtünmek için etraflarında bulunan çeşitli ağaçlardaki yapraklardan yararlandığı; öncelikle vücutlarındaki belirgin yerleri korumak için bu yapraklar ile örtündüklerine çeşitli tasvirlerde rastlanılmıştır. Daha sonraları ise, avlanmayı öğrenmeleriyle birlikte, özellikle mevsimi sert olan bölgelerde yaşayan insanların, postu olan hayvanları avlamaları sonucu; bu hayvanların postlarını üzerlerine geçirerek, herhangi bir estetik kaygı taşımadan bu yüzeyler ile korundukları bilinmektedir.

Sonraları ise, insanların çeşitli bitkilerin liflerini bulmaları ve bunları ilk önceleri elleri, daha sonraları ise çeşitli doğal malzemelerden yapmış oldukları ilkel iplik eğirme sistemleri ile eğirmeleri sayesinde el dokumacılığı başlamıştır.

Geleneksel el dokumacılığı, şüphesiz ki çok eski çağlardan bu yana birçok medeniyete ev sahipliği yapmış Anadolu'da gelişme imkanı bulmuş ve bunun sonucunda ise çok fazla teknikte kurgulanmış özgün el dokumaları ortaya çıkmıştır. Günümüzde dokumacılık sanatını oluşturan bu dokumalar, ülkemizde mekikli ve kirkitli dokumalar olarak bilinmektedir. Bu dokumalar birçok bölgede farklı lif çeşitleri ve tekniklerle meydana getirilmiş, kültürel olarak önemli bir yere sahip olmuşlardır.

Günümüzde endüstri kollarının gelişmesine ve diğer iş kollarının ortaya çıkmasına paralel olarak Anadolu ve Trakya bölgelerinde yapılan geleneksel el dokumaları, eskiden olduğu gibi halk – özellikle gelen genç nesil – tarafından pek yapılmamaktadır. Yetmişli ve seksenli yıllarda geleneksel el dokumacılığının

Anadolu ve Trakya’da hemen hemen herkes tarafından yapılmakta olduğu, çoğu evde ise dokuma tezgahları bulunduğu görölmektedir.

Tarihsel süreçte, üzerinde birçok medeniyeti barındıran Anadolu toprakları ölkemiz için şüphesiz ki bir değerdir. Bu değerlerden biri de dokuma ve dokuma sanatıdır. Ölkemizin Batı’sından Doğu’suna; Kuzey’inden Güney’ine tüm bölgelerinde farklı teknik ve iplik cinsleriyle yapılan bu halk sanatına sahip çıkmak hepimiz için birer görev olmalıdır.

Dokuma; önceden belirlenmiş bir teknik doğrultusunda atkı diye bilinen yatay ipliklerle, çözgü diye bilinen dikey ipliklerin birbirlerinin alt ve üst kısımlarından geçirilmesi ve birbirlerine sıkı veya gevşek olarak yaklaştırılması ile elde edilen tekstil yüzeylerine denilmektedir.

Yapılan tez araştırmasında, geleneksel Türk el dokumalarından başlanarak, bu dokumalar hakkında tarihi, bölgesel ve teknik bilgiler verilmiştir. Bu çerçevede, geleneksel Türk el dokumalarından Rize Bezi, tarihi belgesel ve tarihsel süreç içerisinde irdelenmiştir. Giyim – kuşam kültürüne de hitap edebileceği düşünölen Rize Bezi, geçmişten günümüze kadar gelen giysi süsleme teknikleri ile birlikte özgün ve serbest tarzda kurgulanmış bayan kıyafetlerine uygulanmıştır. Çalışmanın amacı, gelenekselden yola çıkarak, unutulmaya yüz tutmuş değerlerin gün ışığına çıkarılmasına az da olsa katkıda bulunmaktır.

1.1. Araştırmanın Amacı, Kapsamı ve Yöntemi

Bu kısımda yapılan araştırma hakkında bilgiler verilecektir. Bu bilgiler araştırmanın amacından, kapsamından ve yönteminden oluşmaktadır. Öncelikli olarak yapılan araştırmanın amacı ile ne amaç doğrultusunda yapılmak istenildiğinden bahsedilecek, taşıdığı amaç ile ne hedeflendiği belirtilecektir. Daha sonra ise araştırmanın kapsamına değinilecektir. Bu doğrultuda araştırmanın hangi konuları ve konu başlıklarını kapsadığından bahsedilecektir. Son olarak ise araştırmanın yöntemi anlatılacaktır. Araştırma yapılırken hangi yöntem ya da yöntemlerin kullanıldığı belirtilecektir.

1.1.1. Amaç

Giyim – kuşam kültürü, insanlığın var olmasıyla birlikte oluşmaya başlayan korunma, barınma ve beslenme gibi temel ihtiyaçlardan biri olarak sayılabilir. Giyimi oluşturan en önemli materyal ise kumaştır. Kumaş yani dokuma ürünleri diyebileceğimiz ürünler, giyim – kuşam kültürünü oluşturan en önemli malzemedir. Giyimi oluşturan dokumaların ve dokumacılık sanatının ilk olarak nerede ve ne zaman görüldüğü kesin olarak bilinmemektedir. Bu konuda sanat tarihçileri tarafından çeşitli görüşler ortaya konulmuş olsa da, konu hakkında kesin olarak bir fikir birliği sağlanamamıştır. Bununla birlikte, genel görüş ise dokuma sanatının Orta Asya ve Anadolu kaynaklı olduğu yönündedir.

Dokumacılıkta düne kadar en eski medeniyet olarak tanıdığımız Mısır, daha sonra yerini Mezopotamya'ya terk etmiştir. Bugün ise bütün gözler Orta Asya'ya çevrilmiştir ve otoriteler kesin sonucun yakın olduğu görüşünde birleşmektedir (Yağan, 1978: 9).

Dokumacılık sanatının gelişimine paralel olarak giyim – kuşam kültürü de gelişmiştir. İnsanlar sadece örtünmek ve korunmak için giyinmemişler ve giyim kültürünün içerisine zamanla tarz, stil, kimlik gibi kavramlarını da sokma çabası içerisine girmeye başlamışlardır. Giyim gelişmesi insanların birbirlerinden farklılaşmasına neden olmuş ve giysi süsleme kavramı da böylece ortaya çıkmıştır.

Süsleme (süslemek'ten süsle-me) süsleri yerleştirme tarzı veya sanatı; ustaca bir süsleme. Bir binayı veya eşyayı, kullanım amacı yanında göze daha güzel göstermek için çeşitli türlerde yapılan estetik çalışmaların genel adı (Eronç, 1984: 9). Süsleme kavramı önceleri insanların buldukları mekânları, günlük yaşantıda kullandıkları eşya ve objeleri farklılaştırma ve onlara estetik bir anlam katma biçimi olarak ortaya çıkmıştır. Daha sonraları ise süsleme kavramı, insanın yaşadığı her an yanında olan giysilerine sığmamış ve bunlar üzerinde gösterilmeye başlanmıştır.

Bu üç kavram; dokuma, giysi ve süsleme şüphesiz tekstil sanatları içerisinde birbirinden asla ayrılamayacak olan başlıklardır. Çünkü dokuma olmadan herhangi bir giysiden söz etmek mümkün değildir. Tabi ki süsleme olmadan diğer iki kavramdan da söz edilemez.

Konu ile ilgili, daha önce yapılmış olan çalışmalar incelendiğinde; geleneksel Türk el dokumaları hakkındaki çalışmaların daha çok teknik, desen ve renk bazında olduğu ya da bu dokumaların birbirleri ile karşılaştırma yapılarak çalışmalarda kurgulandığı görülmektedir. Yapılan çalışmalar daha çok bir bölgede yapılan dokumalar ya da dokumacılık sanatı veya bölge hakkında bilgi vererek sonlandırılmıştır. Ya da incelenen konular katalog yöntemi ile resimlendirilmiştir.

Araştırmada incelenen geleneksel Türk el dokumalarında önemli bir yeri olan Rize Bezi ile ilgili direkt olarak yazılmış bir kaynak olmaması, bu araştırmanın çıkış noktasıdır. Daha önce doğrudan konu ile bağlantılı olarak yazılı olan bir kaynağın olmamasından dolayı, edinilen gerekli bilgilerin büyük bir kısmı, bu işi yapan kişilerle birebir fikir alışverişi yapılarak giderilmeye çalışılmıştır.

Çalışmadaki amaç; günümüzde unutulmaya yüz tutmuş olan Rize Bezi'nin, bazı giysi süsleme teknikleri ile kullanılarak giysilere – özellikle de modern tarzlarda tasarlanmış bayan giysilerine - uygulanabileceğini göstermektir. Bu amaçla, ülkemizde ve hatta araştırma yapılan bölgede yaşayan genç insanların bile haberdar olmadığı bu geleneksel Türk el dokumasının, yeniden canlandırılmasına katkıda bulunmak istenmektedir. Bunun yanı sıra eksik olan yazılı kaynak konusunda kütüphanelerde yeni bir yazılı kaynak oluşturmak ve bu konu hakkında araştırma yapmak isteyen kişilere referans sağlamaktır.

Çalışmada konu ile ilgili araştırma yapacak olan diğer araştırmacılara ışık tutması ve geliştirilerek geleneksel dokumalarımızın nesiller boyu yaşatılması amaçlanmıştır.

1.1.2. Kapsam

Araştırmanın konusu ülkemizin Doğu Karadeniz Bölgesi'nde bulunan iki ilimiz olan Trabzon ve Rize ili – içeriği gereği daha çok Rize - üzerinedir. Araştırmanın sahası Trabzon Merkez ilçesi ile Rize'ye bağlı olan Çayeli ilçesi arasında kalan sahil şeridini kapsamaktadır. Araştırmaya, Trabzon'a bağlı olan Merkez, Maçka, Akçaabat, Sümene ve Of ilçeleri ile; Rize'ye bağlı olan Merkez, İyidere, Derepaşarı, Kalkandelen, Hemşin ve Çayeli ilçelerine tek tek gidilerek başlanılmış ve konuyla alakalı uzmanlaşmış kişilerin görüşleri alınmıştır.

Araştırma yapılırken bölgede bulunan ve Rize Bezi ile ilgili ticaret yapan kişilerden çeşitli bilgiler edinilmiş, hem mekanik hem de el dokuma tezgahlarına sahip olan atölyeler incelenmiştir. Bu bilgiler ışığında, dokuma hakkında detaylı bazı teknik ve yapısal bilgiler elde edilmiştir. Konu ile ilgili olarak yazılı kaynak eksikliği olmasından dolayı, bölge halkı ile konu hakkında sohbetler yapılmış ve konuya etki eden örnekler fotoğraflanmıştır.

Araştırma konusu Rize Bezi, diğer iki konu ile ilişkilendirilmiştir. Daha önce keşfedilmiş olan giysi süsleme teknikleri hem daha önce yapılmış olan yazılı kaynaklardan, hem de çeşitli giysi görselleri üzerinden incelenmiştir.

Bütün bu incelemeler doğrultusunda daha önce çeşitli moda tasarımcıları tarafından yapılmış giysi tasarımlarının, benzer bir şekilde Rize Bezi ve giysi süsleme teknikleri birlikte kullanılabilceği görüşü savunulmuş, bu doğrultuda bazı giysi tasarımı örnekleri gösterilmiştir.

1.1.3. Yöntem

Yapılan araştırmanın yönteminde, araştırma yapılan bölgeye gidilip birebir konunun araştırılması esas alınmıştır. Fakat bölgeye gidilmeden önce çeşitli yönlendirmeler dikkate alınmış, konu hakkında bilgi sahibi olan kişiler ile görüşme imkanı bulunmuştur. Bölgeye gitmeden önce çeşitli yazılı kaynaklar, internet, kitap, dergi ve benzeri (vb.) referanslar ile bölge hakkında çeşitli bilgiler edinilmiştir.

Araştırma yapılırken her çalışmada karşılaşılabilecek muhtemel bazı problemlerle karşılaşmıştır. Bu zorluklardan bazıları bölgede yaşayan ve konu hakkında büyük bilgi sahibi olan kişilerin konuşmak için zaman ayırmak istememesi, ellerinde bulunan görsel değer taşıyan materyallerin fotoğraflarının çekilmesine izin vermek istememeleri şeklinde olmuştur. Bu fotoğraflar çekilirken dokuma tezgahlarında çalışan bölge halkının yüz kısımlarının fotoğraflanmamasına dikkat edilmiştir. Bunlarla birlikte karşılaşılan en önemli problemlerden birisi de yöresel şive problemi olmuştur. Özellikle Trabzon'da ve Rize'de Merkez ilçesi dışındaki yerlerde – bilakis köy kesimlerinde – yöresel şive konusunda bazı anlaşılama durumları yaşanmıştır. Fakat bu durum hem bölge yöresel şivesine hakim, hem de İstanbul Türkçesine hakim olan kişilerin yardımlarıyla aşılmıştır.

Araştırma sırasında ileri teknoloji bir fotoğraf makinesi kullanılmıştır. Bu fotoğraf makinesi sayesinde kapalı ve açık alanlarda konu ile ilgili olan görsel materyaller fotoğraflanmıştır.

Daha önce de belirtildiği gibi konu ile ilgili olarak yapılmış yeterince kaynak ve araştırma bulunmamaktadır. Yapılan araştırma, konu ile ilgili olarak yapılan ilk araştırma olması bakımından özgün bir nitelik taşımaktadır. Bundan dolayı, konu başlıkları araştırılırken daha önce yapılmış olan konu ile bağlantılı, yazılı çalışmalar ve görsel kataloglar taranmıştır. Bu araştırmalardan elde edilen sonuçlar ile bölgede yapılan araştırmalar karşılaştırılmıştır. Bu sayede araştırılan konu, diğer yapılmış bilimsel araştırmalar ile beslendirilmeye çalışılmıştır.

2. DOKUMA

Dokumacılık sanatı, tarih boyunca insanların uğraşmakta oldukları en eski sanat dallarından biridir. Türkler Anadolu'ya gelmeleriyle birlikte, kendilerine özgü olan dokuma geleneklerini de yanlarında getirmişlerdir. Bunun sonucunda, bu topraklarda yaşayan diğer kültürlerle etkileşim içerisine girmişler ve sentez ettikleri Türk dokumacılığını daha da geliştirerek, özgün eserler vermişlerdir.

Yapılan tez araştırmasının bu bölümünde dokuma kavramından ve dokumacılık sanatından bahsedilmiş olup, dokumacılık sanatının tarihsel gelişimi çeşitli desteklerle aktarılmaya çalışılmış ve de ülkemiz toprakları içerisinde varlığını sürdürmüş toplulukların, dokumacılık ile olan ilişkileri kullanılan geleneksel dokumalar incelenerek gün ışığına çıkarılmak istenmiştir.

2.1. Dokuma Kavramı

Dokuma, çeşitli iplik ya da lif türlerinin belirli desenlerde birleştirilmesi yoluyla, kumaş ya da bez elde edilmesine yönelik işlemlerin tümüdür (Temir, 2010: 120).

İki veya daha çok iplik grubunun çeşitli şekillerde birbiri arasından, altından, üstünden geçirilerek meydana getirilen ürüne dokuma denir. Dokumalar, yatay ipler (atkı), dikey iplerin (çözgü) arasından, altından, üstünden geçirilerek meydana getirilir (Deniz, 1998: 1).

Dokuma, her geçen gün insanoğlunun ihtiyaçlarına göre gelişme göstermiş, geçmişten günümüze gelebilmiş en önemli sanat kollarından biri olarak bilinmektedir.

Dokuma, insanoğlunun dünya üzerinde görülmeye başladığı ilk günlerden itibaren var olmaya başlamıştır. Daha sonraları ise, her geçen gün insanoğlunun

ihtiyaçlarına göre gelişme göstermiş, geçmişten günümüze gelebilmiş en önemli sanat kollarından biri olarak benimsenmiştir (Bkz. Şekil 2.1.).

Şekil 2.1.: İlkel Tezgahta Dokunan Bir Dokuma.

Kaynak: Anawalt, 2007: 464.

Dokumalar, ipliklerden; iplikler ise liflerden oluşmaktadır. Dokumaları oluşturan bu lifleri; bitkisel, hayvansal ve de günümüzde kimyasal lifler olarak sınıflandırabiliriz. Fakat tarih boyunca yapılan geleneksel el dokumaları bitkisel ve hayvansal liflerden meydana gelmişlerdir. İnsanlar yaşadıkları bölgelerde yetiştirmiş oldukları bitkilerin ve besledikleri ya da avladıkları hayvanların postundaki tüylerden yararlanarak lifler elde etmişlerdir. Bu lifleri, öncelikle ilkel malzemelerle, daha sonraları ise geliştirdikleri daha nitelikli ve gelişmiş malzemelerle eğirerek iplik haline getirmeyi başarmışlardır. Daha sonraları geliştirdikleri dokuma teknikleriyle birlikte, ürettikleri dokuma tezgahlarında bu dokumaları oluşturmuşlardır. Bu dokumaları oluştururken kullandıkları tekniklerin, zamanla daha da gelişerek günümüze kadar geldiği gözlemlenebilir.

Dokumalar genel olarak üç ana örgü sistemine dayanarak meydana getirilmişlerdir. Bunlar bezayağı dokumalar, dimi dokumalar ve saten (atlas) dokumalar olarak bilinir.

Bezayağı örgüdeki dokumalar, tekstil tarihinin en eski dokuma türlerinden biridir (Salman, 2010).

En basit dokuma şekli olan bezayağı “bez” dokuma, dikey paralel çift ipliklerin arasından bir alt, bir üst enine ipliklerin geçmesi ile meydana gelir (Acar, 1982: 7).

Bezayağı örgüsünden sonra gelen dokuma ise dimi örgüsü ile yapılan dokumalardır. Bu dokumaların bağlantıları sağ ve sol diyagonal çizgiler gösteren dokumalardır.

Kullanılmakta olan bir diğer dokuma tekniği de saten (atlas) dokumadır. Saten dokuma, bağlantı noktaları dağınık olarak tasarlanmış olduğu ve de bağlantı noktalarının birbirlerine temas etmedikleri dokuma türüdür.

Bahsedilen bu üç dokuma türü dokuma ve dokumacılık kavramının temelini oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra geleneksel dokumaları da yapım tekniklerine göre mekikli dokumalar ve kirkitli dokumalar olarak ayırabiliriz.

Mekikli dokumalar, daha önceden hazırlanmış çözgü ipliklerinin arasından mekik denilen alet yardımıyla atkı ipliklerinin geçirilmesiyle oluşturulan dokunmuş yüzeylerdir. Geleneksel el dokumaları denilen dokumaların birçoğu mekikli dokumalar sınıfı içerisinde yer alır. Kirkitli dokumalar ise, kirkit denilen alet sayesinde atkı ipliklerinin ve ilmeklerin sıkıştırılmasıyla elde edilen dokumalara verilen addır. Bu dokumalara kilim, cicim, zili (sili), sumak gibi dokuma türlerini örnek olarak verebiliriz.

Dokuma sanatının gelişmesinde en önemli etkenlerden biri ise doğrudan dokuma tezgahlarıdır (Bkz. Şekil 2.2., Şekil 2.8.). Dokuma sanatı, dokuma tezgahlarının kullanılmaya başlanmasıyla gelişme göstermiştir. İlkçağlardan günümüze gelişerek bugünkü gelişmiş tezgahların ve sanayileşmenin temelini oluşturmuştur.

Dokuma tezgahları yere paralel yatay tezgahlar (yer tezgahı - konargöçer tezgah) veya dikey tezgah (istar, ipağacı, mazman) olarak iki türdür. En basitinden en gelişmişine kadar, çözümlerin gerildiği iki uzun sopa (levant), çözümlerin çaprazlanmasını sağlayan gücü sopası ve çözümlerin arasına konulan varangelen (kargı - vargel) isimli yassı tahtadan meydana gelir (Acar, 1982: 41).

Şekil 2.2.: İlkel Dokuma Tezgahında Çalışan Dokumacı Kadın.

Kaynak: Erişim: <http://www.bible-archaeology.info/clothes.htm> (9 Mayıs 2012).

Daha çok yörüklerin kullandığı en ilkel tezgah olan yer tezgahı isteyenini bahçesinde bile kurabileceği kadar basit bir alettir. Dokunulacak olan yaygının eni ve boyuna göre, toprak üzerine dört köşeye birer tane kazık çakılır. Dikdörtgenlerin dar kenarlarını meydana getirecek düzgün iki çubuk, bu kazıkların dış tarafına, yerden 10 santimetre (cm) yüksekliğine sıkıca bağlanır. Birbirine paralel olan bu iki çubuğun alttan ve üstten sıra ile düzgün bir şekilde sararak çözgü ipi gerilmeye başlanır. Bu çözgü iplerinin, levant denilen bu iki çubuk üzerindeki sıklığı çözgü ipinin ince ya da kalın oluşuna göre istenilen sıklıkta ayarlanabilir. Bu çözgü sisteminin ortasına gelecek bir yerde ipliklerin üzerine, enine, gücü sopası denilen yuvarlak, düzgün bir çubuk yerleştirilir. Alt taraftaki çözümler aynı ip ile teker teker bu çubuğa bağlanarak, gevşek olarak askıya alınır. Bu çubuk çözgü sisteminden biraz daha yüksekte her iki yanda birer taş üzerine oturtulur. Bundan sonra

dokumanın yapılamayacağı üst kısımda, üste çıkmış olan alttaki çözümler teker teker bastırılarak çözümlünün önceki normal alt - üst durumu meydana getirilecek şekilde oluşan boşluğa – ağızlığı - kargı denilen yassı bir çubuk geçirilir ve gücü ile arada çözümler çaprazlanmış olur. En basit dokuma tezgahı hazır demektir (Acar, 1982: 41).

Şekil 2.3.: Eski Yunan Çömleği Üstündeki Dokuma Tezgahı ve Çalışan Kadın Silüetleri.

Kaynak: Erişim: <http://www.bible-archaeology.info/clothes.htm> (9 Mayıs 2012).

Dikey tezgah ise, aynı sistemin, taşıyıcı iki yan tahta üzerine levent silindirik tahtalarının monte edilmesi ile olur. Bu leventler bir oyukta hareket edip dönebildikleri takdirde, sarma tezgahlar meydana gelmiş olur. Dokunan bölüm üst leventlere sarılabileceğinden, alt levende tezgahın yüksekliğinden daha fazla uzunlukta çözgü sarılabilir ve böylece tezgahın daha uzun yaygıların dokunmuş olması sağlanmış olur. Gücü sopası da tezgahın ön yüzündeki değişik yükseklikteki çentiklere yerleştirilerek dokuma ilerledikçe yükseğe alınabilir (Acar, 1982: 41).

Bugün genellikle tahminler ilk dokuma tezgahlarının dikey olduğu merkezindedir (Yağan, 1978: 12). Bununla birlikte bugün gelişmiş olan dokuma tezgahlarının yapı ve tekniğini yatay ve dikey tezgahların oluşturduğu gözlemlenir. Bugün ülkemizde bazı bölgelerde dokuma çeşitliliklerine göre bu tezgahlar kullanılır. Ayrıca tekstil

endüstrisinde kullanılmakta olan mekanik aksamli dokuma makinelerinin bile bu mantık çerçevesinde çalıştığı söylenebilir.

2.2. Dokumacılığın Tarihsel Gelişimi

İnsanlık tarihinin en eski sanatlarından biri, kuşkusuz dokuma sanatıdır. Kumaş dokumacılığı, insanların soğuktan korunma, mevsimine göre giyinme, örtünme ve süslenme ihtiyacı sonucu doğmuştur (Gürsu, 1988: 17).

Kumaş dokuma sanatının, tarihte en eski sanat kollarından biri olduğu bilinir. İnsanlar giyinme ve örtünme gibi ihtiyaçlarını karşılamak için, her milletin kültürel gelişimine ve refah düzeyine paralel olarak çeşitli malzemelerden kumaşlar üretmişlerdir.

Şekil 2.4.: Eski Uygarlıklara Ait Bulunmuş Dokuma Parçaları.

Kaynak: Erişim: <http://www.bible-archaeology.info/clothes.htm> (9 Mayıs 2012).

Dokumacılık, başta insanların en temel gereksinimlerinden biri olan soğuktan korunma ve örtünme amaçlarıyla ortaya çıkmıştır. Ancak zaman içinde dokuma, özellikle kadınlar tarafından yaratılan bir sanat halini alır. Günlük gereksinimler için üretilen dokumalar, süsleme ve işleme tekniklerinin kullanılması ile bir sanat dalına dönüşür. Nadir bulunan bu malzemelerden dokunan, yapımı uzun süren, el yapımı kumaşlar, farklı ve değerli malzemelerin kullanımı ile toplumda bir statü göstergesi haline gelir (Temir, 2010: 120).

Önce soğuk iklimlerde yaşayanlar ısınmak için hayvan postlarından ve çeşitli bitkilerden giysiler yaptılar. İnsanların öncelikle vücutlarını korumak için yaptıkları bu kumaş parçaları, daha sonraları daha da gelişmiş ve de farklı bir estetik bakış açısı kazanmıştır. İnsanoğlunun bu gelişimi ile birlikte örtünmek, korunmaktan başka toplumsal bir gereklilik halini almaya başlamıştır. Bu sayede yapılan dokumalar da ortaya çıktıkları dönemlerdeki anlam ifade eden resimler, semboller ve simgelerle daha da zenginleştirilip, özgün bir durum almışlardır.

Dokumacılığın ilk olarak nerede ve ne zaman başladığı konusunda net bir bilgi bulunmamakla beraber, yapılan bazı arkeolojik ve tarihsel çalışmalar konuya bir miktar ışık tutmaktadır.

Nitekim; 1962 yılında Çatal Höyük'te yapılan kazılarda Neolitik devire ait olduğu tahmin edilen dokuma parçalarının bulunması Milattan Önce (MÖ) 6000'lerle Anadolu'yu da bu konuda iddialı bir şekilde ön plana çıkarmış bulunmaktadır. Medeniyete kaynak arayan tarihçilere göre; başlangıcı ister Mısır ister Mezopotamya, isterse Orta Asya olsun, dokumacılık sanatının insanlık tarihi kadar olduğu muhakkaktır (Yağan, 1978: 9).

Yapılan arkeolojik kazılardan elde edilen Cilalı Taş Devrine ait kalıntılardan, dokuma sanatının bu devirde başladığı düşünülmektedir. Dokuma parçalarının yüzyıllarca toprak altında kalamayacağı ve de kaybolup gideceğinden, bu devirlere ait bir dokuma parçası bulmak oldukça zordur. Fakat yapılan kazılarda bu devire ait iplik yapımında kullanılan iplik eğirme sistemleri ve de çeşitli malzemelerden yapılmış – taş, kil, insan ve hayvan kemikleri vb. – iplik ağırlıklarına rastlanılmıştır (Bkz. Şekil 2.5.). Ayrıca Neolitik devirde ise hayvanların evcilleştirilmesi sonucu yünlü dokumacılığın başladığı düşünülmektedir.

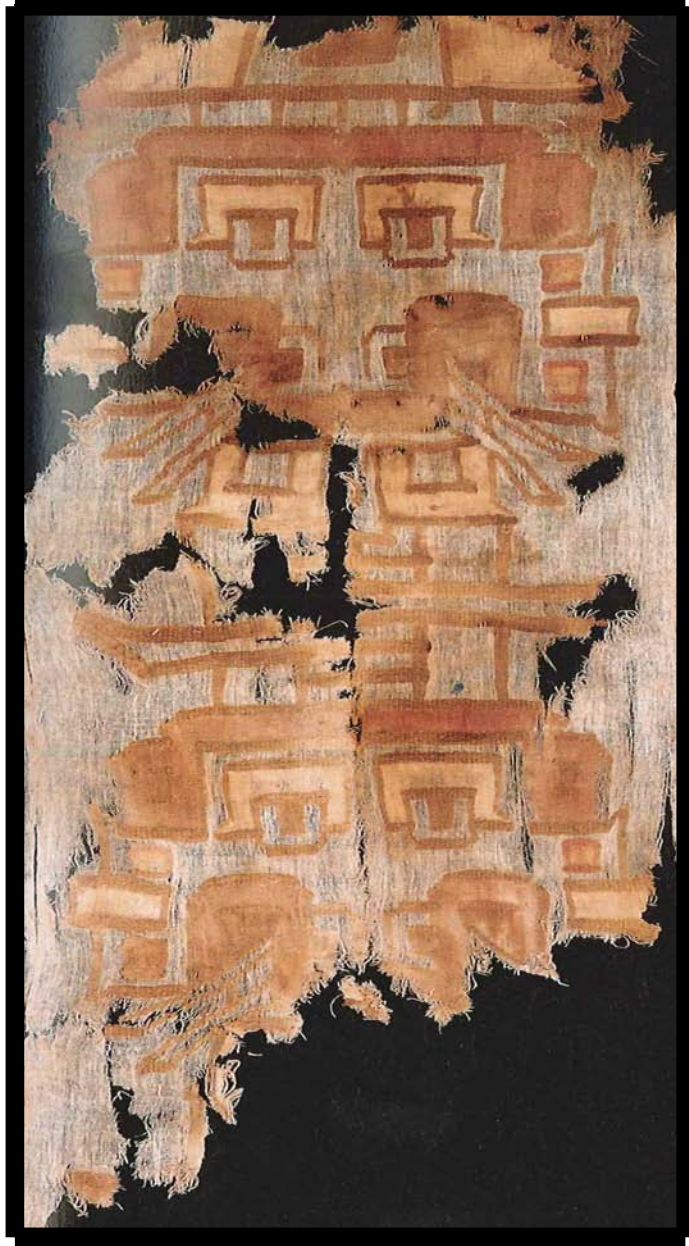
Şekil 2.5.: Tarih Öncesi Devirlere Ait İğne Örnekleri.

Kaynak: Türkoğlu, 2002: 8.

Dokumacılık tarihine genel olarak bakıldığında, eski çağ medeniyetlerinin varlıklarını sürdürmüş olduğu Anadolu, Mezopotamya, Orta Asya, Doğu Avrupa gibi toprakların yanı sıra; Çin ve Mısır gibi medeniyetlerin, dokumacılık konusunda çeşitli göçlerle birbirlerini etkiledikleri ve bu sanatı zenginleştirdikleri söylenebilir.

Çeşitli kazılarda ortaya çıkarılan buluntular dokumacılığın büyük olasılıkla Anadolu'da ortaya çıktığını göstermektedir. 1962 yılında yapılan Çatal Höyük kazılarında MÖ 6000 yılına ait dokuma parçaları tarihin en eski dokumaları olarak benimsenmektedir. 1937'de Mersin civarında yapılan kazılarda, 1957'de Tokat, Erbaa'da bulunan kirmanlar, Denizli, Beycesultan'da Boğazköy Hitit tabakalarında ortaya çıkan tezgah ağırlıkları, Anadolu dokumacılığının önemli kanıtları olarak kabul edilmektedir. 1993 yılında Ergani - Çayönü'nde yapılan kazılarda bulunan keten parçası ise bu tarihi daha da geriye götürerek, Anadolu dokumacılık tarihini MÖ 6500 olarak belirlemiştir. Tüm bu bilgiler Anadolu dokumacılığının günümüzden 8500 yıl önceye gittiğinin göstergesi olabilir (Usluca, 2005: 28).

Anadolu toprakları ile birlikte Mısır, Mezopotamya, Orta Asya, İnan, Hindistan, Doğu Avrupa, Çin ve hatta Güney Amerika gibi bölgelerde yaşamış olan insanların dokuma ve dokumacılık hakkında çok çeşitli örnekler bıraktıkları görölmüş (Bkz. Şekil 2.4., Şekil 2.6.) ve yaşadıkları bu bölgeleri dokumacılık konusunda diğer bölgelerden daha ileri bir seviyeye götürmüşlerdir. Bu gelişme ile ilgili olarak, birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olmaları, bu bölgelerde iklimin elverişli olması, yetiştirilen bitki türlerinin fazla olması, hayvancılığın benimsenmesi gibi nedenler gösterilebilir.

Şekil 2.6.: Güney Amerika Bölgesine Ait Eski Bir Dokuma Parçası.

Kaynak: Anawalt, 2007: 443.

2.2.1. Mısır

Neolitik devir, Mısır için gerçek bir yerleşme devridir. Fayum'da Moris gölü civarında yapılan kazılar bunu doğrulamaktadır. Mutfak kalıntılarında öküz, keçi, domuz kemikleri, balık kılçıkları, deniz hayvanları kabukları bulunması, kumlar içerisinde hububat silolarına rastlanması hayvanların ehlileştirilmesini ve ziraatın yapıldığını göstermektedir. Bulunan aletlerin arasında cilalı baltaların yanında, kemikten yapılmış iğneler vardır (Yağan, 1978: 15).

Mısır'da tarih öncesi devirlerde başladığı düşünülen dokumacılık sanatının, öncelikli olarak çeşitli bitkilerin kurutulması ile yapılan sepet örücülüğü işi ile başladığı düşünülmektedir. Daha sonraki yıllarda Mısır'da yapılan dokumacılık sanatının ve dokuma tezgahlarının daha da gelişme imkanı bulunduğu görülür.

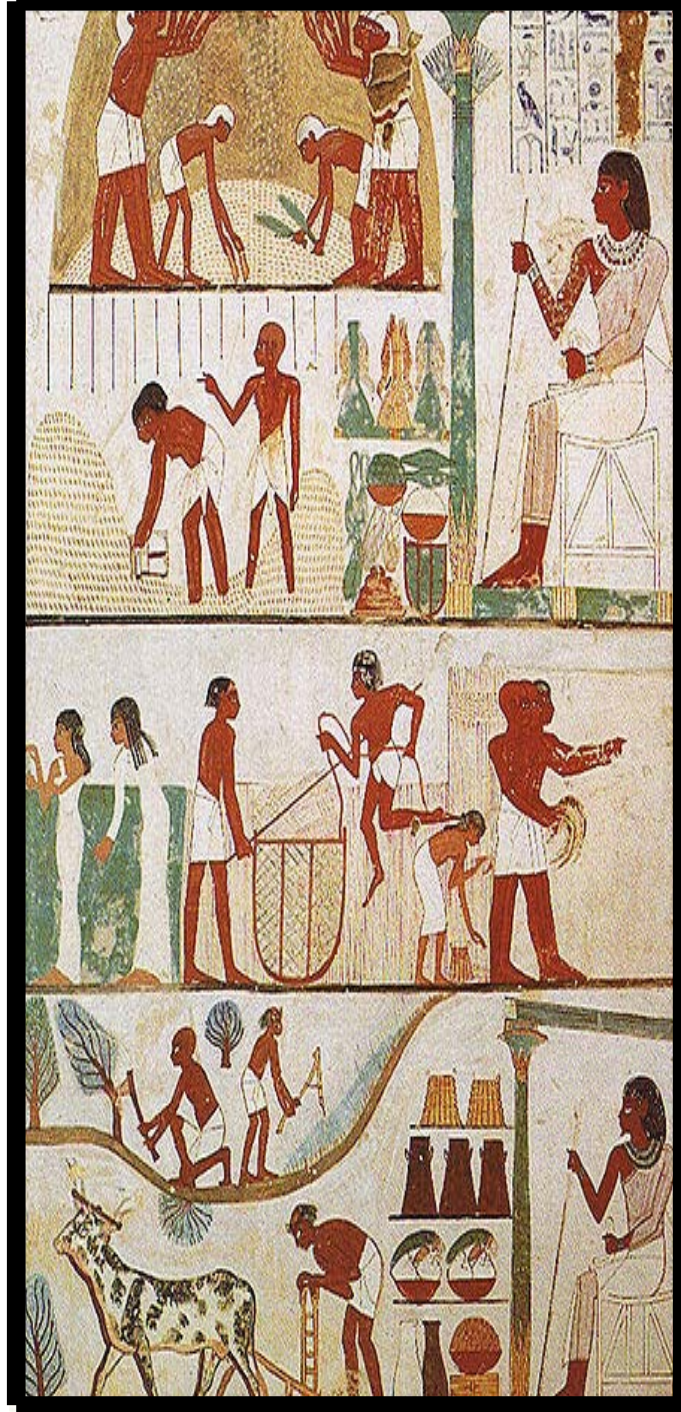
Yeni İmparatorluk devrinden MÖ: 1580 - 1085 sonra da dokumacılık sanatındaki ilerlemenin devam ettiğini görmekteyiz. Nitekim; Mısır kralı AMASİS (MÖ 568 - 526) tarafından Yunanistan'a gönderilen elbisenin çok ince iplikten dokunmuş olduğu ve her ipliğin 360 kattan meydana geldiğini HEREDOT (MÖ: 485 - 425) 'un kaydettiği söylenmektedir (Yağan, 1978: 18).

Ayrıca Büken'in ifade ettiği gibi:

Mısır'da kullanılan tezgahlar ve aletler hakkında yeterli bilgileri mezar bulgularından elde etmekteyiz, bu mezarlarda ketenin ekiminden işlenmiş hale gelinceye kadar olan aşamaları resimlerle anlatılmaktadır. Ayrıca mezarlarda resimlerin yanında tezgah ve aletler de vardır. Bunun sebebi öteki dünyadaki giyim işlerini karşılamaktır. MÖ 2000 yıllarına kadar keten dokumada; yere çakılı kazıkların üzerine basit çerçevelerden oluşan, yatay tezgahların kullanıldığı anlaşılmaktadır (2005: 66).

Yeryüzünün en eski medeniyetlerinden biri olarak kabul edilen Mısır'ın, dokumacılık alanında gelişmiş bir medeniyet olduğuna yapılan bazı mezar kazılarında elde edilen bulgulardan ulaşılmaktadır. Eski Mısır'da, ölümler elbiseleriyle birlikte mumyalanırdı. İnsanların mumyalandığı zaman vücut ve elbiselerinin sağlam kalabilmesi için üzerlerine sürülen maddeler, bu örneklerin değerlendirilmesi için olanaklar sağlamaktadır. Günümüzde çeşitli mumyalar incelendiğinde, üzerlerindeki elbiselerin hala durduğu ve bozulmadığı görülmektedir. Bununla birlikte yaptıkları duvar resimleri ve de heykellerde çıplak insan figürü

yerine, muntazam giydirilmiş kadın ve erkek insan silüetleri görülmektedir (Bkz. Şekil 2.3., Şekil 2.7.). Mısır'da tıp gibi diğer bilim ve sanat dallarının gelişmesi, dokumacılık sanatının da gelişmesine imkan sağlamıştır.

Şekil 2.7.: Eski Mısır, Tarım İle Uğraşan İnsan Silüetleri.

Kaynak: Erişim: [http://en.wikipedia.org/wiki/File:Tomb_of_Nakht_\(2\).jpg](http://en.wikipedia.org/wiki/File:Tomb_of_Nakht_(2).jpg) (14 Kasım 2011).

2.2.2. Mezopotamya

Eski Mezopotamya uygarlıklarına ilişkin dokuma örnekleri iklim koşullarının da etkisiyle günümüze kadar ulaşamamıştır. Buna karşılık, bulunan heykellerden giyim alışkanlıkları ve kumaş türleri konusunda, bol sayıdaki çivi yazılı tabletten de kumaş türleri, fiyatları ve ticareti konusunda ayrıntılı bilgi edinilmiştir (Dölen, 1992: 276).

Mezopotamya topraklarında yaşamış topluluklardan biri olan Sümerlerin, dokuma alanında ileri gelen bir topluluk olduğu tahmin edilmektedir.

Menşenin Orta Aya'ya dayandığı bugün artık kat'ilemiş olan Sümerlerin dokumacılık alanındaki çalışmalarını da yine bırakmış oldukları çeşitli devirlere ait heykellere, kils tabletler ve yazılı bazı vesikalardan izleyebiliyoruz (Yağan, 1978: 25).

Tarihsel bilgiler ışığında Mezopotamya'da Sümerlerin dışında da toplulukların yaşadığından bahsedilmiştir. Bu toplulukların ilkel topluluklar olmalarından dolayı birbirleriyle ticari ve kültürel bir takım ilişkilere girerek birbirlerini etkiledikleri tahmin edilmektedir. Bunun sonucunda bir toplulukta yapılmayan ya da keşfedilmemiş olan bir şey; bir diğer toplulukta çok önde olabilir. Samiler de bu topluluklardan biridir. Samilerin de diğer Mezopotamya toplulukları gibi diğer topluluklarla ilişki içerisine girdikleri tahmin edilmektedir.

Samiler, Fırat'ın batısında bugünkü Suriye - Irak taraflarında göçebe olarak yaşamışlardır. Göçebe olan Samilerin bazı gruplarının Mısır'a madeni ve diğer eşyalarını hububat ile değiştirmek için geldiklerini gösteren resimler vardır ki, bu bilgilerin başında da Mısır'da olduğu gibi Samilerde de Sümerlerde de dokumacılık, kadınlar tarafından yapılmaktadır. Mezopotamya'da yaşamış olan Elamların kabartmalarından birinde, küçük bir iskemlede oturarak yün büken bir kadın betimlemesi vardır. Yine Elam'da MÖ 5000 yıllarına ait olduğu düşünülen o zamanın modasına uygun olduğu sanılan kısa kollu, bir bluz ile son derece süslü bir eteklik giymiş bronzdan bir kadın heykeli bulunmuştur. Bunlar Elam uygarlığının özellikle yün dokumacılığında çok ileri bir aşamada olduğunu göstermektedir. MÖ 6000 yıllarında Babilonyalıların yünden elbise giydiği, Asurilerin ve Keldanilerin ilk yün kullanan ülkeler olduğu kabul edilmektedir (Büken, 2005).

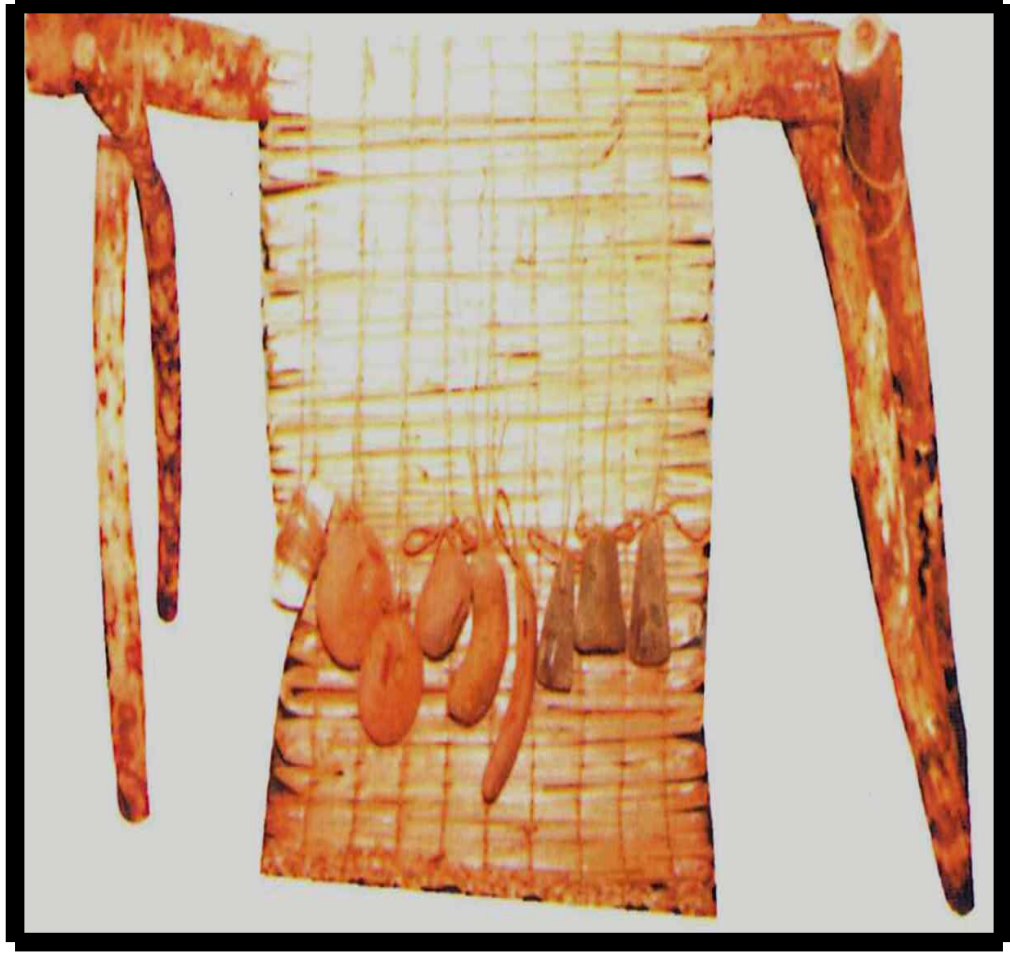
2.2.3. Çin

Tarihsel süreç incelendiğinde; Çin'in dünya üzerinde en eski ve nüfuz sahibi toplumlardan biri olduğu görülür. Matbaa, devlet sistemleri, giyim vb. unsurların diğer topluluklardan önce Çin'de geliştiği gözlemlenmektedir. Dokumacılık sanatı da gelişen bu unsurlardan bir tanesidir. Özellikle ipekli ve pamuklu dokumalarının Çin'de çok fazla gelişme imkanı bulduğundan söz edilebilir.

Çinlilerin ulusal icadı ilk olarak, sak kabuğu liflerine kullanılmış, daha sonra da ipeğe yorumlanmıştır. En erken dönem ipek dokuma parçaları, MÖ 2860 - 2650 arasındaki döneme aittir. Bu dokumalar basit olsalar da, desenli dokumaların bunu izlediği anlaşılmaktadır. Birçoğunun dikdörtgen şeklinde düzenlenmiş olmasına karşın, tezgahta desenlenmiş olan ipekler, farklı teknikleri ve motifleri sayesinde süslemelere bir karşıtlık sunmaktadır (Büken, 2005).

Uzun yıllar Çin'e has bir tekstil maddesi olan ipeğin, ilk defa Güney Çin'de geliştiği, buradan yayıldığına şüphe edilmektedir. İddialar arasında; eskiden yalnız ipek böceği tırtıllarının ipekleri değil, diğer tırtılların ipeklerinin kullanıldığı da vardır (Yağan, 1978: 38-39).

Dokumacılık sanatının bu kadar gelişmesine paralel olarak dokuma tezgahlarının da gelişme imkanı bulmuştur. Çin'de hem dikey hem de yatay tezgahların kullanıldığı bilinmektedir. Bu iki tezgahın yanı sıra ip çekmeli dokuma tezgahları ilk defa Çinliler tarafından bulunmuş ve de burada kullanılmıştır. Çin'de bulunan bu tezgahları diğer milletler de Çin ile kurdukları ilişkiler sayesinde kullanma fırsatını elde etmişlerdir.

Şekil 2.8.: İlkel Dokuma Tezgahı Örneği.

Kaynak: Türkoğlu, 2002: 7.

Büken'in de ifade ettiği gibi:

Bu tezgahın buluşuna dek desenli dokumalar, basit bir tezgahta çözümlerinin elle çalıştırılması ile oluşuyordu. Bu zor ve yorucu bir işti. Eğer bir motifin tekrarı gerekiyorsa dokuyucu dikkatli olmalıydı. Oysa Çin tezgahlarında bu işlemin, el yerine mekanik yollarla yapılması, son derece yorucu ve zor bir çalışmayı oldukça kolaylaştırmıştır. Çözgü iplerini, sıra ile yükseltip indirmek için mekanik yollar kullanılmış, bu da işleri kolaylaştırmıştır (2005: 70).

2.2.4. Orta Asya ve Türk Cumhuriyetleri

Orta Asya, Türkler ve diğer Türk toplulukları için mutlak öneme sahip bir bölgedir. Günümüzde bu bölgede adının içinde Türk kelimesi geçen, ya da geçmemesine rağmen Türk kökenli olan topluluklar yaşamaktadır.

Türklerin menşei söz konusu olunca, gözler bugün dahi bunların mühim bir kısmının yaşamakta olduğu Orta Asya'ya dikilir. İlk Türk vatanı olan Orta Asya, özellikle verimli sahalarını meydana getiren Batı ve Doğu Türkistan; dünya medeniyet tarihinin en önemli merkezlerinden biridir (Yağan, 1978: 45).

Orta Asya Bölgesinde yaşayan topluluklarda çağlar boyunca dokuma sanatı bu bölgede önemli bir yer tutmuştur. Orta Asya Bölgesinde iklimin çok sert olmasından dolayı dokumacılık sanatının büyük bir bölümünün yün liflerinden yapıldığı ve soğuk iklim nedeniyle insanların kat kat giyindikleri de görülmektedir.

Oldukça sağlam bulunan bir mezarda, bir erkek iskeleti bulunmuş, üzerindeki elbiselerin üç kat olduğu anlaşılmıştır. Üst kat koyu kırmızı ipekten, orta yeşilimsi ipekten, iç elbisesi de altın sarısı renginde ipek kumaştan yapılmış olduğu kalıntılardan açık görülmüştür. Bu ipek elbiselerin kumaşlarının Çin'den getirildiği tahmin edilmektedir (Yağan, 1978: 45).

Orta Asya'da yaşayan Türk toplulukları yarı göçebe yaşantıyı benimsemişlerdir. Bu yarı göçebe topluluklar da yörüklerden meydana gelmekteydi. Yörükler dokumacılık anlamında günümüze kadar gelen özgün yaşam tarzlarını hala devam ettirmektedirler.

Yörüklerin, ya da geniş anlamda, göçebe toplulukların yaşaması, büyük oranda koyun yetiştiriciliğine dayandığından, sürülerini otlatabilmek için, çayırların verimli olduğu yerlere mevsimsel göç yaparlar. Bu yaşam sonucu ellerinde bulunan en bol ürün koyun yünü ve keçi kılı olduğundan ve yaşam biçimleri de bir yere bağlı yaşamaya uygun olmadığından, hafif, taşınabilir, yünden yapılmış eşyalar üretirler (Acar, 1982: 8).

Türkler, bu hayvanların yünlerini eğirip ip haline getirerek dokuma, örme ve işleme sanatlarına katkılar yaptı. Yaklaşık bin beş yüz yıldan beri Tarım Havzasına, Türkistan bozkırlarına pamuk eken Türk soylu Urukların hem giyim, hem örtünme ihtiyacını karşılayan eşyalarda yün, pamuk kullanılır (Soysaldı, 2009: 1).

Bölgede yaşamış olan Türk topluluklarından Moğollar, Uygurlar, Göktürkler gibi toplulukların yün ve ipek dokumalarından örnekler verdiği görülmektedir.

Uygurlarda dokumaların giyim dışında başka sahalarda da kullanıldığını görmekteyiz. Bozkırda madeni paranın az bulunışundan, ağırlığından ve ufak

paraların olmamasından bunun yerine “Kadak” (kodak) denilen ipek kumaş parçaları kullandıklarından bahsettiği aynı şekildeki bu kumaş paralara ise Uygurlar’da “Kamdu” denilmekteydi (Togan, 1946: 94).

İlk yurtlarında en eski dokuma hammaddeleri olan yün, keten, ipek ve pamuğu dokumacılıkta büyük bir ustalıklarla kullanmış olan Türkleri, ata mesleği olan bu sanatı Anadolu’da Selçuklular’la en üstün seviyeye çıkartmış olarak görüyoruz (Yağan, 1978: 52).

2.2.5. Avrupa

Çeşitli bölgelerde ortaya çıkan dokumacılık sanatının Orta Çağ’da özellikle Doğu Avrupa’daki Bizans kültürüne katkı sağlamıştır. Bu katkının sonucunda dokumacılık sanatı Bizans ile ilişki içinde olan toplumlara da yansımıştır. Avrupa’da geleneksel el dokumacılığı sanatında Bizans’ın özellikle 6. yüzyılda önemli bir konuma ulaştığı söylenebilir. Ayrıca bu dönemden sonra İngiltere’de ve Fransa’da dokumacılığın geliştiğine dair bulgulara da rastlanmaktadır.

Avrupa’da geleneksel el dokumacılık sanatının diğer sanat ve bilim dallarında oldu gibi Rönesans (Milattan Sonra (MS) 14. - 16. yüzyıl arası) ile gelişme gösterdiği düşünülmektedir. Bu tarihlerden sonra bilim ve sanatın gelişme göstermesiyle birlikte daha önce Doğu Avrupa dokumacılık sanatının, Batı Avrupa’da da geliştiği görülür. Böylece, daha önce şimdiki Yunanistan, İtalya, Balkan ülkeleri gibi bölgelerde gelişen el dokumacılığı Batı Avrupa’yı da etkilemiş ve gelişimine önemli katkılarda bulunmuştur.

Avrupa’da, Rönesans’tan sonra başlayan fikri kalkınma, sanayii hayatını da etkilemiştir. Fransa’da şark memleketlerine ipek ve pamuklu ürünler için harcanan paralardan tasarruf edilmesi için faaliyete geçirilerek dokuma sanayinin gelişimi başlamıştır (Zaim, 1956: 16).

Tarihi kaynaklar incelendiğinde, 1665 yılında Fransa’da yaşamakta olan 600.000 civarı sanatkarın buradan ayrıldığı bunlardan 70.000 usta dokumacının İngiltere’ye yerleştiği görülür. Bu durum, İngiltere’de dokumacılığın başlangıcı olarak sayılabilir.

Özellikle İngiltere’de başlatılan Sanayi Devrimi ile mekanik dokuma tezgahları icat edilmiş, geleneksel el dokumacılığı Avrupa’da azaltma göstermiştir. Daha sonra

mekanik dokuma tezgahlarının icadı ile de el dokumacılığı giderek önemini kaybetmiş, yerel bölgelerde devam eden bir zanaat olarak kalmıştır.

1767 yılında İngiltere’de J. Hargreaves’in iplik eğirme makinasını icad etmesi, 1769’da Arkwright’in pamuk eğirme makinası yapay geliştirmesi, 1779’da Samuel Compton’un her iki makinayı birleştirerek yeni bir makina elde etmesi ve buna J. Watt’ın buhar makinasının ilave edilmesiyle ilk buharla çalışan dokuma makinası faaliyete geçmiş oldu (Freyer, 1954: 1).

Fransa’da Josep Maria Jacquard’ın geliştirdiği jakarlı makinalar yardımı ile dokumacılıkta birçok kolaylıklar sağlanmıştır. Böylece 4 - 5 işçi tarafından güçlükle işlenen karmaşık desenlerin, tek bir işçi tarafından işlenmesi sağlanmıştır. 1850’den sonra demir çelik sanayiindeki gelişmeler sonucu, dokuma sanayii de gelişmesini tamamlayarak sırf makinaya dayanan yani esas itibari ile fabrika sanayii kurulmuş oldu. Bu aynı zamanda sanayileşmenin de başlangıcı sayılmaktadır (Freyer, 1954: 14).

2.2.6. Anadolu

Üzerinde yaşadığımız Anadolu toprakları, hem tarihte yaşamış Türk devletleri için, hem de MÖ yaşamış olan Anadolu medeniyetleri için kuşkusuz çok büyük bir öneme sahiptir. Anadolu topraklarının verimli olması, Avrupa ve Asya kıtaları arasında geçiş noktası olarak stratejik bir önem taşıması, dört farklı iklimin yaşanabilmesi gibi özelliklerinden dolayı; hem geçmiş devirlerde hem de günümüzde bu toprakları çok değerli kılmış ve hala değerli kılmaktadır.

Anadolu toprakları üzerinde, tarih boyunca birçok medeniyet yaşamıştır. Bu medeniyetler birbirlerinden etkilenerek Anadolu’da birçok eser bırakmışlardır. Dokumacılık sanatı da bunlardan biridir.

İpliğin hazırlanışından, dokuma geleneğine ve motifine kadar olan bu benzerlikler, milli geleneklerin, kuşaktan kuşağa geçtiğinin ve birbirinden uzak bölgeler arasındaki kültür birliğinin, en güzel delilleridir. Benzerlikler sadece Anadolu içi bölgeler arasında değil, Anadolu dışındaki Türkler’in dokumalarında da görülür. Bu da, Türkler arasındaki çok eski ve köklü kültür birliğini göstermektedir (Kırzioğlu, 1994: 182).

Bırakılan bu miraslar, her medeniyetin kendi kültüründen özellikler taşısa da, birçok medeniyetin varlığı bırakılan eserlere de bir takım benzerlikler getirmiştir.

Bu benzerliklerin olması, doğaldır. Çünkü bugün Anadolu'da bu dokumaları dokuyanlar, Orta Asya Türkistan'dan Anadolu'ya göç etmiş olan Türk kavimlerinin torunlarıdır (Kırzioğlu, 1994: 182).

1962 yılında Çatalhöyük kazılarında elde edilen Neolitik Devire ait (MÖ: 6000) dokuma parçaları, Anadolu'da dokumacılık tarihinin çok çok eski olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu olay dünya dokumacılığının başlangıcını, tahminlerin de ötesine götürmektedir. Halen dünyanın bulunabilen en eski kumaş parçaları olan bu dokumalar Ankara Arkeoloji müzesinde muhafaza edilmektedir. Genellikle en basit örgü olan bezayağı ile meydana getirilmişlerdir (Yağan, 1978: 53).

Türkler Anadolu'ya geldiklerinde Orta Asya'daki dokuma geleneğine dayanan engin bir dokuma kültürleri vardı. Bu dokuma geleneklerini burada da devam ettirmişlerdir. Türklerin Anadolu'ya geldiklerinde dokuma yapmaya devam ettiklerini, Selçuklular döneminde, Konya, Kayseri, Sivas, Aksaray gibi yerleşim yerlerinin dokumalarıyla ünlü merkezler olduğunu çeşitli seyahatname bilgilerinden ve günümüze ulaşabilen örneklerden anlamaktayız (Deniz, 1998: 10).

Türklerin Anadolu topraklarına girmesi, bir Türk devleti olan Büyük Selçuklu Devleti'nin Bizans İmparatorluğu ile yapmış olduğu 1071 Malazgirt Savaşını kazanması ile mümkün olmuştur. Bu tarihten önce Anadolu topraklarında Eti, Kimmer, Firig, Pers, Lidya, Doğu Roma, Batı Roma gibi medeniyetler yaşamaktaydı. Bu tarihten sonra Selçuklular ve devamında da Osmanlılar bu topraklarda hüküm sürmüştür.

Bizans, Selçuklu ve Osmanlılarda dokumacılık sanatı son derece gelişmişti. Dokumacılığın gelişimine paralel olarak da kumaş sanatı alanında birbirinden güzel ve değerli eserler ortaya çıkmıştı (Bkz. Şekil 2.9., Şekil 2.10.). Bu topluluklarda dokumacılık sanatının gelişmesine bağlı olarak, özgün kumaşlar görülmüş, bu kumaşlar çeşitli işlemlerle gösterişli kıyafetler haline getirilmişlerdir.

Şekil 2.9.: 13. Yüzyıl, Anadolu Bölgesine Ait Kumaş Parçası.

Kaynak: Duruçay, 1977: 83.

Şekil 2.10.: 13. Yüzyıl, Anadolu Bölgesine Ait Kumaş Parçası.

Kaynak: Duruçay, 1977: 78.

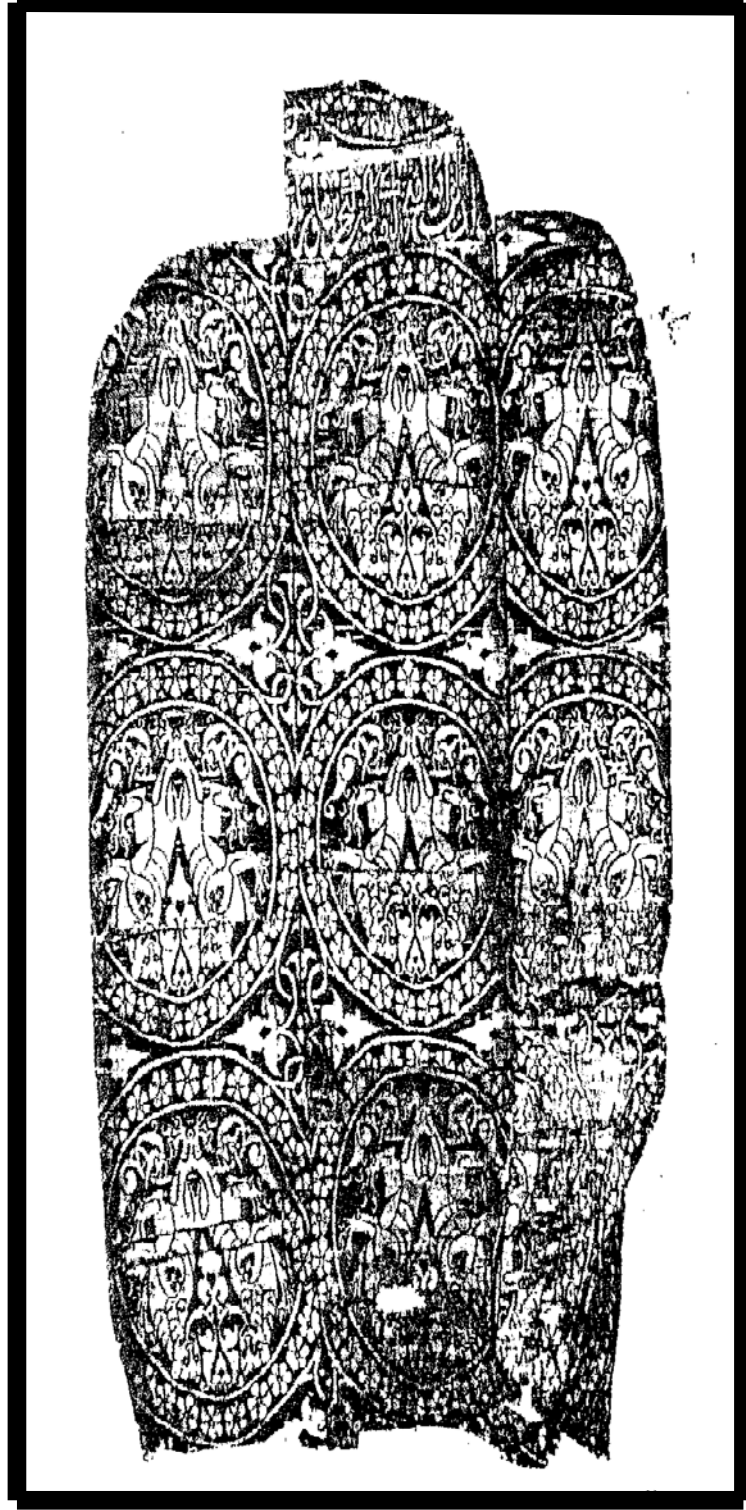
Dokumacılık sanatında Bizans'ın öneminin Jüstinien'in ipek elde edilmesini öğrenmesinden sonra arttığı görülür. İpeğin elde edilmesinden sonra Bizans dokumacılığında büyük bir gelişme görülür. Procopius'a göre Jüstinien zamanında Bizans, monopolü (ipek ihracatında) elinde tutuyordu (Yağan, 1978: 58-59).

Türk dokumacılık sanatı, Selçuklular zamanında tam olarak şekillenmiştir. Fakat bu devirden sadece iki parça kumaş günümüze gelebilmiştir. O dönemlerdeki Avrupalı gezginlerin bazı notları, bu devrin kumaş sanatına bir nebze ışık tutmaktadır (Aktepe, 2009: 6).

Tarihi kayıtlarda Selçuklu dokumacılığı hakkında bazı bilgilere de rastlanılmaktadır. Kayıtlarda; Selçuk Sultanı Alaeddin tarafından Osman Bey'e gönderilen hediyeler arasında "Dilbayı Rumi" isminde bir kumaş bulunduğu da söylenir. Selçuk dibası demek olan bu isim 18. yüzyıla kadar Osmanlılarda kullanılmıştır. Yine çatma, çatma-i kadife-i pelengi gibi bazı kumaş isimlerine Selçuklular zamanında da rastlanır (Öz, 1946: 7).

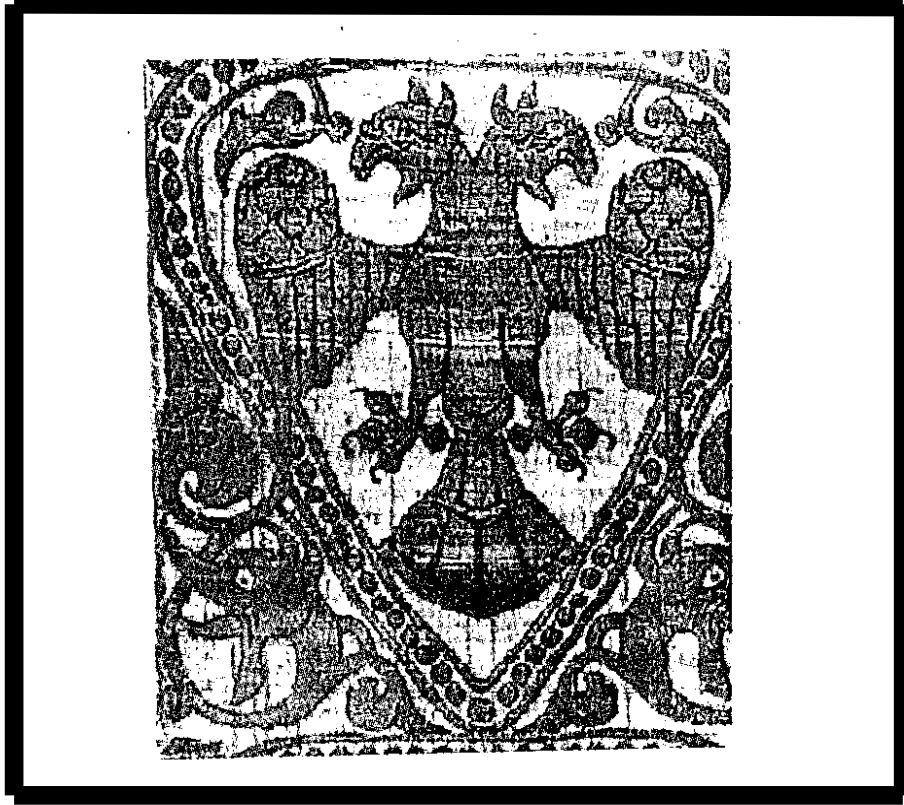
Selçuklular döneminden zamanımıza iki ipekli kumaş parçası kalmıştır, fakat her ikisi de batı müzelerinde bulunur (Gürsu, 1988: 30).

Bugün eldeki kaynaklardan Büyük Selçuklular ve Anadolu Selçuklular devrinde Türk kumaşlarında hakim olan desenlerin kuş ve hayvan figürleri olduğu anlaşılmaktadır (Bkz. Şekil 2.12.).

Şekil 2.11.: 13. Yüzyıl, Selçuklu Dönemi Altın Telli İpek Kumaş (Lyon Musee des Tissue – 102 x 74.5 cm).

Kaynak: Gürsu, 1988: 31.

Şekil 2.12.: 13. Yüzyıl, Çift Başlı Kartal Motifli Altın Telli İpek Kumaş (Staaliche Museum Preussischer Kuntunbesitz Kunstwerke Müzesi, Berlin – 28 x 22.5 cm).

Kaynak: Gürsu, 1988: 31.

Selçuklular gibi Osmanlılarda da dokumacılık sanatının çok geliştiği bilinmektedir. Osmanlılar dönemi için Anadolu ve Türk dokumacılık sanatının en geliştiği ve en özgün eserlerin ortaya çıktığı dönem diyebiliriz. Selçukların bir nevi devamı olan Osmanlılarda, bilhassa 16. yüzyılda dokuma ve kumaş sanatında en gelişmiş ve özgün eserlerin ortaya çıktığı klasik dönem olarak adlandırılabiliriz (Bkz. Şekil 2.13., Şekil 2.15.).

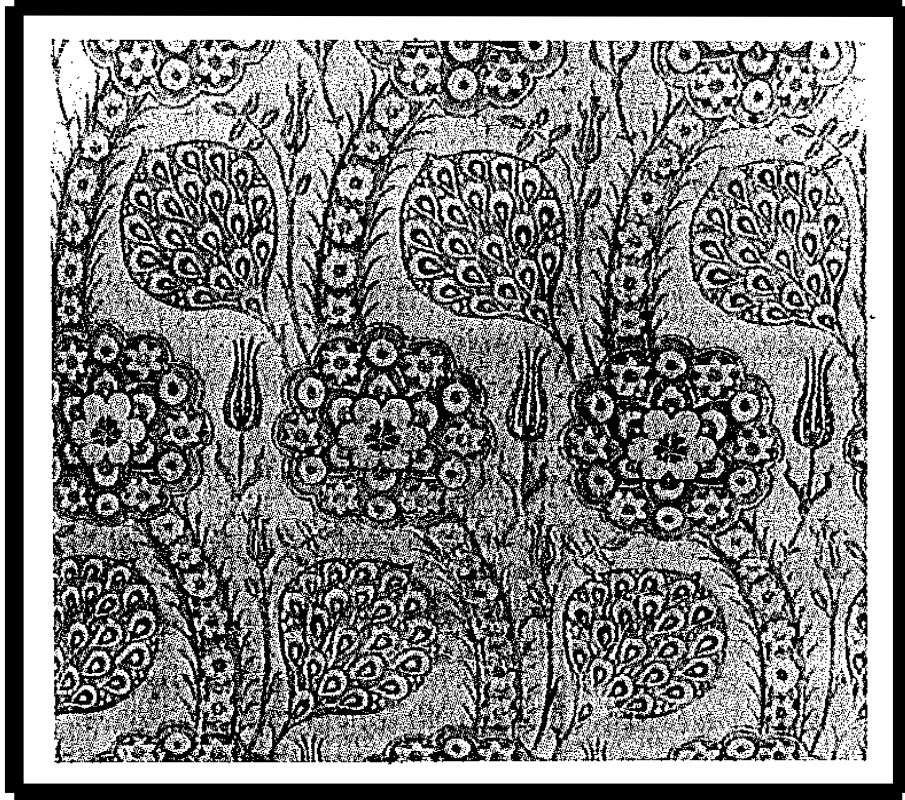
Osmanlı İmparatorluğu'nda gerek pamuk yetiştirmeye uygun bölgelerin bulunması ve gerekse Türklerin dokumacılıktaki yetenekleri nedeniyle pamuklu dokumacılık Osmanlı dokumacılığının önemli bir kolu durumuna gelmiştir. Denizli, Alaşehir, Adana ve Bursa gibi dokumacılık merkezleri olmuştur (Dölen, 1992: 373).

Osmanlılarda Üsküdar ve Bursa dokumaları olarak bilinen kumaşlar çok gelişmiş tekniklerle dokunan ve görsel ihtişama sahip kumaşlardır. Osmanlılar ile birlikte görülmeye başlayan çintemaniler, laleler, karanfiller, çınar yaprakları ve çeşitli dişli

yapraklar, rumiler vb. desen ve motiflerin çeşitli üsluplarla ve tekniklerle bu dokumalarla kullanıldıkları görülmektedir (Bkz. Şekil 2.14., Şekil 2.15.).

Türk dokumaları 16 ve 17'nci Yüzyılın Bursa ve Üsküdar tezgahlarındandır. Yaprak, karanfil ve lale gibi desenlerle süslüdürler. O yıllarda Türklerle İtalyan cumhuriyetleri arasındaki ilişkilerin sıklığından olacak, bazı Türk dokumalarında 16'ncı yüzyılın İtalyan kumaşlarında görülen motiflere rastlanıyor (Ataöv, 1978).

Saray nakkaşhanesi, bütün sanat kollarının merkezini oluşturup orada çizilen dönemin üslup ve bezemelerini içeren birbirinden güzel kompozisyonlar, değişik sanat kollarında kendi teknik ve malzeme özellikleri içinde uygulanmışlardır (Gürsu, 1988: 17).

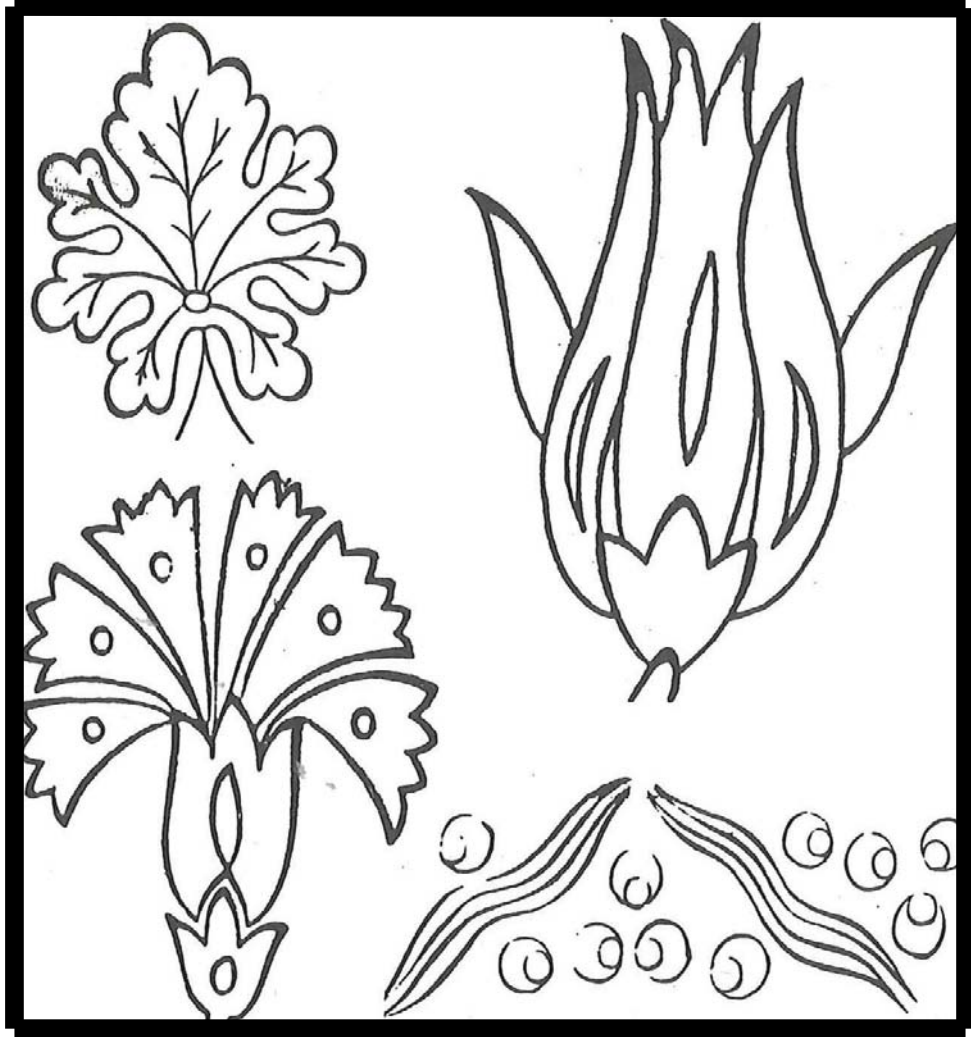
Şekil 2.13.: 17. Yüzyıl, Osmanlı Kemha Kumaşı (120 x 67 cm).

Kaynak: Gürsu, 1988: 119.

Bursa, Bilecik, Üsküdar dokumaları, Halep ve Adana astarları, Şam damaskosu, özellikle İstanbul'un çuha, kadife, peştamal, kaftan ve ehramları (ihram); Hilali, Seraser, Canfes, Hare, Zerbeft, Şam bağdadisi, Kemha, Şam toplusu, Elvani, Gülgün vb. gibi pek çok kumaş tipleri ve çeşitleri; binlerce yıl boyunca

birbirlerini kovalayan kültürlerin yoğrulup şekillendiği, böylesine zengin bir kaynaktan ilham alan Osmanlı ve dünya şaheseri idi (Yağan, 1978: 62).

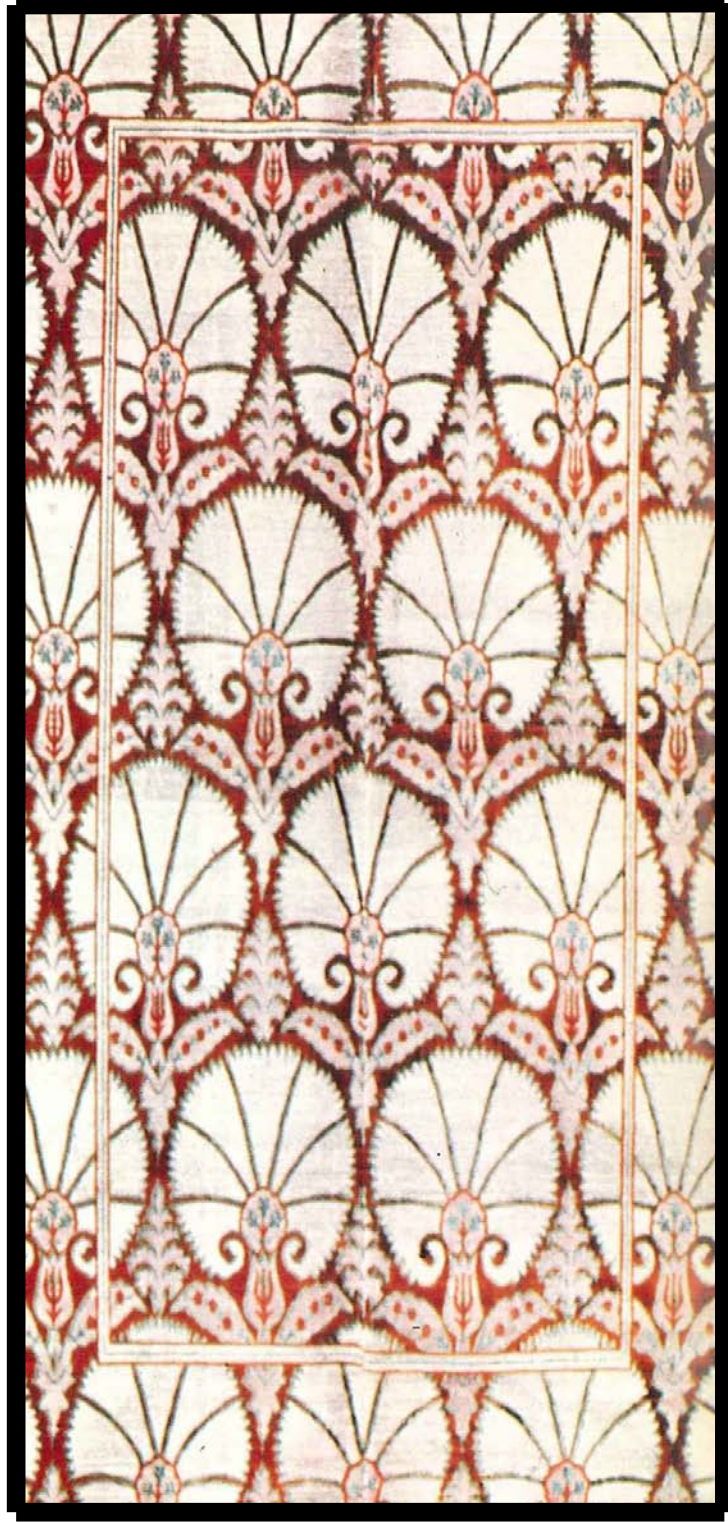
Orta Asya'dan Uygurlardan, Karahanlılardan, Gaznelilerden, Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçuklularına ve oradan da Osmanlı İmparatorluğu'na miras kalan kumaş dokuma sanatı coğrafi ve kültürel çeşitli sebeplerle başka devletlerle etkileşime girseler de, kendilerine özgü tarzlarını daima muhafaza etmişlerdir.

Şekil 2.14.: Osmanlı Dönemi Motif Örnekleri.

Kaynak: Apak, Gündüz ve Eray, 1997: 15.

Orta Asya, çadır uygarlığına kadar gider. Büyük Selçuklular ve Anadolu Selçukluları ile Osmanlı devirlerinde, desen ve kalite bakımından en yüksek düzeye erişmişlerdir (Altay, 1974: 30).

Şekil 2.15.: 16. Yüzyıl, Bursa Dokuması Kesiti.

Kaynak: Ataöv, 1978: 8.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde dokunan bu kumaşlar boya ustaları tarafından zerdeçal, yabani gül ağacı kabuğu, ayva yaprağı, meyan kökü, armut, ebegümeçi

çiçeği, safran, kırmızı ceviz yaprağı vb. bitkiler kullanılarak elde edilen renklerle boyanırdı.

Arşiv kayıtlarından, yabancı ülkelerden boyanmak üzere çok miktarda kumaş kervanlarının geldiği anlaşılmaktadır. Türk kumaşlarında en önemli renk kırmızıdır ve çok çeşitli tonları vardır. İzmit kırmızısı, Rodos kırmızısı çok meşhurdur ve sırları halen çözülememiştir. Osmanlı saray kumaşlarında kullanılan boyaaların en önemli özelliği, asırlar sonra dahi hiç solmamasıdır. Osmanlı kumaşları renklerindeki canlılığı bugün dahi muhafaza etmektedir (Aktepe, 2009: 16 – 17).

2.3. Türkiye’deki Geleneksel El Dokumaları

Çağlar boyunca birçok medeniyeti içinde barındırmış olan ülkemiz; verimli toprakları ve eşsiz konumu ile bu medeniyetlerin gelişmesine yardımcı olurken, onların bıraktıkları eser ve kalıntıları hala barındırmaya devam etmektedir.

Ülkemiz topraklarında dokumacılık sanatının belki de bugünkü duruma gelmesinde en büyük pay sahibinin Selçuklu ve Osmanlı dokumalarının olduğu düşünülmektedir. Cumhuriyet sonrası dönemde, şimdiki adı ile Türkiye Cumhuriyeti’nde de geleneksel el dokumacılığı gelişme göstermiştir. Hem Anadolu’da hem de Trakya’da insanlar el tezgahlarında kendi dokumalarını kendileri yapmış ve şimdi bile bazı bölgelerde devam eden çeyiz geleneklerini sürdürmüşlerdir.

Ülkemizde; Denizli, Bursa, Rize, Kastamonu, İzmir, Ankara, Erzurum vb. bölgelerde yapılan geleneksel el dokumacılık sanatının diğer bölgelere göre daha da ileride olduğunu söylememiz mümkün olabilir.

Günümüzde, geleneksel el dokumacılığı ülkemizde eskisi kadar yapılmayıp yerel bir zanaat olarak varlığını devam ettirmektedir.

Artık daha çok ticari amaçla yapılmakta olan geleneksel el dokumacılık sanatının küçümsenemeyecek derecede azaldığı fakat yine de Anadolu’nun ve Trakya’nın birçok köyünde hala yapıldığı görülmektedir.

Türkiye'nin hemen her köşesinde, her köyünde az ya da çok bir el dokumacılığı bugün de sürüp gitmektedir. Bunları tam olarak tespit etmeye imkan yoktur (Yağan, 1978: 66).

2.3.1. Marmara Bölgesi Geleneksel El Dokumacılığı

Ülkemizde dokumacılık sanatı incelendiğinde Marmara Bölgesi dokumalarının, geleneksel Türk el dokumacılığında önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Bunun nedenleri arasında, Osmanlı İmparatorluğu'nun bölgede varlığını çok uzun süre devam ettirmiş olması gösterilebilir. Özellikle Bilecik, Bursa, Edirne ve İstanbul gibi illerin dönemin Osmanlı İmparatorluğu'nun başkenti olması ve sarayların bu illerde görülmesi; Osmanlı devrinde kumaş ve dokuma sanatının devlet tekelinde olması ve çıkarılan birçok kanunla kontrol edilmesi, pahalı malzemelerle dokunan kumaşların değerliliği, bölge dokumacılığının gelişimine çok katkı sağlamıştır.

Marmara Bölgesinde, İstanbul; Şile Bezi, Çatalca ve Silivri Dokumaları, Kırklareli; Pamuklu Dokumaları, Kocaeli; Keten Dokumaları, Bursa; İpekli Dokumaları, Bilecik; Çatma, Kadife, İpek Damasko ve Pamuklu Dokumaları, Çanakkale; Bayramiç, Biga ve Eceabat Dokumaları, Yalova; Keten ve Pamuklu Dokumaları bölgenin önemli dokumalarındandır.

Yalova kazasının Çenkiller, Çukur, Derköy, Laledere köylerinde ekilen keten ve pamuktan iç çamaşırlıkları dokunur. Yine Şile kazası köylerinde “Şile Bezi” olarak tanınan keten ve pamuk dokumacılığı vardır (Yağan, 1978; 65).

Bölgedeki iller arasında dokumacılık sanatının en geliştiği il Bursa'dır.

Türk dokumacılığının merkezi olan Bursa'da Birinci Dünya Savaşı öncesine kadar çok ileri seviyede bir el dokumacılığı vardı. Bursa, özellikle ipekçilik ve ipekli dokumacılığın merkezi idi. Bugün el dokumacılığı yönünden eski değerini kaybetmiş olmakla beraber bölgede çok yönlü bir tekstil endüstrisi vardır. Ayrıca yerli bazı köylüler tarafından el dokumacılığı bazı basit dokumalarla yine devam ettirilmektedir. Özellikle dağ köyleri tarafından yine yün ve kıl dokumalar yapılmakta ve yakın köylere de satılmaktadır (Yağan, 1978: 64).

Fakat günümüzde diğer bölgelerde olduğu gibi Marmara Bölgesi'nde de geleneksel el dokumacılığının çok azaldığı ve el tezgahlarının yerini artık endüstriyel tezgahlara bıraktıkları görülmektedir.

2.3.2. Ege Bölgesi Geleneksel El Dokumacılığı

Geleneksel el dokumacılığında ülkemizde Marmara Bölgesi ile birlikte Ege Bölgesi en verimli ve en zengin eserlerin bulunduğu diğer bir bölgemizdir. Özellikle İzmir ve Denizli bölgesinde dokumacılık sanatı çok gelişmiştir.

Ege Bölgesi'nde, İzmir; Ödemiş İpekli Dokumaları – pembezar, peştamal, çiğ çarşafı, mendiller, sehpa örtüleri - , Tire Beledi Dokumaları, Bergama Dokumaları, Denizli; Buldan Dokumaları, Babadağ Dokumaları, Kızılcabölük Dokumaları, Muğla; Yeşilyurt Dokumaları, Üzümlü Dokumaları bölgenin en önemli dokumaları olarak kabul görmektedir.

Bu dokumaların yanı sıra Afyon, Aydın, Uşak, Kütahya gibi illerde de pamuklu düz bez dokumacılığı yapılmaktadır.

Özellikle Denizli bölge dokumacılığında önde gelen merkezlerden biridir. Günümüzde çok fazla el dokuma tezgahı kalmasa da Denizli dokumacılık sanatı yönünden yine de bölgedeki önemini korumaktadır.

1331 yıllarında İbni Batuta'nın "Orada pamuktan altın işlemeli kumaş imal olunur ki misli yoktur. Pamuğunun nefis olması ve kuvvetli eğrilmiş bulunması dolayısıyla ziyade dayanır. Bu kumaş beldenin ismiyle anılır." dediği Denizli'de bugün de dokumacılık faaliyeti yine pamuk üzerindedir (Yağan, 1978: 65).

Dokumacılık, Merkez dışında Buldan, Babadağ, Sarayköy, Tavas, Kızılcabölük ve Kale kazalarında oldukça gelişmiştir. Buradaki dokumaların çoğunluğu alacalar ve yatak çarşaflarıdır. Ayrıca birkaç köyde yünden "Kılçar" denilen şalvarlıklar da dokunur.

Ege Bölgesi'nde dokumacılığın geliştiği diğer bir il olan Uşak ise, dokumacılık konusunda eski ve köklü bir geçmişe sahiptir.

Eşme’de ticari amaç dışında, halkın kendi ihtiyacı için dokuduğu eski kilimlerde kullanılan iplikler, dokuyucu tarafından hazırlanmıştır. Kadın yünü yıkamış, taramış, eğirmiş, bükmüş, boyamış ve kilimini dokumuştur (Kırzioğlu, 1994: 180).

Ege bölgesi dokumacılık sanatında malzeme, kumaş çeşitleri ve tezgah tipleri bakımından benzerlikler görülmektedir.

Peştamalin hem Ödemiş’te hem de Buldan’da dokunması, Bürdü’nün de yine her iki yörede de dokunmasına rağmen aralarında sadece isim benzerliği olması gibi (Önlü, 2010).

Ege Bölgesi el dokumacılığı tekstil sektörünün hızlı gelişimi ile rekabet edememesi nedeniyle her geçen gün azalmaktadır (Önlü, 2010).

2.3.3. Akdeniz Bölgesi Geleneksel El Dokumacılığı

Geleneksel Türk el dokumacılığında Akdeniz Bölgesi’nde yapılan dokumaların da büyük öneme sahip olduğu gözlemlenmektedir. Bölgede Isparta, Burdur, Antalya, Mersin ve Adana gibi illerde, pamuklu, ipek ve hatta yün ipliklerden yapılan yöresel düz dokumalar görülmektedir.

Anamur ve Mut kazası köylerinde pamuk dokumacılığı vardır. Çortak ve Bozyazı köylerinde kendi yetiştirdikleri kozadan çektikleri ipekle, yine kendi ihtiyaçları için güzel dokumalar yapılmaktadır (Yağan, 1978: 65).

Yine, Isparta’nın Sav, Geyran, Kışla, Yavuz, Çünür, Gören ve Keçiborlu yörelerinde, Kılıç, İlyas, Yaşmakçı, Umraniye, Kavakalem, Kozluca, Aydoğmuş köylerinde siyah yünden “Meneverek” ve pamuklu dokumalar yapılır (Yağan, 1978: 65).

Adana, Seyhan dağ köylerinde ve göçebelerde kendileri tarafından eğrilmiş pamuk iplikleri ile iç çamaşırılığı ve yünden şalvarlıklar dokunur (Yağan, 1978: 66).

2.3.4. İç Anadolu Bölgesi Geleneksel El Dokumacılığı

Bölgelerde dokumacılık sanatının gelişmesinin o bölgede elde edilen hammadde (iplik) ile geliştiği göz önüne alındığında, İç Anadolu Bölgesi'nde diğer bölgelerden daha farklı hammaddeye dayalı bir dokumacılık sanatı olduğu gözlemlenir. Daha az verimli topraklara ve karasal iklime sahip olan yerlerde, hayvancılığın temel alınması ile yün ipliği daha fazla kullanılmaktadır.

İç Anadolu Bölgesinde, Konya ve Karaman; Yün, Tiftik ve Keten Dokumaları, Kırşehir; Pamuklu Dokumaları, Eskişehir; Yün Dokumaları, Ankara; Tiftik ve Yün Dokumaları bölgenin önemli geleneksel el dokumaları arasında gösterilmektedir.

Konya, Karaman köylerinde yün ve tiftik dokumalar, Sille ve Ladik Bölgesi köylerinde yünden şalvarlık dokumalar, Dereköy, Hocacihan, Ulumuhsine, Değirmenköy ve Sızma'da eskisi kadar olmasa bile bürümcük dokumalar, Kirlikiret köyünde ise kenevir dokumalar yapılmaktadır (Yağan, 1978: 66).

Eskişehir, Mihalıccık kazası köylerinde yünden şalvarlık dokumalar yapılmakta ve bunlar sürtme usulü dinkler ile şayak haline getirilmektedir (Yağan, 1978: 65).

Ankara'da ise eskiden ismi "Ankara Sofu" olarak bilinen tiftik keçisi yününden imal edilmiş olan yün dokumaları bugün çok nadir olarak yapılmaktadır.

2.3.5. Karadeniz Bölgesi Geleneksel El Dokumacılığı

Karadeniz Bölgesi dokumacılık sanatı çok zengin olmakla birlikte, hem kıyı bölgelerinde hem de iç bölgelerde çeşitlilik göstermektedir. Bölgede Rize, Trabzon, Gümüşhane, Bayburt, Zonguldak, Giresun, Sinop, Tokat, Samsun, Kastamonu, Amasya gibi illerde dokumacılık sanatı oldukça ileri düzeydedir. Özellikle Trabzon ve Rize arasındaki kıyı kesiminde yapılan Rize Bezi, Peştamal, Şut Bezi vb. dokumalar bunlara örnek teşkil etmektedir. Trabzon ve Rize arasında yapılan bu dokumalar daha çok pamuklu veya kendir dokumalardır.

Samsun, Köprü, Boyabat, Çarşamba kazası köyleri ile Bafra kazasında keten dokumacılığı vardır. Kalınca dokunmuş keten bezleri köylüler tarafından orak gömleği, dış elbiselik veya örtü bezleri halinde kullanılır. Çok dayanıklıdır. Ayrıca

dağ köylerinde yün dokumalar Havza kazası köylerinde pamuktan gömleklik, yünden “Kazaki” denilen şalvarlık dokumalar yapılır (Yağan, 1978: 66).

Sinop'ta da pamuk, yün ve çeşitli küçükbaş hayvanların kıllarından dokumalar yapılmaktadır.

Karasu bucağı köylerinde, keten desenli yatak çarşafı, peşkirler yapılmaktadır. Keten torbalar ise çok sağlamdır (Yağan, 1978: 66).

Giresun'da ve Gümüşhane'de yünden elbiselik kumaşlar, pamuktan iç çamaşılık kumaşlar dokunmaktadır.

Amasya, bazı dağ köylerinde yün ve kıldan şalvarlık aba ve şal dokumalar, pamuk eken birkaç köyde pamuklu dokumalar, Merzifon kazası köylerinde pamuklu peştamallar, Gümüşhacıköy'de çeşitli kenevir dokumalar (Yağan, 1978: 64).

Kastamonu, Merkez'de Devrekane bucağında, küre kazası köylerinde bugün de devam eden bir el dokumacılığı vardır. Kastamonu Bezi ismi altında yapılan çeşitli pamuklu dokumalar; Bafra, Bartın, Boyabat, Ayancık, Çankırı yörelerine sevk edilir. Ayrıca İnebolu köylerinde, kendi ihtiyaçları için keten dokumalar, Tosya kazasında yünden ve pamuktan çeşitli dokumalar ile renkli tiftik kuşaklar yapılmaktadır (Yağan, 1978: 65 - 66).

2.3.6. Güneydoğu Anadolu Bölgesi Geleneksel El Dokumacılığı

Güneydoğu Anadolu Bölgesi dokumacılık sanatında Gaziantep, Diyarbakır, Mardin ve Siirt illeri ön plana çıkmaktadır. Ülkemizde bir nevi sınır bölgesi olan bu kesimlerde, yapılan dokumacılık sanatının hem Osmanlı hem de Mezopotamya ve Anadolu kültürlerinden etkilendiği görülür.

Mardin, Midyat kazası ve köylerinde bölge ihtiyacını karşılayacak kadar bir dokumacılık vardır. Ayrıca bölgedeki keçilerden elde edilen tabii renkli tiftikler ile Siirt Battaniyeleri ve tüylü abalar da dokunmaktadır (Yağan, 1978: 66).

Bölgede dokumacılık sanatının geliştiği diğer bir bölge olan Siirt'te ise, “Siirt Battaniyesi” diye bilinen dokumalar öne çıkmıştır.

Merkez’de ve civar köylerde bölgedeki tiftik keçilerinden elde edilen beyaz ve renkli tiftikler ile battaniyeler ve uzun tüylü abalar yapılmaktadır. Bugün dışarıya ihraç edilen değerli bir el dokumasıdır. Yine Erüh ve Şırnak kazalarında aynı tiftiklerden “Şal - Şapık” denilen elbiselik dokumalar yapılır (Yağan, 1978: 66).

Ayrıca Diyarbakır ve Gaziantep illerinin bazı köylerinde yaşayan insanlar kendi ihtiyaçlarını karşılamak için pamuklu dokumalardan perde, masa örtüsü, yatak örtüsü vb. ürünler imal etmektedir.

2.3.7. Doğu Anadolu Bölgesi Geleneksel El Dokumacılığı

Erzurum, Van ve Elazığ illeri Doğu Anadolu Bölgesi’nde dokumacılık sanatının en fazla geliştiği iller arasındadır. Erzurum; Karnavas Bezi, Yün Dokumalar, Elazığ; Palu Dokumaları, Van; Tiftik ve Yün Dokumaları bilinen en yaygın dokumalardır (Bkz. Şekil 2.16.).

Şekil 2.16.: Doğu Anadolu Bölgesine Ait Bir Dokuma.

Kaynak: Kosswig, 1971: 28.

Ayrıca, Erzurum’da yün ipliklerinden çeşitli özelliklerde dokumalar yapılmıştır.

Kaba yünden “Poturluk”, avcı yeleşği için yapılan kaba dokumalar dışında ayrıca, yine el eğirmesi yünden “İhram” denilen bir çeşit dokumalar da yapılmaktadır (Yağan, 1978: 65).

Karnavas Bezi öncelikli olarak günlük giyim alanında kullanılır. Erzurum genelinde yün ipliklerle dokunarak elde edilen ehram dokumaları, yörede geleneksel dış giyim örtüsü olarak kullanılırken, Olur ve Ormanağzı Köyü civarında Karnavas Bezi’nden yapılan örtüler tercih edilmektedir (Salman, 2011).

Elazığ, Palu kazasında yünden “Dimi” denilen elbiselik kumaşlar ayrıca, Çemişkezek kazası köylerinde pamuktan şalvarlık dokumalar yapılmaktadır. Pamuk dokumadan şalvarlıklar bölge köyleri tarafından çok kullanılmaktadır. Van, Gevaş kazasının Reşadiye ve Nüküs bucaklarında yünden, spor elbiseliklere yakın desenli güzel kumaşlar dokunur. Tiftikten, Eruh ve Şırnak şallarına benzer Şal - Şapık’ler ile yünden bazı dokumalar yapılmaktadır (Yağan, 1978: 65-66).

3. RİZE BEZİ (FERETİKO)

Rize Bezi bölgede bilinen adı ile Feretiko, ülkemizin Karadeniz Bölgesi'nde dokunan geleneksel dokumalarımızdan biridir. Bu geleneksel dokuma çok fazla tanınmamakla birlikte, dokumanın kendine özgü teknik ve yapısal özelliklerinin olduğu düşünülmektedir.

3.1. Rize İli ve Bölgesine Genel Bakış

Rize şehri Doğu Karadeniz Bölgesi'nin yeşil bitki örtüsü ile kaplı küçük limanlarından birisi üzerine kurulmuştur. Liman olarak kuruluşunu MÖ 6. yüzyıla kadar indirebiliriz. Şehir ise MS 6. yüzyıldan sonra bir kale ve yerleşme yeri olarak karşımıza çıkmaktadır. Kurulduğu yerden dolayı uzun yıllar gelişmemiş, gerek Bizans ve gerekse Osmanlı dönemlerinde küçük bir şehir, nahiye ve kaza merkezi olmuştur (Karpuz, 1992: 1).

Yapılan araştırmalarda şehrin adının birden fazla anlama geldiği görülmektedir. Anlamların farklı olmasını, üzerinde birçok topluluğun yaşaması ve birçok kültüre hizmet etmesine bağlayabiliriz.

Tarihi kaynaklarda Rhizion, Rhizus, Rhition, Riso, Riso, Risum olarak geçmektedir. Arrianus'un bahsettiği Rizio Nehri şehrin doğusundaki Taşlı Dere olmalıdır. Yunanca Rhizios "pirinç", Rihiza "dağ eteği" anlamına gelmektedir. Trabzon tarihi yazarı Şakir Şevket, Rize'nin doğusunda bulunan derenin etrafında pirinç ekilmekte olduğundan buraya "İriziyos" adı verildiğini belirtir. Rize Farsça "dökülmüş, kırılmış, akmış, kırıntı" anlamına gelmektedir (Karpuz, 1992: 1).

Rize ili, Türkiye'nin kuzeydoğusunda bulunan küçük bir ildir. Doğu kısmında Artvin, batısında Trabzon, güney kısmında Erzurum illeri bulunmaktadır. Deniz kıyısı olarak konumlanan ve rakımı 6 metre (m) olan bir şehirdir.

2009 yılında yapılan nüfus sayımı verilerine göre 319.569 kişinin yaşadığı Rize ili, Rize Merkez başta olmak üzere; Fındıklı, Ardeşen, Pazar, Çamlıhemşin, Hemşin, Çayeli, Güneysu, Derepazarı, İyidere, Kalkandere ve İkizdere olarak 12 ilçeden meydana gelmektedir (Bkz. Şekil 3.1.). Ayrıca ilde bahsedilen ilçelere bağlı olarak yaklaşık 348 köy bulunduğu tahmin edilmektedir.

3.1.1. Rize İlinin Tarihi

Rize ili ve çevresi tarihi hakkında yeterli ve kesin bir bilgi bulunmamasına rağmen, bölgede Kulku veya Kulha denilen bir Asya topluluğunun yaşadığı tahmin edilmektedir. Bölgede sırasıyla Urartu, Kimmer, İskit ve Med topluluklarının varlıklarını sürdürdükleri, daha sonra ise bölgenin Kral Büyük İskender'in doğu seferi sırasında Pontus eyaletinin bir parçası olduğu düşünülmektedir.

Roma İmparatorluğu ikiye bölününce Rize ve çevresi Bizans toprakları içinde kaldı. Bizans döneminde (395 - 1204) Rize, Pontus Polemiecus Eyaleti içinde yer alıyordu. Burada bir askeri garnizon bulunuyordu. 5. yüzyılın sonlarında Bizans sınırı Rize yakınlarına kadar gerilemişti. Bu sırada bölgede Hıristiyanlık da yayılmaya başladı. Diocletionus zamanında Hıristiyanlığın yayılmasında görev yapan Hagios Orentius'un Rize'de öldüğüne ve Rize Kalesi'ndeki manastıra gömüldüğüne inanılmıştır (Karpuz, 1992: 9).

MS 10 yılından MS 395 yılına kadar Roma İmparatorluğu'nun bir parçası olan Rize, bu tarihten sonra ise Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğu'nun bir parçası olmuştur.

Zamanla Rize ve çevresinde yaşayan halkın adı Laz'lar olarak tanımlanmıştır.

Lazlar ve Canlar (Canayarlar) bölgenin tarihinde önemli rol oynamışlardır. Bu kavimler İskit (Saka) kökenli Hıristiyan Türk olarak kabul edilmektedir. Çoruh Nehri Bizans'a sınır teşkil ediyordu ve ağzındaki Apsaros'da (Gönye) önemli bir kale vardı. Bu dönemde Rize yönetim bakımından Lazia Themasına bağlı bir Bandon (nahiye) idi (Karpuz, 1992: 9).

1461 yılında Fatih Sultan Mehmet'in Trabzon'u fethiyle Rize ve çevresi de Osmanlı topraklarına katılmıştır. Rize, Osmanlı devleti zamanında liman, nahiye ve kaza merkezi olarak önemini korumuştur (Karpuz, 1992: 10).

1204 yılında Trabzon Rum İmparatorluğu'na bağlı olan Rize, 1470 yılında Fatih Sultan Mehmet tarafından fethedilerek Osmanlı İmparatorluğu himayesine girmiştir.

Cumhuriyet dönemine kadar Trabzon iline bağlı olan Rize Lazistan Sancağı'nın merkezi olmuştur.

Rize'nin 19. yüzyılda önemli bir kaza merkezi olduğunu görüyoruz (Karpuz, 1992: 11).

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurucusu olan Mustafa Kemal Atatürk'ün 17 Eylül 1924 tarihinde Rize'yi Hamidiye Kruvazörü ile ziyaret ettiği bilinmektedir. Bu karşılamada Atatürk, dönemin valisi, askeri kumandanlar ve halk tarafından motor ve kayıklarla büyük bir coşku ile karşılanmış, ziyaretinde iki katlı bir evde kalmıştır. Atatürk'ün kaldığı bu ev günümüzde Rize'de Atatürk Müzesi olarak halka hizmet vermektedir.

3.1.2. Rize İlinin Coğrafi Konumu, İklimi ve Bitki Örtüsü

Rize şehri Doğu Karadeniz Bölgesinin yeşil bitki örtüsü ile kaplı küçük limanlarından birisi üzerine kurulmuştur (Karpuz, 1992: 1).

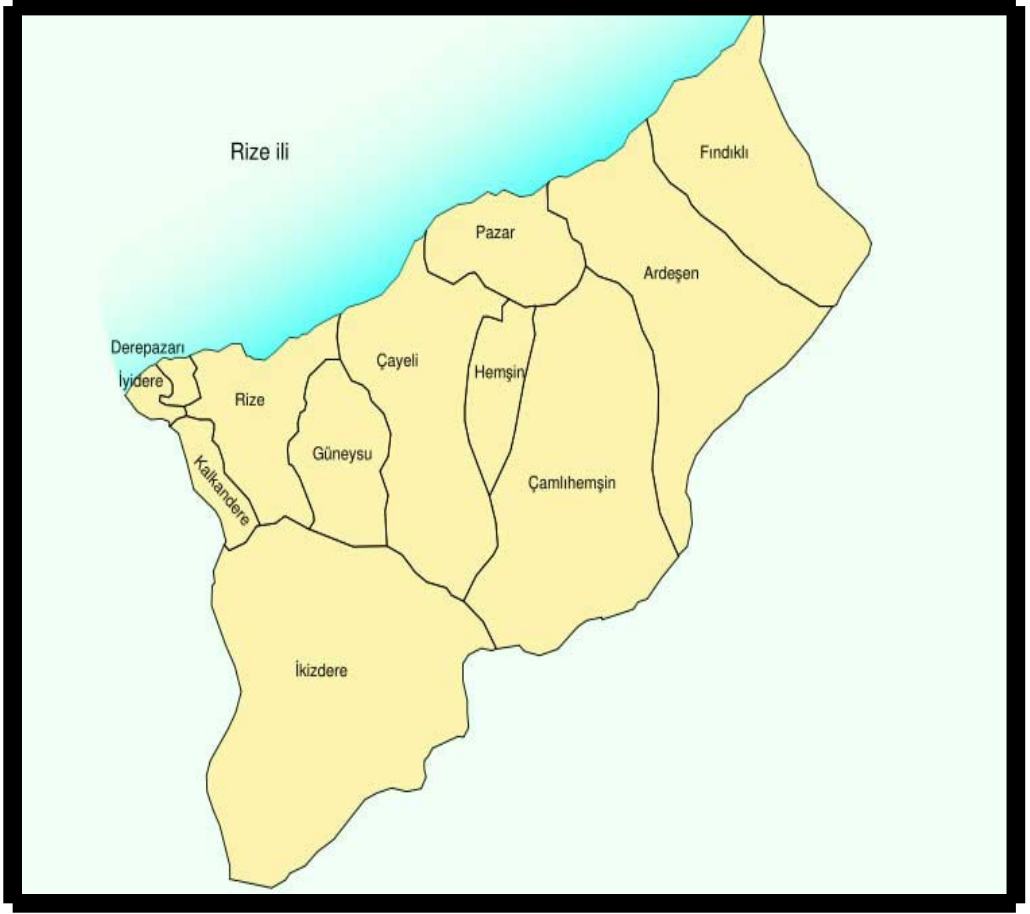
Ülkemizin kuzeydoğu'sunda 41 derece 01.20 dk. kuzey enlemleri ile 40 derece 31.20 dk. doğu boylamları arasında konumlanan Rize ilinin sınırları; Merkez, Fındıklı, Ardeşen, Pazar, Çamlıhemşin, Hemşin, Çayeli, Güneysu, Derepazarı, İyidere, Kalkandere, İkizdere ilçelerinden oluşmaktadır (Bkz. Şekil 3.1.).

Rize, kıyı şeridinin hemen arkasından başlayan dağlık ve çok engebeli araziye sahip olan bir ilimizdir.

Rize İli'nin bulunduğu bölge, Türkiye'nin en yüksek dağlarına sahiptir. Denize paralel olarak uzanan Rize Dağları, doğuda Kafkas Dağları ile birleşerek kapalı bir havza oluştururlar. Yüksek dağ eteklerinde doğan akarsular birbirine paralel ve derin vadiler içinden akarak denize ulaşırlar (Karpuz, 1992: 49).

İl sınırları içerisindeki en önemli yükseltiler Kaçkar Dağı (3937 m), Verçenik Dağı (3711 m) ve Hunut Dağı (3560 m)' dir. Dağlar arasında bazı küçük göller bulunmaktadır. Önemli akarsular ise doğudan batıya doğru Abu (Çağlayan)

Deresi, Fırtına Deresi, Pazar Deresi, Büyük Dere, Kızıldağ Deresi ve İyi Dere'dir (Karpuz, 1992: 4-5).

Şekil 3.1.: İlçe Detaylı Rize Haritası.

Kaynak: Erişim: <http://www.turkiye-rehberi.net/rize-haritasi.asp> (12 Aralık 2011).

Rize ili ve çevresi ülkemizin en fazla yağış alan yerlerinden biridir. Bölgede kış ayları ılık ve çok fazla yağışlı, yaz ayları ise nem açısından yüksek olarak geçer. Yağışın bu kadar fazla olmasına bağlı olarak bölgede gür ormanlar ve yaylalar mevcuttur.

Dağlarla çevrili Rize ve çevresi, dört mevsim ılıman ve yağışlı iklime sahiptir. Yıllık ortalama sıcaklık 15 derecedir. Metrekareye yılda 2510 kilogram (kg) yağış düşmektedir. İklimden dolayı şehir ve çevresinde zengin bir bitki örtüsü mevcuttur (Karpuz, 1992: 5).

Bu kadar kg yağış alan bölge, yükselti ve yağışa bağlı olarak bitki türleri açısından çok zengindir. Bundan dolayı çok fazla bitki çeşitliliğinin görülmesi de kaçınılmaz olmaktadır. Bu çeşitlilikler yağış ve yükselti ile alakalıdır.

Yükseltilerin artması sonucu sıcaklık düşer ve yağışlar artar. Alt kısımlarda kızılâğaç, gürgen, meşe, kestane, üst kısımlarda ladin, köknar ağaçları gibi türler yaygındır (Karpuz, 1992: 4).

Sık ormanların hakim olduğu Rize ilinde çay bitkisi de fazlaca yetişmektedir. Çay bitkisi ile beraber; fındık, kivi, limon, portakal ve mandalina gibi bitkiler de yetiştirilmektedir.

1918 yılında Halkalı Ziraat Okulu hocalarından Ali Rıza (Ertem) Bey Rize çevresinde çay, limon, portakal, mandalina yetiştirilmesinin uygun olduğunu belirlemiştir. Çay tarımına başlanmasında önderlik eden Zihni Derin (1880 - 1965)'dir. Çay ilk defa 1941 yılında Rize Merkez Atölyesi'nde işlenmiştir. İlk çay fabrikamız olan Rize Merkez Fabrikası (Zihni Derin) 1947 yılında üretime geçmiştir. 1971 yılında ise ÇAYKUR kurulmuştur (Karpuz, 1992: 7).

3.1.3. Rize İlinin Ekonomik Faaliyetleri

Rize ilinin ekonomik faaliyetlerini, çay yetiştiriciliği başta olmak üzere, tütün, fındık ve narenciye yetiştiriciliği, balıkçılık, arıcılık ve çeşitli turizm faaliyetleri olarak sayabiliriz. Bunlara ek olarak Rize Bezi, dokumacılık faaliyetleri de öne çıkmaktadır. Ancak, ekonomik getirinin en fazla olduğu alan ise şüphesiz çay yetiştiriciliğidir.

Çay bitkisinin ana vatanı Çin'dir. 17. yüzyıl başlarında Avrupa'ya, 19. yüzyıl sonlarında ise Türkiye'ye getirilmiştir. Bursa'da yetiştirilmeye çalışılmış fakat sonuç alınamamıştır (Karpuz, 1992: 7).

Daha sonra Rize ve bölgesinin çay yetiştiriciliğine elverişli olduğu saptanmış ve burada yetiştirilmeye başlanmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda Rize'de 170 adet çay işletmesi bulunduğu ve bu işletmelerin 34 tanesinin ise Çay İşletmesi Genel Müdürlüğü'ne bağlı olduğu görülmektedir (Bkz. Şekil 3.2.).

Şekil 3.2.: Çaykur Çay Fabrikası.

Kaynak: Kenan Saatçioğlu, 2011.

Rize ve bölgesinde ekonomik açıdan çay yetiştiriciliğinden sonra turizm gelmektedir. Özellikle son yıllarda turizm bölgede daha da gelişme göstermiştir. Termal turizm, doğa yürüyüşü (trekking), dağcılık, rafting, jeep safari, helikopter kayağı (heliski) gibi etkinlikler bölgede turizmin gelişmesine önemli katkılar sağlamaktadır.

Özellikle Kaçkar Dağları'nın ve bu dağ eteklerinde bulunan doğa harikası olan yaylaların söz konusu turizm faaliyetlerinin yapılmasına son derece elverişli olması, bölge için kuşkusuz büyük bir avantajdır.

Son yıllarda artan deniz ve çevre kirliliğı Doğu Karadeniz ve özellikle Rize yaylalarını turizm açısından cazip hale getirmiştir. Teraslar halinde düzenlenmiş çay plantasyonları, narenciye bahçeleri, yeşil otlar ve türlü çiçeklerle kaplı yaylalar turistleri tatlı bir gülücükle karşılar. Ayder Kaplıcaları da bu bakımdan önemli bir merkezdir. Kaplıca turizminden başka yayla turizmi, dağcılık, balıkçılık, arıcılık Rize için önemli kaynaklardır (Karpuz, 1992: 6).

Son yıllarda yerel sanatlara olan ilginin artmasına paralel olarak Rize Bezi ve dokumaları günümüzde az olarak dokunsa da, bölgeye gelen yerli ve yabancı turistler tarafından satın alınmaktadır. Özellikle Rize'nin Çayeli ilçesinde yapılan dokumalar hem yurtiçine hem de az da olsa yurtdışına gönderilmektedir.

3.2. Rize İlinde Dokumacılık

Ülkemizin birçok bölgesinde görülen geleneksel el dokumacılık sanatı örneklerinde olduğu gibi, Rize ve bölgesinde de geleneksel el dokumacılığının çok eskilere dayandığı görülmektedir. Bölgede bulunmuş olan bazı ilkel dokuma tezgahları, dokuma alet ve edevatları, yazılı kaynaklar bu görüşü desteklemektedir.

Bölgede yapılan dokumacılık sanatı pamuk ipliğinden yapılan dokumalar, yün ipliğinden yapılan dokumalar, kendir ipliğinden yapılan dokumalar olarak kendi içinde sınıflara ayrılır.

Bölgede yaşayan kişilerle yapılan görüşmeler doğrultusunda onların da ifade ettikleri doğrultuda; daha eski yıllarda bölgede hemen hemen her evde bir el dokuma tezgahının bulunduğu ve özellikle bayanların dokumalarını kendi kendilerine yaptıkları söylenmektedir. Bilhassa masa takımları ve peçeteler, yatak çarşafı, iç çamaşırları, gömlekler, kilimler, heybeler vb. gibi hem dekoratif hem de giyim ürünlerinin imal edildiği bilinmektedir. Bu ürünlerin yapımında kullanılan tezgahlar da çeşitlilik göstermektedir. Bölgede dokumacılık sanatında kullanılan dokuma tezgahları andi tezgahları, peştamal tezgahları ve şal tezgahları olarak adlandırılmaktadır.

Ne yazık ki, günümüzde hem yapılan ürünlerin isimlerinin, hem de dokumacılık sanatını bilen kişilerin, çok azaldığı gözlemlenmektedir.

Buna sebep olarak çay tarımının zenginleştirdiği halkın, dokumacılığa ilgi göstermemesi ile kendir ekilecek sahalarda çok daha kar, getiren çaylıklara ayrılması gösterilebilir (Yağan, 1978: 75).

Ayrıca Arer'in ifade ettiği gibi:

Rize’de iken yaptığımız tetkik neticesinde, vaktiyle 200.000 top Rize Bezi örülürmüş. Yani 200 ton mamul iş. Bugün ise bu istihsal 20.000 topa yani onda bire düşmüş (Arer, 1952: 24).

Bu bilginin verildiği tarihin 1952 yılı olduğu görülmektedir. Oysaki günümüz tarihinden eski bir tarih olan bu tarihten sonra da, bölgede yapılan geleneksel el dokumacılık sanatı azalmaya başlamış ve sadece belli başlı kişiler tarafından bu sanat devam ettirilmiştir.

3.2.1. Bölge Dokumacılığının Tarihçesi

Bölgede yapılan dokumacılık hakkında pek fazla derlenmiş bilgi olmamasına rağmen, yine de bölgede bulunan dokuma tezgahlarına, dokuma ile ilgili aletlere ve edevatlara, bazı tarihi yazılı kaynaklara rastlanılmaktadır.

Türk hakimiyetinin Anadolu için 1071 olan tarihi, Doğu Karadeniz için 1462’dir. Bu bölge hakkında dokumacılık konusundaki ilk yazılı belgeleri işte, 1462 - 63 tarihinde Sultan Mehmet II (Fatih) tarafından Trabzon’un fethi ile açılan Osmanlılar devrinde görüyoruz. Kanuni Sultan Süleyman zamanında, Trabzon için yazılmış olan 1561 tarihli talimat, bize bu konuda bir ışık tutmaktadır. Kanuni’nin tahta çıkmasından sonra girişilen ıslahat sırasında nüfus defterine yazılmış olan 6 maddelik bu talimattan konumuz ile ilgili olan birinci ve dördüncü maddeleri aynen alıyoruz (Yağan, 1978: 73).

1- Müslüman ve Hıristiyanlar tarafından Karadenizden Trabzon’a getirilip sarf olunacak kumaştan yüz akçadan üç akça, getirilen kumaş gemi ile başka bir yere nakledilirse kıymet takdiri ile kezalik %4 akça, Trabzon veya hariçten giden keten bezinden o miktar ve haraca tabi olmayan ecnebi tüccarlardan %5 ve tartılacak eşya için alandan ve satandan bir akça tahsil ve gümrükten kaçırılan eşyanın müsadere edilmesi ve keten damgası için yüz akçadan on akça alınması, 4- Tüccarın getirip tartı ile satacağı ibrişimin beher tartısı için alandan ve satandan altmış beşer ve taş akçası olmak üzere kezalik tarafyenden dörder akça tahsil ve işbu sekiz akçanın yedisinin miriye ve birinin tellala verilmesi, Yukarıda açıkça görüldüğü gibi keten ki; aslında kenevirdir ve ipek alım satımının maddelerle düzenlenmesi, dışarıya da ihraç edilmesi, o yüzyıllar içindeki önemli yerini göstermekte ve bu duruma getiren köklü bir geçmişi olduğunu yansıtmaktadır (Yağan, 1978: 74).

Belirtildiği üzere, özellikle Osmanlı İmparatorluğu döneminde elde edilen bazı yazılı kaynaklar bölgede yapılan dokumacılık hakkında doğrulayıcı bir bilgi

vermektedir. Bölge dokumacılığında, kendir ipliğinden yapılmış dokumaların daha fazla olduğu dikkat çekmektedir.

Yüzyıllarca önce yurtdışında Trabzon keteni, yurt içinde “Rize Bezi” olarak haklı bir şöhret kazanan bu dokumanın ham maddesi gerçekte keten olmayıp kenevirdir. Kenevir, hemen birçok yerde yetişen, lifleri dışında tohumundan da yararlanılan değerli bir bitkidir. Genellikle kenevir liflerinden sicim, halat, yelken bezi ve çuval yapıldığı halde, Rize’de kenevirden çok ince iplikler yapılabilen ve keten ayarında, hatta çok daha ince bezler dokunabilmektedir. Zaten bu nedenledir ki uzun seneler keten olarak nitelendirilmiştir (Yağan, 1978: 74).

Günümüz dokumacılığında Rize Bezi imalatının çok azaldığı ve geçmiş dönemlerle karşılaştırıldığında ise neredeyse kalmadığı görülmektedir.

Karadenizli’nin ifade ettiği gibi:

Zamanımız ecdadımızı gayet utandıracak vaziyettedir. Trabzon için konulmuş ve bugün elde bulunan kanunname hükümlerinden de anlaşıldığı üzere Trabzon mahsulat ve mamulatin büyük kısmı, balık hasılatı ve gömleklik ketendir. Vakıa bunlar bugün de vardır, ve balık mahsulü eski zamana nazaran bir hayli terakki etmişse de, keten mamulatu hayli gerilemişti. Bu keten mahsulünün böyle geri kalmasını ispat için bizim kendi bilgilerimizce gördüklerimiz yeter. Bundan 15 - 20 sene evvel (1858 - 1863) Trabzon’luların “Ruke” dedikleri, iplik işlemek için yapılan ağaçlar, gece sabaha iki saat kalaya kadar yaşlı kadınların gayretiyle sağa sola çalıştığı gibi, bu kadınlar gündüz ev işlerinden boşaldıkça gene de bu keten tezgahlarının başına geçerlerdi. Şimdiki kadınların hali bir kere düşünülürse, Rize kazasında yapılan keten bezinin bu derece ilerlemesine başka sebep aranmaz. Rize kazasının ahalisi keten alışverişiyle Bağdat, Hicaz ve Rumeli taraflarına giderek ticaret yaparlardı. Kasaba halkı edip dindar, misafirperver adamlardır. Burada senede 42 bin ton keten yapılırdı (Karadenizli, 1954: 31 - 32).

Bu ifadeye göre, Rize Bezi yapımının geçmişle kıyaslanamayacak nitelikte düşüş gösterdiği, bahsedilen yıllar arasında yapılan üretimin çok fazla olduğu, sonraki yıllarda yapılan üretimin ise sürekli düşüş gösterdiği anlaşılır.

Bu tarihten henüz pek kısa sayılacak bir zaman geçmiş olmasına rağmen 1970’de Rize Bezi yapımında sadece birkaç tezgah çalışmaktadır (Yağan, 1978: 75).

Bölgede konuyla ilgili yapılan araştırmalar, veriler bazında birbirlerini desteklemektedir. Rize'nin Çayeli ilçesinde bugün hala Rize Bezi üretimi ve ticaretiyle uğraşmakta olan tekstil mühendisi Sayın İlyas Kuru'nun da görüşleri; artık eskisi kadar bu bezin üretiminin yapılmadığı, hatta bölgede yetişen yeni neslin çoğunun bile bu bezden haberdar olmadığı ve bununla birlikte geleneksel dokuma tezgahlarının bölgede yok denecek kadar azaldığı şeklindedir.

3.2.2. Bölgede Yapılan Dokumalar ve Özellikleri

Rize ve bölgesinde, kenevir ipliğinden yapılan dokumalar dışında, pamuk ve yün ipliklerinden yapılan dokumalar da mevcuttur.

Bir sınıflandırma yapacak olursak; kullanılan hammaddeler yönünden, kenevir ipliğinden, pamuk ipliğinden ve yünden yapılanlar olmak üzere genel olarak üç gruba ayırabiliriz (Yağın, 1978: 75).

	<u>Kenevir Lifi Olan Dokumalar</u>	<u>Pamuk Lifi Olan Dokumalar</u>	<u>Yün Lifi Olan Dokumalar</u>
1.	Masa Takımı	Büyük Peştamal	şal
2.	Peçete	Dolay Peştamal	Kilim
3.	Rize Bezi (Feretiko)	Yatak arşafları	Heybe
4.	Ketan	Masa Örtüsü, Peçete	
5.	şut Bezi	Rize Bezi (Feretiko)	

Tablo 3.1.: Rize ve Bölgesinde Yapılan Dokuma eşitleri.

Kaynak: Yağın, 1978: 75.

Ayrıca yukarıda (Bkz. Tablo 3.1.) belirttiğimiz dokumalar dışında daha çok yük taşımada ip yerine kullanılan “Belbağı” denilen basit, fakat basit olduğu kadar da ilginç bir dokuma türünden de bahsetmek yerinde olacaktır (Yağın, 1978: 75).

Bununla birlikte yapılan gözlemler doğrultusunda, Rize ve bölgesinde yapılan dokumalar, daha çok bez ayağı tekniği ile oluşturulmuştur.

Bölgede yapılmakta olan dokumaların hammaddelerinin çoğu ya bölgede yetiştirilip elde edilmekte, ya da bölgeye yakın olan komşu illerden temin edilmektedir.

Yapılan dokumalar;

Kenevir ipliği: Ekimi, devşirilmesi, taranması, iplik haline getirilmesi bölgenin kendine has usulleriyle ve el ile yapılmaktadır. Tamamıyla yerlidir (Yağan, 1978: 75).

Pamuk ipliği: Dışarıdan istenilen kalite ve numaralarda beyaz olarak getirilen bu iplikler yine istenilen renklere yerinde boyanmaktadır. Bölgede kullanılan pamuk ipliği çoğunlukla Erzincan'dan sağlanmaktadır (Yağan, 1978: 75).

Yün ipliği: Yerli koyunlardan elde edilen yünler özellikle dağ köylerindeki halk tarafından iplik haline getirilmektedir. Bu yün ipliği çoğunlukla şal denilen kaba yünlü kumaşların dokunmasında kullanılmaktadır. Bugün için halk, yalnızca kendi ihtiyaçlarına yeter ölçüde iplik yapmakta ve gerektiği zamanlarda da tezgahını kurup çalışmaktadır (Yağan, 1978: 75).

3.2.3. Bölgede Kullanılan Dokuma Tezgahları ve Özellikleri

Tarihsel sürece bakıldığında geleneksel el dokumalarının büyük bir geçmişe sahip olmasının yanı sıra, bu dokumaların yapıldığı tezgahların da büyük bir öneme sahip olduğunu söylemek mümkündür. Anadolu ve çevresinde dokuma tezgahlarının çeşitlilik göstermesi o yörede yapılan dokumaların da çeşitlilik göstermesi anlamına gelmektedir. Rize ve bölgesinde de çeşitli dokumaların olması, bu dokumalara ait farklı dokuma tezgahlarının var olmasına neden olmuştur (Bkz. Şekil 3.3.).

Rize bölgesinde de hala var olan tezgah tipleri arasında özellikle bir tanesi bize bu geçmiş tarihten güzel bir örnek vermektedir. Bu bölgede rastladıklarımızdan başlıcaları şunlardır (Yağan, 1978: 75):

Şekil 3.3.: Rize Bölgesinden Bir Dokuma Tezgahı.

Kaynak: Kenan Saatçioğlu, 2011.

Andi Tezgahları: Günümüzde sayıca az olan bu tezgahlarda daha çok Rize Bezi ve Ketan gibi düz dokumaların yapılmaktadır.

Peştamal Tezgahları: Bu tezgahlar “Yüksek Tezgahlar”, “Çukur Tezgahlar” ve “Kamçılı Tezgahlar” olmak üzere kendi içinde üçe ayrılır. Yüksek Tezgahlar; iki

sütun üzerinde çalışmakta olan ve mekiği el yardımıyla kullanılan bir tezgahdır. Çukur Tezgahlar; Bu tezgahlar da yüksek tezgahlara benzemektedir. Sadece tezgahı oluşturan pedal kısımları oluşturulmuş bir sandık içerisinde. Kamçılı tezgahlar; isminin kamçılı olması, mekik kısmının bir kamçı yardımıyla atılıyor olmasından gelmektedir. Bu tarz tezgahların diğer dokuma tezgahı tiplerine göre daha hızlı olduğu söylenebilir.

Şal Tezgahları: Bu tezgahların belki de tüm dokuma tezgahları arasında en ilkel olanıdır. Rize ve bölgesinde bu tezgahlarda daha çok yün ve yün ipliklerinden yapılan dokumalara rastlanılmıştır.

Bu tezgahların bölgede teknik farklılıklar göstermesi, değişik özelliklerdeki dokumaların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

3.3. Rize Bezi (Feretiko)

Rize Bezi, ülkemizin Doğu Karadeniz Bölgesi'nde – Trabzon'un Of ilçesi ile Rize'nin Çayeli ilçesi arasındaki özellikle sahil şeridini kapsayan kısım – dokunmakta olan geleneksel bir Türk el dokuması olarak tanımlanabilir (Bkz. Şekil 3.4., Şekil 3.6.). Bu az bilinen geleneksel dokumanın, atkısı kendir denilen – kenevir – ipliklerinden, çözgüsü ise pamuk ipliklerinden meydana gelmektedir.

Özellikle Rize ve çevresinde yetişen kenevir bitkisinin karakteristik olarak daha farklı bir yapıya sahip olmasından dolayı, üretilen bu bezin yapısı da diğer kendir iplikleriyle yapılan bezlerden farklıdır. Rize ve çevresinde yetişen kenevir bitkisinden elde edilen liflerin daha ince olması, Rize Bezi'ni özellikli kılmıştır. Bölgede yetişen kenevir bitkilerinin yapısının ince olması doğrudan bölgede görülen iklimsel koşullarla ilintilidir. Bölgede sürekli yağışın görülmesinin ve toprağın mineral yapısının buna izin vermesi bu duruma zemin teşkil etmektedir.

Şekil 3.4.: Dokunmakta Olan Rize Bezi Örneği.

Kaynak: Kenan Saatçioğlu, 2011.

Rize Bezi'nin rengi beyazdır. Fakat bölgeden elde edilen kendir iplikleri, bitkiden soyulduğu ilk zamanlarda kahverengi, bej arasında değişen bir renktedir. Daha sonra ürün halini alması ve yıkanması – Trabzon'un Of ilçesi ile Rize'nin Çayeli ilçesi arasındaki özellikle sahil şeridini kapsayan kısımda kullanılan deniz suyunun katkısı ile – neticesinde rengi dönmekte ve beyaz bir hal almaktadır. Bölgede yaşayan insanların Rize Bezi'nden yapmış oldukları kıyafetleri; dere, göl ve deniz kenarlarında belirli bir süre beklettikleri bilinmektedir. Bu işlemin – kasarılama (beyazlatma) işlemi - yapılmasındaki amaç, dokunduktan sonra kahverengi, bej arasında bir renge sahip olan Rize Bezi'nin, beyaz bir renk almasını sağlatmaktır.

Yumuşak ve doğal bir yapıya sahip olan Rize Bezi, cilde temasında (kendir lifinin yapısı nedeniyle) cilde bir zarar vermemesinden dolayı; gömlek, iç çamaşırı, yelek, pijama ve çeşitli ev tekstil ürünlerinin yapımında kullanılmaktadır.

Rize Bezi yapımında kullanılan kenevir bitkisi muhakkak önemli bir yer tutmaktadır.

Anavatanı Orta Asya olan ve ilk defa MÖ: 3000 yıllarında Çinliler tarafından kullanıldığı ileri sürülen kenevirin çok eski zamanlardan beri, lif ve tohumu için yetiştirildiği bilinir. Kuvvetli topraklar ve yağışlı bölgelerden hoşlanan bir bitkidir (Yağan, 1978: 77).

Doğu Karadeniz Bölgesi'nde özellikle Trabzon ve Rize kesimlerinde, bu bitkinin öneminin geçmiş yıllarda daha fazla olduğu görülmektedir. Bölgede, günümüzde yetiştirilmesi devlet tarafından yasaklanmış olan kenevir bitkisinin, hiçbir özel bakıma ihtiyaç duymadan büyümesi dikkat çekmektedir. Bununla birlikte arsız bir bitki olan kenevir, özellikle Rize bölgesinde hemen hemen her yerde görülmektedir (bahçeler, çatılar, düz çayırlar, dere kenarları, kapı eşikleri vb.). Daha önceki dönemlerde, yetiştirilmesi serbest olan bitki, bölgede birçok kesimde yetiştirilmiştir.

Vakıfkebir'den Pazar'a ve Pazar'dan Hopa'ya kadar bütün sahil boyunca halkın kısmen kendi ihtiyacını karşılamak ve kısmen de ticaret maksadiyle kendir yetiştirdikleri görüldü (Yağan, 1978: 86).

Kendir ve pamuk ipliklerinden dokunmakta olan Rize Bezi bölge için önemli bir dokuma çeşididir. Günümüzde geleneksel el tezgahlarından ziyade daha çok otomatik tezgahlarda üretimine devam edilen bu bezin, üretimin de azalma görülse de, bölgeye yapılacak olan çeşitli yatırımlar sayesinde gereken değeri göreceği düşünülmektedir. Fakat bölgede yapılan araştırmalar neticesinde Rize Bezi ile ilgili yapılan projelerin çoğunun yarım kalmış veya tamamlanamamış olduğu, sonuç olarak bir hedefe ulaşamadığı görülmektedir.

3.3.1. Rize Bezi'nin Tarihsel Süreç ve Gelişimi

Rize Bezi ile ilgili olarak hemen hemen hiç yazılı bir kaynağın olmaması bize bu bezin kökeni ilgili olarak kesin bir bilgi verememektedir. Rize Bezi'nin tarihi ile

ilgili olarak kesin bilgi mevcut değildir. Hangi kültüre ait olduğu konusunda da çeşitli görüşler ortaya atılmıştır. Bazı görüşlere göre Rum, Gürcü ve hatta Rus kültürüne ait bir dokuma olduğudur. Fakat eski Türk topluluklarında kenevir bitkisi yetiştiriciliği görülmesi ve bu bitkiden elde edilen ipliklerin dokumacılık sanatında kullanılması Rize Bezi'nin Türk kökenli bir geleneksel dokuma olduğu hususunu akla getirmelidir.

Bölge halkı ile bölgede Rize Bezi hakkında yapılan söyleşilerde Rize Bezi'nin tarihi hakkında birden fazla görüş olduğu izlenmiştir.

Bir görüşe göre; uzun yıllar Trabzon Rum Pontus İmparatorluğu'nun bir kazası olan Rize'de ortaya çıkan dokumanın burada yaşayan Rum kökenli insanlar tarafından yapıldığı şeklindedir.

Bir diğer görüş ise, Rize iline deniz kıyısı ile komşu olan Rus şehirlerinden gelmiş olduğudur. Özellikle eski tarihlerde buralarda balıkçılıkla uğraşan insanların çeşitli ticari etkileşimler neticesinde, oradaki kıyı şehirlerinde yaşayan Rus kökenli insanlardan bu dokumayı öğrenmiş oldukları görüşüdür.

Fakat Rize Bezi'ne Osmanlı İmparatorluğu'na ait yazılı kaynaklardan ulaşmak, bezin tarihi, oluşumu ve çıkışı ile ilgili araştırmaları incelemek, konu hakkında daha sağlıklı fikir sahibi olmak açısından faydalı olacaktır.

Kanuni Sultan Süleyman zamanında, Trabzon için yazılmış olan 1561 tarihli talimat, bize bu konuda ışık tutmaktadır. 1777 tarihli önemli bir diğer belgede de; padişahın iç çamaşırlarının Trabzon dokumasından yapıldığı kaydına rastlıyoruz. Yine, Abdülaziz'in ölümünde (1876) arkasından çıkarılan gömlek de Rize Bezi'nden idi (Yağan, 1978: 73-74).

Daha önce hemen hemen bölgedeki her evde yapılan Rize Bezi'nin bugün bu durumdan çok uzakta olduğu görülmektedir.

Sanayi devriminden sonra geleneksel dokuma tezgahlarının yerini mekanik dokuma tezgahlarına bırakmış olması Rize ve bölgesindeki Rize Bezi üretimini de etkilemiştir. Günümüzde Rize ili ve ilçelerinde Rize Bezi dokunan atölyelerin sayısı 10'u geçmemektedir. Bu atölyelerde el tezgahları bulunmasına rağmen, üretimin

çoğu alınan siparişleri karşılamak adına mekanik dokuma tezgahlarında yapılmaktadır (Bkz. Şekil 3.22.).

3.3.2. Rize Bezi'nin Teknik ve Yapısal Özellikleri

Her dokumada olduğu gibi Rize Bezi'ni de oluşturan çeşitli teknik, renk ve desen özellikleri mevcuttur. Bu özellikler dokumayı oluştururken, dokumaya kendine özgü bir nitelik katmaktadır.

3.3.2.1. Teknik Özellikleri

2 Numara olarak isimlendirilen ve İngiliz iplik sisteminde yaklaşık 20 Ne karşılığı olan kenevir ipliğinden yapılan bir dokuma çeşididir. Çözgüsü "Kıvrak Tire" denilen (tek katlı) 20 Ne veya 24 Ne pamuk ipliğinden, atkısı 2 numara denilen, yaklaşık olarak 20 Ne kenevir ipliğindedir. Çözgü sıklık (sık.) / santimetre (cm) 18 - 20 arasındadır. Atkı sık. / cm 16 - 18'dir. Dokumada kullanılan örgü bezayağıdır. Genişlik 40 cm olup, dokunduktan sonra kasarılma yapılır (Yağan, 1978: 83).

Kasarılma, diğer adı ağartma veya beyazlatma olan bir tekstil terbiye işlemine verilen addır.

Bu iş için, dokunmuş olan parçalar deniz veya dere kenarına götürülür. Çakıl taşları üzerine yayılır. Güneş altında suya atılır. Kurur. Tekrar suya atılır. İşlem, beyazlatılmaya kadar böylece devam eder. Ancak, sadece güneşli havalarda yapılmalıdır. Geceleri toplanır ve kurumayacağı için yağmurlu havalarda yapılmaz. Dere sularındaki ozon ve deniz suyundaki klorun az ölçüde olması, kasar işleminin (beyazlatma işlemi) 20 - 30 gün sürmesine sebep olmaktadır. Bu süre sonunda istenilen beyazlığa ulaşan dokuma, kullanılmaya hazır hale gelir. Bu bir ayrılık olarak, Rize bölgesindeki kenevirlerin çok ince iplik haline getirilebilmesi; bundan, çok ince dokumaların yapılabilmesine de imkan vermektedir (Yağan, 1978: 83).

Şekil 3.5.: Kendir İplikleri.

Kaynak: Kenan Saatçioğlu, 2011.

Rize Bezi'nin en önemli özelliklerinden biri kendir ipliklerinden oluşmasıdır (Bkz. Şekil 3.5.). Özellikle Rize ve çevresinde yetişmekte olan kenevir bitkisinin bölge iklimi, toprak vb. nedenlerden dolayı farklılık göstermesi; yani bu bölgede yetiştirilmekte olan kenevir liflerinden oluşan ipliklerin yapısının çok yumuşak tuşede ve ince olması, Rize Bezi'ni diğer dokumalardan ayırt etmektedir.

Yağın'ın ifade ettiği gibi:

Bir ayrılık olarak, Rize bölgesindeki kenevirlerin çok ince iplik haline getirilebilmesi; bundan, çok ince dokumaların yapılabilmesine de imkan vermektedir (Yağın, 1978: 83).

İnce bir yapıya sahip olan Rize Bezi'nin kendir ipliklerinin suyu çekmeme özelliğinden dolayı, teri ve nemi de çekmeme özelliğine sahiptir (fakat çözgü iplikleri pamuk olduğundan dolayı teri ve nemi çeker). Bu özelliği sebebiyle, daha çok iç çamaşırı, gömlek ve tene direkt temas eden giysilerde kullanılmaktadır. Böylece dokumanın iplikleri şişmemekte ve gözenekleri kapanmayan dokuma teni rahatsız etmemektedir.

Bu sebeple gemi adamları ve rutubetin fazla olduğu kıyı bölgelerindeki halk tarafından çok aranmaktadır. Feretiko denilen bu, çözgüsü pamuk atkısı kenevir (kendir) dokumalar ise; kullanan halk tarafından belirtildiğine göre, en soğuk havalarda dahi teri 1 dakika gibi çok kısa bir süre içerisinde kurumasını sağlamaktadır. (Yağın, 1978: 83).

Şekil 3.6.: Kendir ve Pamuk İpliklerinden Dokunan Bir Rize Bezi.

Kaynak: Kenan Saatçioğlu, 2011.

Rize Bezi'nin yapısında pamuk ipliği de bulunmaktadır. Kenevir ipliği ile pamuk ipliğinin bir araya gelip kullanıldığı dokuma yapısı gereği oldukça dayanıklıdır.

Her 15 pamuk çözü telinin arasına, 1 tel kenevir iplik çekilir. Asıl amaç, dokumanın dayanıklılığını arttırmak olduğu halde, araya karıştırılmış olan bu kenevir iplikler aynı zamanda havalandırmaya da büyük katkıda bulunmaktadır. Bugün yapılan Feretiko'larda çözünün 1/15'inde kenevir ipliği kullanılmaktadır (Yağan, 1978: 83).

Eskiden yapılan Rize Bezi dokumalarında yaklaşık 4 pamuk çözü arasına 1 kenevir ipliği çekilmekteydi.

Çünkü pamuk ipliği dışarıdan, para ile satın alınır. Kenevir ipliğini ise halk kendisi yapardı. Bu nedenle, arasına karıştırılan kenevir ipliğinden dolayı, pamuk ipliğinden daha uzun çözü çekmek imkanı oluyordu. Çözüye giren her kenevir ipliği, kazanılan bir pamuk ipliği demektir. Bu şekilde halk, parasının dışarıya çıkmasını önlediği gibi kendi ipliğini de pamuk piyasası üzerinden değerlendirmiş oluyordu. Oysa bugün, kenevir ipliğinin fiyatı pamuk ipliğinden çok daha yüksek olduğu halde bulmak bir meseledir (Yağan, 1978: 83).

Rize Bezi diye tanımlanmış olan dokumalar genellikle andi tezgahlarında yapılmaktadır. Bunun yanı sıra andi tezgahlarının üzerindeki ham dokunan kenevir ve pamuk ipliğinden oluşan ham kumaşlara aposkal adı verilir. Rize Bezi, aposkal isimli ham dokumaların bitmiş ve mamul haline getirilmiş durumuna denildiği görülmektedir.

Bu dokumaları benzer diğer dokumalardan ayıran başlıca özellikler;

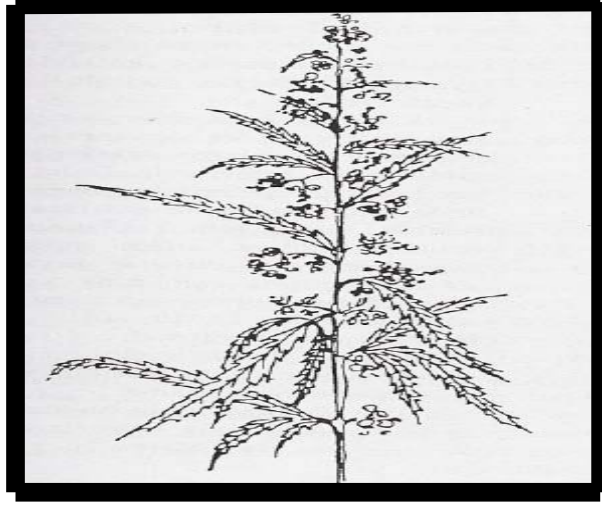
- Dokunduğu zaman ipliklerinin doğal renklerinden dolayı kahverengi, bej halini almakta, fakat daha sonra yıkandıkça beyaza (optik beyaz) dönüşmektedir.
- Atkısında kendiri iplikleri olan dokumanın normal şartlarda sert olması gerekirken, kenevir ipliklerinin ince bir yapıya sahip olmasından ötürü yumuşak bir tuşeye sahiptir.

- Rize Bezi diğer kendir dokumalarına göre daha ince yapıda olmasına rağmen dayanıklı bir yapıya sahiptir. Diğer kendir dokumaları ile karşılaştırıldığında Rize Bezi oldukça dayanıklıdır.
- Bu dokumanın yapısında %100 doğal iplikler kullanıldığından dolayı ilk dokunduğunda bezin kokusu kurumuş ot gibi (kendir ipliğinin kokusu) kokmaktadır.
- Kendir iplikleri sürtünmeye karşı oldukça dayanıklı olduğundan, Rize Bezi de sürtünmeye karşı dayanıklıdır. İç çamaşırı olarak kullanılmasının başlıca sebeplerinden birisi de bu özelliğidir.
- Kendir ipliklerinin renk yapısından dolayı Rize Bezi açıkly koyulu bir görünüşe sahiptir. Fakat bu görüntü zamanla ve yıkandıkça gidebilir.
- Geleneksel dokuma tezgahlarında dokunmuş olan Rize Bezleri mekanik tezgahlarda dokunmuş olan kumaşlara göre daha sık dokunmaktadır.
- Rize Bezi doğal bir ürün olduğundan ılık suda ve sabun ile yıkanması tavsiye edilmektedir.

Yukarıda sayılan özellikler Rize Bezi'ni diğer dokuma ürünlerinden ayıran önemli detaylardır. Çünkü bölgede yapılan araştırmalarda, Rize Bezi adı altında satılıp fakat Rize Bezi özelliklerini taşımayan dokumaların olduğu gözlemlenmiştir. Bu durumun, bölgeye gelen yerli ve yabancı turistlerin bu bezi yanlış değerlendirmesine ve tanınmasına sebebiyet verdiği düşünülmektedir.

3.3.2.1.1. Kenevir (Kendir)

Kenevir (Cannabis), Cannabaceae familyasına ait, tek yıllık bitki cinsidir. İnsanlık tarihinin en eski bitkisel hammadde kaynağı olan, saplarında bulunan lifler iplik, dokuma ve kumaş yapımında, hamurlu kısmı ise kağıt yapımında kullanılan bir bitki türüdür. Anavatanı Orta Asya'dır (Vikipedi, 2011).

Şekil 3.7.: Erkek Kenevir Bitkisi.

Kaynak: Yağan, 1978: 78.

Anavatanı Orta Asya olan ve ilk defa MÖ: 3000 yıllarında Çinliler tarafından kullanıldığı ileri sürülen kenevirin çok eski zamanlardan beri, lif ve tohumu için yetiştirildiği bilinir. Kazık köklü olup, sapı köşeli boyu 1 - 4 m arasındadır. Yaprakları el gibi 5 - 11 parçalıdır. Ekimine ilkbaharda don tehlikesi geçince başlanır (Yağan, 1978: 77).

Kenevir türlerine Kenevir, Bologna Keneviri, Küçük Kenevir, Çin Keneviri örnek olarak gösterilebilir. Ayrıca kenevirleri erkek ve dişi olarak sınıflandırmak mümkündür (Bkz. Şekil 3.7., Şekil 3.8.). Çünkü kenevirlerde erkek ve dişi çiçekleri ayrı bitkilerde bulunmaktadır.

Şekil 3.8.: Dişi Kenevir Bitkisi.

Kaynak: Yağan, 1978: 78.

Kenevir bitkisinin liflerinden ya da tohumlarından faydalanılmaktadır. Eğer liflerinden faydalanılacaksa, çeşitli tekstil ürünleri (ip, sicim, halat, balık ağı, kumaş vb.), tohumlarından faydalanılacaksa, daha çok ilaç ve kimya sanayiinde kullanılır.

Özellikle dişı kenevir bitkisi, genellikle ilaç ve kimya sanayiinde kullanılır. Erkek kenevirlerde ise gövde kısmından elde edilen liflerin aklitesi dişı kenevirlerle göre daha iyi olduğundan iplik yapımında tercih edilir (Bkz. Şekil 3.9.). Fakat yapılan bu ipliklerin zamanla dayanıklılıklarını yitirdikleri gözlemlenmektedir. Bu durum kenevir bitkisinin içerisinde selülozik maddenin bulunmamasına bağlıdır.

Şekil 3.9.: Kenevir Bitkisi Sapı.

Kaynak: Kenan Saatçioğlu, 2011.

Bu bitki ülkemizde daha çok devlet kontrolünde Karadeniz Bölgesi'nin İç ve Kıyı Bölümleri'nde ve İç Anadolu Bölgesi'nde yetiştirilmektedir.

3.3.2.1.2. Pamuk

Pamuk (*Gossypium hirsutum*) ebegümeçigiller (Malvaceae) familyasından anavatanı Hindistan olan kültürü yapılan bir bitki türü. Pamuk bitkisi kök, sap, yaprak, çiçek ve tohumdan oluşmaktadır. Tür ve varyetesine göre 60 - 120 cm, ağaç halinde olanlar ise 5 - 6 m boylanabilir. Arkeolojik kanıtlar gerek Hindistan gerek Güney Amerika'da birbirinden bağımsız olarak 6000 ila 7000 yıl önce pamuğun değişik türlerinin tarımının yapıldığı ve giyimde kullanıldığını göstermektedir (Vikipedi, 2011).

Şekil 3.10.: Pamuk Bitkisi.

Kaynak: Erişim: <http://tr.wikipedia.org/w/index.php?title=Dosya:CottonPlant.JPG> (26 Kasım 2011).

Bu bitki, alüvyonlu ve kuvvetli toprakları sevmektedir (Bkz. Şekil 3.10.). Daha çok derin sürülen ve iyi bir gübreyle sahip topraklarda yetişmektedir. Pamuk bitkisinin iklime karşı duyarlı olması da önemli bir etkidir. Özellikle yağmur yağması, pamuk bitkisi için büyük bir olumsuzluk olarak görülmektedir. Pamuğun

yađıřa madur kalması pamuk kalitesinin ve veriminin dūřmesine sebebiyet vermektedir.

Ülkemizde daha çok Akdeniz Bölgesi ve Ege Bölgesi'nde pamuk yetiştirilmektedir. Özellikle Adana ve Çukurova Bölgelerinde çok kıymetli ve kaliteli pamuk elde edilmektedir.

Pamuk hemen hemen tüm tekstil ürünlerinde ve günümüzde sadece giyim sanayiinde değil, iplik, teknik tekstiller gibi tekstil sanayii kollarında da kullanılmaktadır.

Rize ve çevresinde pamuk yetişmediğinden dolayı Rize Bezi yapımı için başka bölgelerden pamuk ipliği getirilmektedir.

Bölge dışından (Erzincan başta olmak üzere İstanbul, Adana, İzmir) çeşitli numaralarda beyaz olarak gelen pamuk ipliğinden, istenilen renklerde dokumalar yapılmaktadır (Yağan, 1978: 91-92).

3.3.2.2. Renk ve Desen Özellikleri

Rize Bezi'nin, renk olarak kenevir (kendir) ipliklerinin ham renklerinden dolayı kahverengi, bej renge sahiptir. Bu geleneksel dokuma, bu ipliklerin renklerinden dolayı ilk dokunduğu zamalarda pamuk ipliklerinin beyazlıkları ve kenevir (kendir) ipliklerinin kahverengi, bej renklerinden dolayı net bir renge sahip değildir. Fakat, daha sonra yapılan kasarılama (beyazlatma) işlemine tabi tutularak beyaz (optik beyaz) bir hal almaktadır.

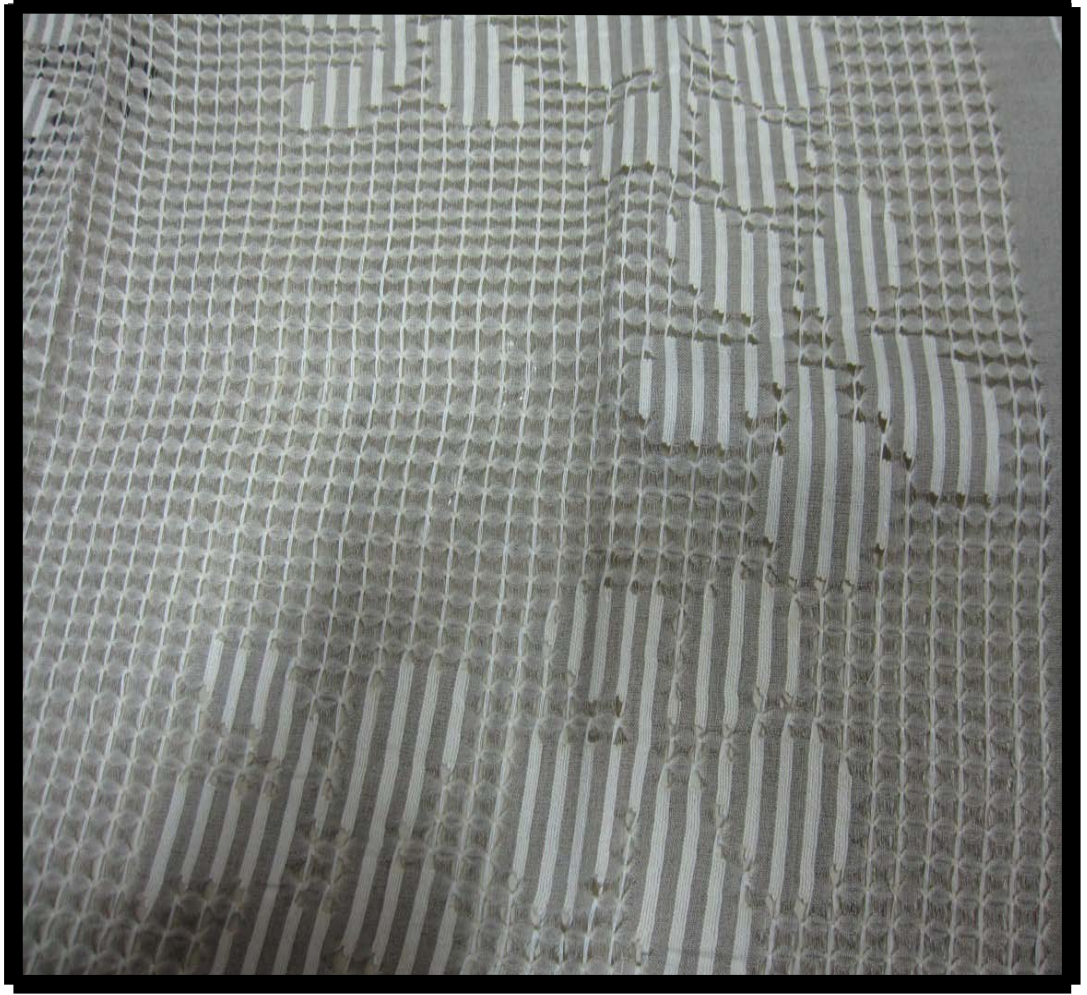
Şekil 3.11.: Rize Bezi Masa Örtüsü Takımı.

Kaynak: İlyas Kuru, 2011.

Beyaz renk olarak dokunduğu görülen Rize Bezi, desen özelliklerinin yapıldığı ürüne göre değişkenlik gösterir. Örneğin yapılan bir masa örtüsü ya da peçete takımı ile iç çamaşırı ürünlerinin desen özellikleri aynı değildir. Ürün gruplarına göre dokumalarda iplik sıklıkları da değişkenlik göstermektedir (Bkz. Şekil 3.11.).

Genel olarak masa örtüsü takımları ajurlu dokuma tekniği ile dokunmaktadır.

Rize Bezi'nden dokunmuş olan ürünlerde genellikle geometrik desenler ve birbirlerini tekrarlayan raporlar oluşur. Bunun yanı sıra yapılan masa örtüsü, yatak çarşafı vb. ürünlerde desen olarak Rize Bölgesi'nin sembolü olan çay yaprağı görülmektedir (Bkz. Şekil 3.12.).

Şekil 3.12.: Rize Bezi Desen Örneği.

Kaynak: Kenan Saatçioğlu, 2011.

Bununla birlikte günümüzde yapılan çay yaprağı desenin geleneksel bir anlayışa sahip olmadığı ve daha sonradan oluşmuş, ticari amaç doğrultusunda yapıldığı söylenebilir.

3.3.3. Rize Bezi Yapım Aşamaları

Rize Bezi yapımında iplik elde ediminden dokumanın son aşamasına kadar birçok işlem sırayla gerçekleşir. Bunlar; kenevir bitkisi toplama işlemi, havuzlama (ürütme) işlemi, dövme işlemi, tarama işlemi, iplik yapım işlemi, çözgü hazırlama işlemi ve dokuma işlemi şeklindedir.

3.3.3.1. Kenevir Bitkisi Toplama İşlemi

Rize Bezi dokumasını oluşturan kenevir (kendir) ipliklerinin yapımına başlanmadan önce yapılacak ilk işlem kenevir bitkisi toplama işlemidir (Bkz. Şekil 3.13., Şekil 3.14.).

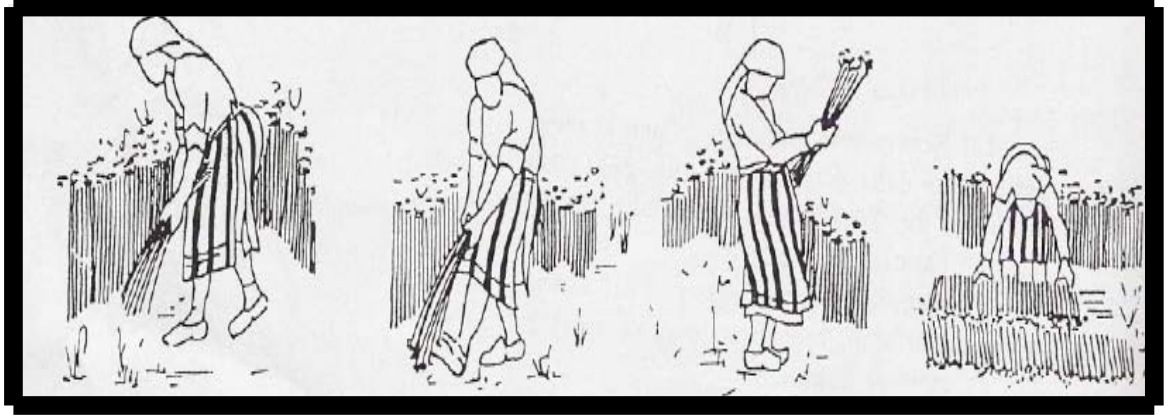
Karadeniz yöresinde el ile sökülen kenevirler, genellikle el orağı ile biçilir. Tutam tutam yolunan kenevirlerin kökleri ketende olduğu gibi önce ayak burnuna, ya da yere vurularak topraklarından temizlenir. Düzenlenir kurumak üzere sıra halinde tarlaya serilir. Sökülen ya da kesilen kenevir sapları ketende olduğu gibi tarlaya yayılır. Birkaç gün alt üst edilerek güneşte kurutulur. (Yağan, 1978: 79).

Şekil 3.13.: Kenevir Bitkisi Toplama ve Kurutma İşlemi.

Kaynak: Yağan, 1978: 79.

Kuruyan kenevirler, bir yaygı üzerine tokmak veya sopa ile vurularak, ya da ketende olduğu gibi taraklardan geçirilerek tohum ve yapraklardan temizlenir. Daha sonra el ile soyulan saplar, tepelerinden bağlı tek demetler halinde çadır şeklinde çatılarak veya başka bir şekilde; hasır gibi bağlanan bir buçuk metre demetler halinde, güneşe karşı bir duvara daynarak havuzlama ya da çürütme zamanına kadar bekletilir. Buarada fazla yağmurdan korunmasına da dikkat edilir (Yağan, 1978: 79).

Şekil 3.14.: Kenevir Bitkisi Toplama ve Kurutma İşlemi.

Kaynak: Yağan, 1978: 79.

3.3.3.2. Havuzlama (Çürütme) İşlemi

Kuruyan kenevir gövdeleri bu işleme iki şekilde tabi tutulur. Bunlar;

- Suda Havuzlama
 - ❖ Durgun Suda Havuzlama (Limanlama)
 - ❖ Akarsuda Havuzlama (Çaylama)
- Çiğde Havuzlama

Rize Bölgesinde kenevir sapları genellikle çadır şekline konarak, tarlalarda yağmura terk etmek yoluyla çürütülür. Çiğ altında veya yağmura terk etmek yoluyla yapılan çürütmede 2 - 3 ay gibi çok uzun bir süre beklemek gerekir. Oysa ıslaklarda (suların toplandığı çukurlar) yapılan çürütmede bu süre 1 - 3 hafta arasındadır. Bu ıslaklardan bir kısmı orta sıcaklıkta kükürtlü sular, diğer kısmı ise normal dere sularının toplattırıldığı çukurlardır (Yağan, 1978: 80).

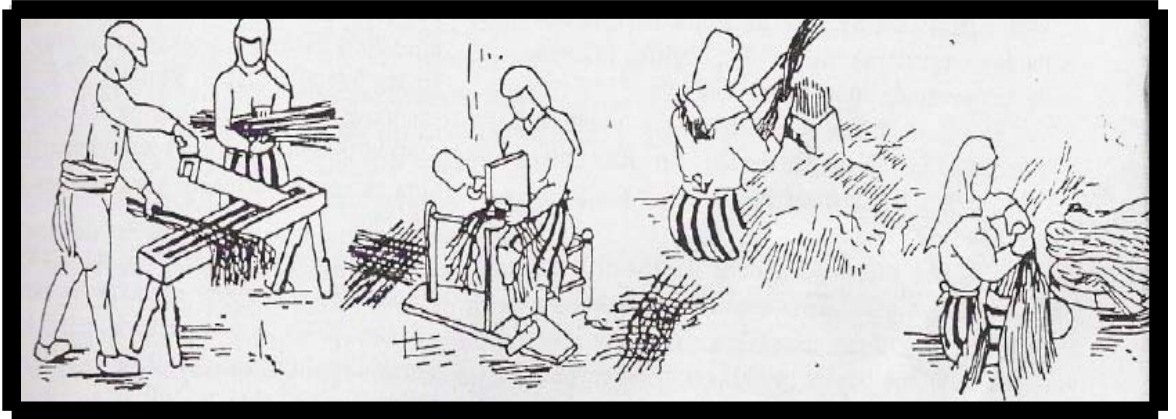
Belirli bir kıvama geldiği görülen kenevir saplarının saptan ayrılma zamanı geldiğinde sudan çıkarılması gerekir. Sudan çıkarılan kenevir sapları dik olarak süzülme işlemine tabi tutulur.

Kenevir sapları el ile önce kök kısımlarından kırılarak uç kısımlarına doğru soyulmaya başlanır. Kırılan saplar, çırpılarak geri kalan sap parçalarından ayrılır.

Taranır. Taranan kenevir lifleri demetler halinde bükülerek uçlarından bağlanır (Yağan, 1978: 80).

3.3.3.3. Dövme İşlemi

Soyulup bağ yapılan kendir lifleri, tokmakla veya su ile hareket eden bir çeşit dinkler ile dövülür. “Kendir Kopalisi” denilen bu dinkler şu dört parçadan meydana gelir (Yağan, 1978: 80). Ana eksen, su çarkı, hareket kolu ve tokmak bu dört parçayı oluşturur.

Şekil 3.15.: Kendir İpliği Yapma İşlemi.

Kaynak: Yağan, 1978: 80.

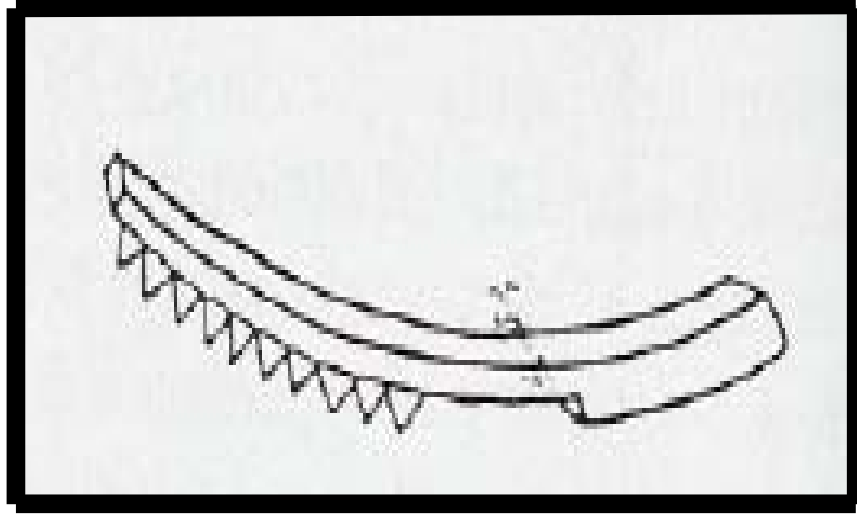
Dibinden kırılarak kabuk kısmı soyulan lif bağları (8 - 10) taşın üzerine konur. Çarkın üzerine yukarıdan kuvvetli su bırakılır. Kanatlara çarpan su, çarkın bağlı olduğu ana ekseni çevirir. Ana eksen üzerindeki hareket kolu, bu dönüşle altında bulunan tokmağın ucuna çarpar. Boyunun 1/3'ünden yere çakılı bir kazık üzerine yuvarlanmış bulunan tokmağı harekete geçirir. Kalkan tokmak, ana eksenin dönüşü devam etmesi sebebiyle bir an sonra hareket kolundan kurtularak düşer. Bu düşüşte, tokmak ile taş arasında kalan lifler dövülür (Yağan, 1978: 81).

3.3.3.4. Tarama İşlemi

Dövülme işlemi tamamlandıktan sonra, tarama işlemi yapılır.

Dövülen lifler, 10 - 12 cm uzunlukta sivri çelik iğnelere yapılmış büyük taraklar üzerine çarpılıp çekilerek taranır. Bu şekilde döküntülerden ve kaba kısımlardan temizlenerek daha ince liflere ayrılır. Birinci taraktan geçen lifler demetler halinde birleştirilerek testere dişli bir bıçak ile birkaç parça kesilir. Daha

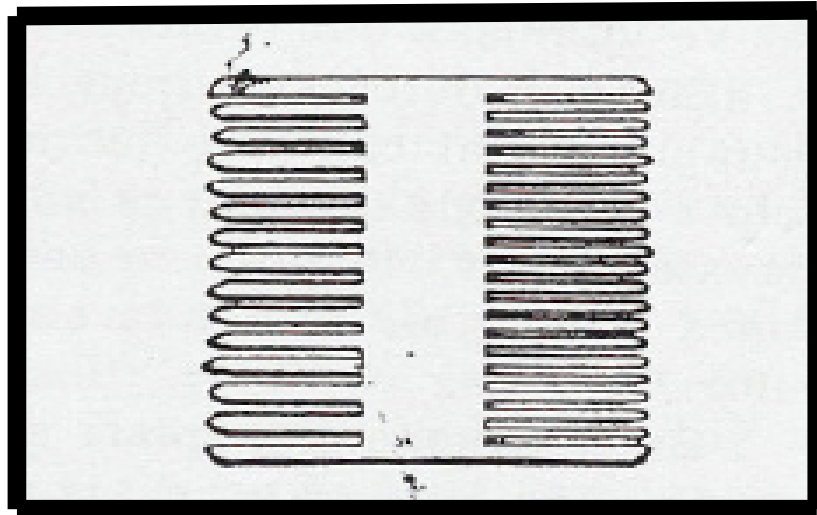
sonra kesilen her bir parça, kalın ve ince dişleri olan çift taraflı şimşir tarakların önce kalın sonra ince dişleri ile, dize serilmiş bir meşin parçası üstünde iyice taranır (Yağan, 1978: 81).

Şekil 3.16.: Testere Dişli Bıçak.

Kaynak: Yağan, 1978: 81.

Tarama işleminden sonra kendir lifleri 30 cm'yi bulan boylara getirilir. Böylece elde edilen kenevir liflerinin boyları, bu işlem sayesinde daha da uzatılır. Tarama işlemi yapılırken genellikle testere dişli bıçak ile çift taraflı tarak kullanılmaktadır (Bkz. Şekil 3.16., Şekil 3.17.).

Şekil 3.17.: Çift Taraflı Tarak.

Kaynak: Yağan, 1978: 81.

3.3.3.5. İplik Yapım İşlemi

Rize Bezi yapımında kenevir bitkisi toplama ve tarama işlemini takiben iplik yapım aşaması gelemektedir.

Dövülüp taranarak düzgün ve ince lifler haline gelen kenevirde iplik yapılmasında, Rize ve yöresinde “Öreke” kullanılır (Yağan, 1978: 81).

Öreke: Yün tarağı (Türk Dil Kurumu [TDK], 2011).

Öreke kullanılmayan yerlerde ise iğ yardımıyla iplik eğirme işlemi yapılır.

İğ ile eğirmede, kadın alçak bir iskemleye oturur. Liflerden bir parça alır. Eli ile biraz bükür. Sonra ucunu iğ'e bağlar ve dizinde eğirerek çevirir. Yalnız, kenevirin iğ ile eğirilmesinde diğer liflerin eğirilmesinden farklı bir nokta vardır. O da, eğirme sırasında eğiricinin küçük parmağına (sol elinin) geçirdiği kamaş yüksüktür. Eğrilen iplik uzadıkça, bu yüksük üzerine dayandırılır. Bu şekilde ipliğin eğilmesi kolaylaştırıldığı gibi, aynı zamanda parmağın yaralanması önlenmiş olur (Yağan, 1978: 81).

Diğer bir eğirme şeklinde ise örekeli iğ kullanılır. Yöresel değişle “Rakapodi” ismi verilen bu alet 30 x 30 cm ölçüsünde dört köşe veya yuvarlak tahta taban ortasına çakılmış 125 cm boyunda yine tahta bir sütundan meydana gelmiştir (Yağan, 1978: 81).

Bükülen ipliğin sarılması ile ağırlaşan iğ iyice dolunca kelepçe veya ılgıdır denilen bir araç üzerine boşaltılır. Bu araç 60 - 75 cm uzunluğunda dar bir tahta parçasının her iki başında 8 - 10 cm uzunluğunda ve dışa doğru eğimli bir şekilde çakılmış iki ağaç çividen meydana gelmiştir. Bu çivilerden biri portatif olup gerektiğinde çıkartılabilmektedir. Kelepçe dolunca, bu seyyar çivi çıkartılır. Böylece bir kelep iplik elde edilir. Buna çile veya tura da denilmektedir (Yağan, 1978: 82).

İplik eğirme işlemlerinde, çeşitli kalınlıklara sahip olan farklı ipliklere rastlanılmaktadır. Bu farklılıklar birçok faktöre bağlıdır.

Elde edilen ipliğin kalınlığı, kendirin dövülmesine, taranmasına, az veya çok verilmek şeklinde el alışkanlığına bağlı olarak değişir (Yağan, 1978: 82).

Şekil 3.18.: Kendir Çilesi.

Kaynak: Kenan Saatçioğlu, 2011.

3.3.3.6. Çözgü Hazırlama İşlemi

Çözgü hazırlama işlemi ile elde edilen iplikler belirli bir düzenek sayesinde tertiplenmektedir (Bkz. Şekil 3.21.). Çözgü hazırlama işleminde alınan çözgü iplikleri arzu edilen renklere boyanmaktadır (beyaz kalması istenilen renkler boyanmamaktadır). Boyama işlemlerinde genellikle kükürtlü boya kullanılmaktadır. Kükürtlü boya dışında ise Türk yağı denilen bir çeşit yağın kullanıldığı da görülmüştür.

Tekstil terbiye işlemlerinden biri olan haşılama işlemi için buğday unu kullanılır. Haşılama işleminden sonra ise ipliklerin kuruması için beklemek gerekmektedir.

Kuruyan ipliklerin bobinlere sarılması için “Çahra” denilen bir çeşit alet kullanılır (Bkz. Şekil 3.19.).

Şekil 3.19.: Çahra.

Kaynak: Kenan Saatçioğlu, 2011.

Bobinlere sarılan çeşitli iplikler desen ve renk yapılarına göre çağ denilen çivilere geçirilmektedir. Daha sonra ise çağ tahtası adı verilen bir tahtanın delikli kısmından geçirilmektedir. Buradan alınan iplikler alttan ve üstten geçirilmek suretiyle çözgü dolabı denilen dolaplara sarılmaktadır (Bkz. Şekil 3.20.). Çözgü dolaplarının geneli dikey olmakla beraber Rize ve çevresindeki, eski evlerin bir odasında bulunmaktaydı.

Şekil 3.20.: Çözü Dolabı.

Kaynak: Kenan Saatçioğlu, 2011.

Şekil 3.21.: Çözü Hazırlama İşlemi.

Kaynak: Kenan Saatçioğlu, 2011.

3.3.3.7. Dokuma İşlemi

Rize Bezi, bezayağı örgü sisteminde dokunan düz bir dokuma çeşitidir. Bu dokumalar genellikle ilkel olan andi tezgahlarında dokunmaktadır.

Şekil 3.22.: Mekanik Dokuma Tezgahında Dokunan Rize Bezi.

Kaynak: Kenan Saatçioğlu, 2011.

Günümüzde geleneksel tezgahlarda dokunan bu dokuma çeşidi yerini daha sonra mekanik dokuma tezgahlarına bırakmıştır (Bkz. Şekil 3.22.).

4. GIYSİ SÜSLEME

Çağlar boyunca insanoğlunun gelişimine paralel olarak örtünme ve giyinme kavramları, toplumsal kurallardan birisi haline gelmiş, giysiler de işlevlerine göre çeşitlilik kazanmıştır. İnsanlar, topluluklar halinde yaşamaya başladıktan sonra bile toplumsal inançlarına göre değişiklik gösteren çeşitli giysi süsleme tekniklerini ve aksesuarlarını, giysilerinin çeşitli yerlerinde kullanmışlardır.

4.1. Süsleme Kavramı

Tarih boyunca barınma ve giyinme ihtiyaçlarını gideren insanoğlu daha sonra yaşadıkları mekanları, kullandıkları eşyaları ve giysilerini süsleme ihtiyacı hissetmişlerdir. Zamanla gelişerek medeniyetler arası farklılıklar gösteren giysi süsleme sanatı doğmuştur.

Şekil 4.1.: Süsleme Örneği.

Kaynak: Erişim: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Kazakh_rug_chain_stitch_embroidery.jpg (9 Mayıs 2012).

Süsleme, bir binayı veya eşyayı, kullanım amacı yanında göze daha güzel göstermek için çeşitli türlerde yapılan estetik çalışmaların genel adı. Bazı ilavelerle bir şeyi daha güzel, daha çarpıcı hale getirmek sanattır (Eronç, 1984: 9).

Süslenme ve süsleme arzusu insanların yaratılmasıyla başlar. İnsanlar süslenmek ve süslemek isteği ile her dönemde yenilikler yapmış, giyimlerini, evlerini, kullandıkları eşyaları süslemek için çaba göstermişler ve süslemeyi sanat haline getirmişlerdir. Birçok sanat ve sanatkarlar bu arzunun sonucu meydana gelmiştir (Eronç; 1984: 3).

Geçmişten günümüze süsleme sanatına bakıldığında; üzerlerine çeşitli tekniklerle ilaveler yapılan süslemelerin, giysileri daha da gösterişli hale getirdiğinden söz edilir. Bunun yanı sıra süslemelerin ilk olarak giysilerin üzerine uygulandıkları görülür.

Giyimde süsleme; güzel görünmek, beğeni toplamak ve dikkat çekmek gibi isteklerden doğmuş ve günümüze kadar ilerlemiştir (Koçhan, 2007: 11).

4.2. Süslemenin Tarihsel Gelişimi

Bütün sanatlarda olduğu gibi işlemenin de insanoğlunun ilk güncel hayatı ile ortaya çıktığı sanılmaktadır. Tabiatın değişik iklim şartlarına karşı kendini koruma zorunluluğu duyan insanoğlu önceleri hayvan kürkleri ve ağaç yaprakları ile örtünmüştür. Daha sonraları örtünecekleri parçaları birbirine tutturma ihtiyacı duymuş iğneyi bulmuşlardır. İnsanların tabiatın gördüğünü kopya etme arzusu, onları dekoratif dikişleri yaratmaya zorlamış ve böylece dokumacılık ve süsleme sanatı doğmuştur. Zamanla çeşitli şartların zorlanmasıyla süsleme gelişmiş, her milletin refah düzeyine ve teknik yeteneğine göre ilerlemiştir (Eronç, 1984: 3).

4.2.1. Eski Çağ Medeniyetleri

Tarihi kaynaklar incelendiğinde, süsleme ve giysi süsleme tekniklerinin eski uygarlıklardan itibaren Anadolu ve Türk topluluklarında çeşitli giysilerin üzerine tatbik edildikleri görülür.

Mezopotamya uygarlıklarından birisi olan Sümer Uygarlığı, bilinen en eski uygarlıklardandır. Sümerlerde erkek ve kadın giysileri yalın bir özellik taşımaktadır. Genellikle giyilen ortak giysi çeşidi örme tuniklerdir. Bu tunikler kadınlar tarafından sol omuz üzerinden sarkıtılarak kullanılmıştır. Örtünmek amacı ile kullandıkları etek

ise, ya taç yaprağı biçiminde ya da uçları kat kat saçaklı biçimde idi (Komşuoğlu ve diğ., 1986: 134).

MÖ 2500 yıllarında Sümer kadın kıyafetlerinin işlemeli ve bilhassa etek kenarlarının saçaklı olduğu görülmüştür. MÖ 100 - 612 yıllarına ait Asur kadın elbiselerinde işleme tesbit edilmiştir (Eronç, 1984: 3).

Hitit Uygarlığında (MÖ 2000) kadın elbiseleri ve elbise üstüne giyilen tünikalara altın, gümüş simle bezemeler yapıldığını anlatan bazı belgeler bulunmuştur. Maraş yakınlarında yapılan kazılarda bulunan Hitit kabartmalarında görülen anne ve çocuk kompozisyonundaki çocuğun elbisesi ve başlığı, ayrıca annenin başörtüsünün süslemeleri işlemenin varlığının başka kanıtıdır (Berker, 1981: 8).

Buluntulardan elde edilen sonuçlara göre Mısırdaki iklimin sıcak olması giyim şekillerini de etkilemiş ve genelde vücudun pek çok yerini açıkta bırakan giysiler giyilmiştir. Toplumsal sınıf ayrılıkları da giyim şeklinde farklılıklar yaratmış, toplumun alt tabakaları daha basit ve yalın çizgilerle çıplaklığa yönelirken üst tabakadakiler zengin ve gösterişli giysileri tercih etmişlerdir. Üç dönemde incelenen Mısır sanatının yeni krallık döneminde, diğer dönemlerden çok daha iyi kumaşlardan tek kolu olan ve etekleri pilili olan kıyafetler kullanılmıştır. Bu dönemde kadınlar, pili yapılmış nemli kumaşları ağır taşlar altına koyarak ilkel pilise yöntemini bulmuştur (Komşuoğlu ve diğ., 1986: 138).

Mısır Kopt sanatında (1. yüzyıl) Hıristiyan sembollerinin, genellikle tüniklerin üzerinin işlendiği görülmektedir. Bu örneklerin desenleri her zaman morlu ve detayları naturel renklendirilmiş keten ipliklerle işlenmiştir (Eronç, 1984: 3).

Bir diğer eski çağ medeniyetleri olan Ege ve Yunan medeniyetlerinde de giysi süsleme teknikleri görülmektedir.

Giritli kadınların göğüslerini açıkta bırakan yakalı, bel kısmı korsajlı, etek kısımları ise dizden aşağı farbalalı giysiler giydikleri anlaşılmaktadır. Yunan giyimine bakılacak olursa, o dönemlerde kıyafetlerin genel çizgilerinin bol ve dökümlü kumaşlardan oluştuğu göze çarpmaktadır (Komşuoğlu ve diğ., 1986: 140).

4.2.2. Türk Medeniyetleri

Yıllarca Orta Asya ve Anadolu bölgelerini kendilerine yer edinmiş olan Türk medeniyetleri diğer alanlarda olduğu gibi kumaş, giyim - kuşam ve giysi süsleme alanlarında sürekli gelişme göstermiştir.

Orta Asya'dan, Selçuklu ve Osmanlılara uzanan tarihsel süreçte, bu devirlerden günümüze bozulmadan gelebilen sanat eserleri incelendiğinde, bu devirlere ait oldukça gelişmiş giysi süsleme teknikleri olduğu görülür.

Süsleme 15 – 16. yüzyıllarda en parlak dönemini yaşamıştır. Erkek, kadın iç ve dış giyimlerine zengin süslemelerin yapıldığı, günümüze kadar gelen resim ve belgelerden anlaşılmaktadır (Eronç, 1984: 3).

4.2.2.1. Göktürk Dönemi

Tarihi kaynaklarda, Türk adının geçtiği ilk devlet Göktürk Devletidir.

568 yılında Kuça çevresinde görülen Bizans elçisi Zemarhos seyahatnamesinde büyük hakanın ipek işlemeler ve hakim yakalı kürkleriyle süslü çadırlarda oturduğundan söz edilmektedir (Aslanapa, 1995: 13).

Çin kaynaklarından alınan bilgilere göre Göktürklerin kaftanlarının soldan sağa doğru kapanmakta olduğu ve kaftanların boylarının dize kadar ya da yere kadar uzanmakta olduğu görülmektedir. Bu dönemde at kullanan insanların mecburi olarak giyindikleri giysiler çakşır ve süvari pantolundu. Giysileri belde tutturmaya yarayan kemerlerin kullanıldığı o döneme ait bazı heykeller açıkça göstermekte idi (Aslanapa, 1984: 9).

Yapılmış kazılar sonucunda Katanda kurganında ortaya çıkarılan ipekten ve kürkten yapılmış giysilerin dikiş bölgelerinde kaytanlarla yapılmış kapatmalar ve yine Kültigin'in borkünün çevresinde bulunan metal süs plakaları, bu dönem insanların metal plaka aplike ve kordon tutturmayı bildikleri göstermektedir (Barışta, 1984: 8).

4.2.2.2. Uygur Dönemi

Göçebe hayattan yerleşik hayata geçen ilk Türk devleti Uygurlardır. Uygurlar döneminden kalan Murtuk ve Bezelikteki mabet ve duvar resimlerinin arasında bulunan örneklerdeki kıyafetli figürler hem Türklerin giyiniş biçimlerinin oldukça farklılaştığını göstermekte, hem de İslam'ın kabulünden önceki giysileri

süsleyen işleme çeşitleri konusunda bizleri aydınlatmaktadır. Şal yakası ve ön ortası tiraz bordürlerle süslenmiş, etek uçları ise ince bir su ile çevrilmiş giysilerin giydirildiği figürler bizlere bu dönemlerde de işlemenin var olduğunu açıklamaktadır (Barışta, 1984: 9).

Giysiyi tamamlayan aksesuarlar bilhassa Uygur döneminde ortaya çıkmıştır.

Uygur döneminde yüzüklerin ve küpelerin, hem kadının hem de erkeğin ortak süslenme gereci olduğu görülmüştür. Küpe biçimleri, halka şeklinde ve uzun sallantılı olup ebatları ise oldukça büyük olarak tasarlanmıştır. Yine kadınların süs eşyası olarak bileziği kullandıkları hatta bilezikleri yalnızca el bileklerine değil ayak bileklerine de taktıkları bu döneme ait fresk örneklerinden anlaşılmaktadır (Ögel, 1978: 270).

4.2.2.3. Selçuklu Dönemi

Selçuklu eserlerinde, Selçukluların mimari, el sanatları ve giyim – kuşamda kendilerine özgü süsleme teknikleri vardır.

Selçuklu dönemi kıyafetlerine yönelik son yıllarda yapılan inceleme ve araştırmalar bu dönemi ayrıntılarıyla ortaya çıkaracak biçimdedir. Kubadabad Sarayı'nın figürlü duvar çinileri üzerindeki kadın şekillerinden Anadolu Selçuklularının kadın giyimi ve süsleme öğeleri hakkında fikir edinebilmek mümkündür (Komşuoğlu ve diğ., 1986: 213).

Selçuklu devri tarihçisi İbn-i Batuta günlüğünde Marco Polo seyahatnamesinden bahsederken Selçuklu beyinin sırma işlemeli bir hilatı kendisine armağan ettiğinden söz etmekle bu dönemde metal plaka aplike ve sırma ile uygulanmış çeşitli iğnelerin varlığını ortaya koymuştur. Öte yandan taş süslemeler üzerinde yapılan incelemelerde bulunan Selçuklu beylikler dönemine ait taşlar üzerinde işleme yapan kadın figürlerine rastlanması bu dönemde de işlemenin yapıldığının kanıtı olmuştur (Barışta, 1984: 13 - 15).

Selçuklu kadın giyimi ve süsleme öğeleri Anadolu'da yıllarca bir gelenek olarak sürmüştür. Her ne kadar bölgelere göre Anadolu kadın giyimi ve süslemelerinde bazı ayrılıklar varsa da bunların içinde yine de Selçuklu izlerini bulmak mümkündür. Sonuç olarak Selçuklu kadın giyimi ve süsleme geleneği sonraki yüzyılların giyim ve süslemelerinde temel oluşturmuş, bazı değişimler gösterse de günümüze kadar gelmiştir (Komşuoğlu ve diğ., 1986: 213-214).

4.2.2.4. Osmanlı Dönemi

Giysi süsleme ve işleme tekniklerinin en gelişmiş örneklerine Osmanlı İmparatorluğu döneminde rastlanır (Bkz. Şekil 4.2., Şekil 4.3.).

Osmanlı İmparatorluğu zamanında giyim kuşam hayret edilecek bir ihtişam ve görkeme sahiptir. Başka hiçbir kültürde rastlanamayacak zenginlik ve süsleme Osmanlı kıyafetlerinin vazgeçilmez bir parçası olmuştur (Köseoğlu, 1997: 34).

Osmanlı İmparatorluğu'nun her alanda zirvede olduğu, tarihte yükseliş dönemi olarak geçen 16. yüzyılda kumaş sanatı da altın çağını yaşamıştır. Osmanlı kumaş sanatının en başarılı örnekleri bu dönemde yapılmıştır (Aktepe, 2009: 8).

Şekil 4.2.: Osmanlı Dönemi, 18. Yüzyıl İşleme Örneği.

Kaynak: Arseven, 1984: 268.

Bu eşsiz kumaşlara uygulanan süslemeler ile hazırlanan giysilerin çok büyük bir ihtişama sahip olduğu görülmektedir.

Şekil 4.3.: Osmanlı Dönemi, 16. Yüzyıl İşlenmiş Kavuk Bezi.

Kaynak: Arseven, 1984: 265.

Türk sanatının bir dalı olan işleme sanatının örnekleri, Osmanlı devrinin 15 – 16. yüzyıllarına ait örneklerdir. Bu örnekler Fatih'ten sonraki padişahların giyimlerinin bohçalama geleneği ile günümüze ulaşmıştır. Bu örnekler genellikle kaftanlar ve şalvarlardır. Kaftanlar çoğunlukla, önden açık, yakasız veya küçük yakalıdır. Bazılarının içi pamukla kapitone yapılmış, dikişler dıştan boyuna dikilmiştir (Eronç, 1984: 3-4).

İstanbul Topkapı Müzesi, Ankara Etnografya Müzesi ve daha başka müzeler Türk giyiminin işlemelerle nasıl süslenişine tanıklık etmektedir. Bu örneklerin üzerindeki işlemler, metal plaka ile aplike, kordon tutturma, kordon

yürütme (zerduz), dival işi (maraş işi), renkli iplik, gümüş ve altın metal ipliklerle işlenmiştir (Eronç, 1984: 4).

16 – 17. yüzyıl işlemlerinde altın ve gümüş sim çok kullanılmıştır. 18. yüzyılda sim, ipek iplikle karıştırılarak adına klaptan denilmiştir. Süslemelerde motifler 15. yüzyıl sonlarına kadar geometriktir. Arada hayvan motiflerine rastlanır. İslamiyetin kabulünden sonra süslemelerde hayvan motiflerinden tamamen vazgeçilir. 16. yüzyılın başında motifler tabiattaki meyve ve çiçeklere dönüşmüştür. (Berker, 1981: 8).

18. yüzyılda bütün sanatlarda olduğu gibi el sanatlarında da Avrupa sanatına özenme görülmektedir. Motifler tabiattan çok hayal gücünün yarattığı kompozisyonlardır. Kimyasal boyaların elde edilmesiyle ipliklerin çeşitli tonlara boyanması sağlanmış ve bu yüzden 18. yüzyıl işlemleri daha renkli, canlı bir görünüm kazanmıştır (Berker, 1981: 11).

Şekil 4.4.: Stilize Edilmiş Lale Motifinden Oluşan Bir Kumaş.

Kaynak: Arseven, 1984: 263.

19. yüzyılda, teknik malzeme ve işçilik daha önceki yüzyıllara göre kalitesiz ve zevksizdir. Motiflere her türlü şekil girmiştir (Eronç, 1984: 4).

4.3. Giysi Süsleme Teknikleri

Giysi süsleme teknikleri genel olarak üç bölüme ayrılır. Bunlar; işleme tekniği ile yapılan giysi süslemeleri, dikiş tekniği ile yapılan giysi süslemeleri, hazır süs malzemeleri ile yapılan giysi süslemeleridir.

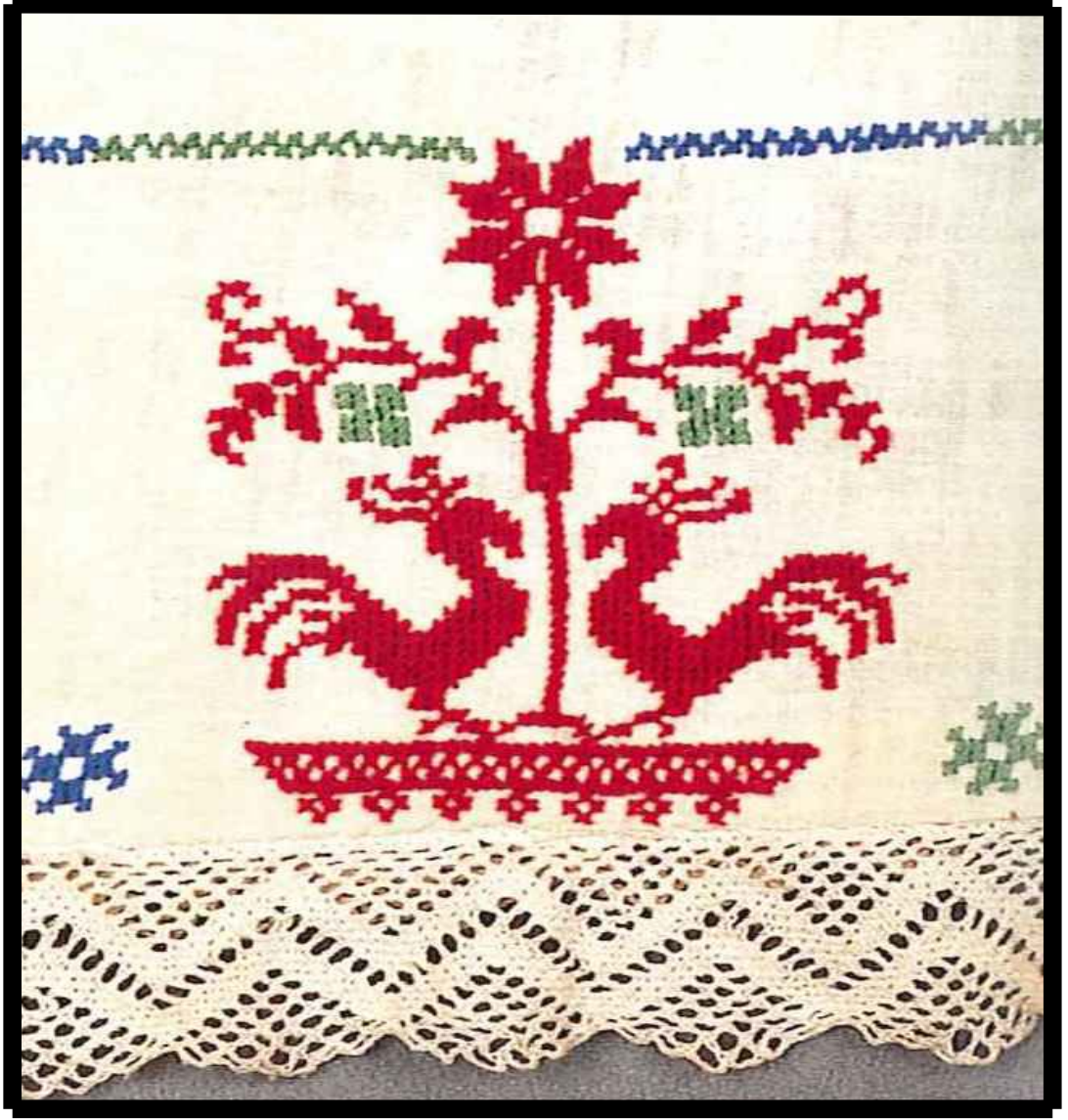
4.3.1. İşleme Tekniği İle Yapılan Giysi Süslemeleri

Bir bez veya bir kumaş üstüne iğneye geçirilmiş beyaz veya renkli iplik veya ipliklerle ve sırmalarla düz veya kabartılı olarak yapılan tezyinata işleme denir (Arseven, 1975: 843).

Değişik dokumalar ve deriler üzerine; elde veya makinada iğne veya tıgla değişik iplikler, sim ve sırma kullanılarak düz veya kabarık olarak yapılan süslemelere denir (Sain, 1987: 5).

4.3.1.1. Kanaviçe

Kanava İngiltere Kraliçesi Viktorya zamanında işsiz hanımların yaptığı el işidir (Eronç, 1984: 60).

Şekil 4.5.: Kanaviçe Örneği.

Kaynak: Anawalt, 2007: 106.

Bu işleme tekniğinde her cins kumaş ve deri üzerine elde veya makinede, iğne ve tığ gibi araçlarla, kasnak, gergef ve kağıt vasıtasıyla gerilen zemin üzerine; iplik, sim, sırma, tel kullanılarak, çeşitli tekniklerin sayılarak, sayılmadan, düz veya kabarık bir şekilde uygulanmasıyla yapılmaktadır (Çelebilik, 1996: 32).

Şekil 4.6.: Kanaviçe Örneği.

Kaynak: Anawalt, 2007: 106.

Dayanıklı iğne işlerinden olup, keten veya kenevir lifleriyle dokunmuş kalın materyaller üzerine işlenir ve hem deseni, hem de zemini kaplar. Bu kaplama kumaşın yüzünü süsler ve kalitesini zenginleştirir (Eronç, 1984: 60).

4.3.1.2. Çin İğnesi

Çin iğnesi, desen yüzeyini tamamen kapatan bir iğne tekniğidir. Kullanılan iplik renkleri birbirine kaynaştırılarak düz bir yüzey oluşturduğundan boyanmış hissini vermektedir. Bu nedenle buna iğne boyası adı da verilmektedir (Akçin, 2006: 44).

Şekil 4.7.: Çin İğnesi.

Kaynak: Erişim: http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/modul_pdf/215ESB290.pdf (17 Mayıs 2012).

4.3.1.3. Beyaz İş

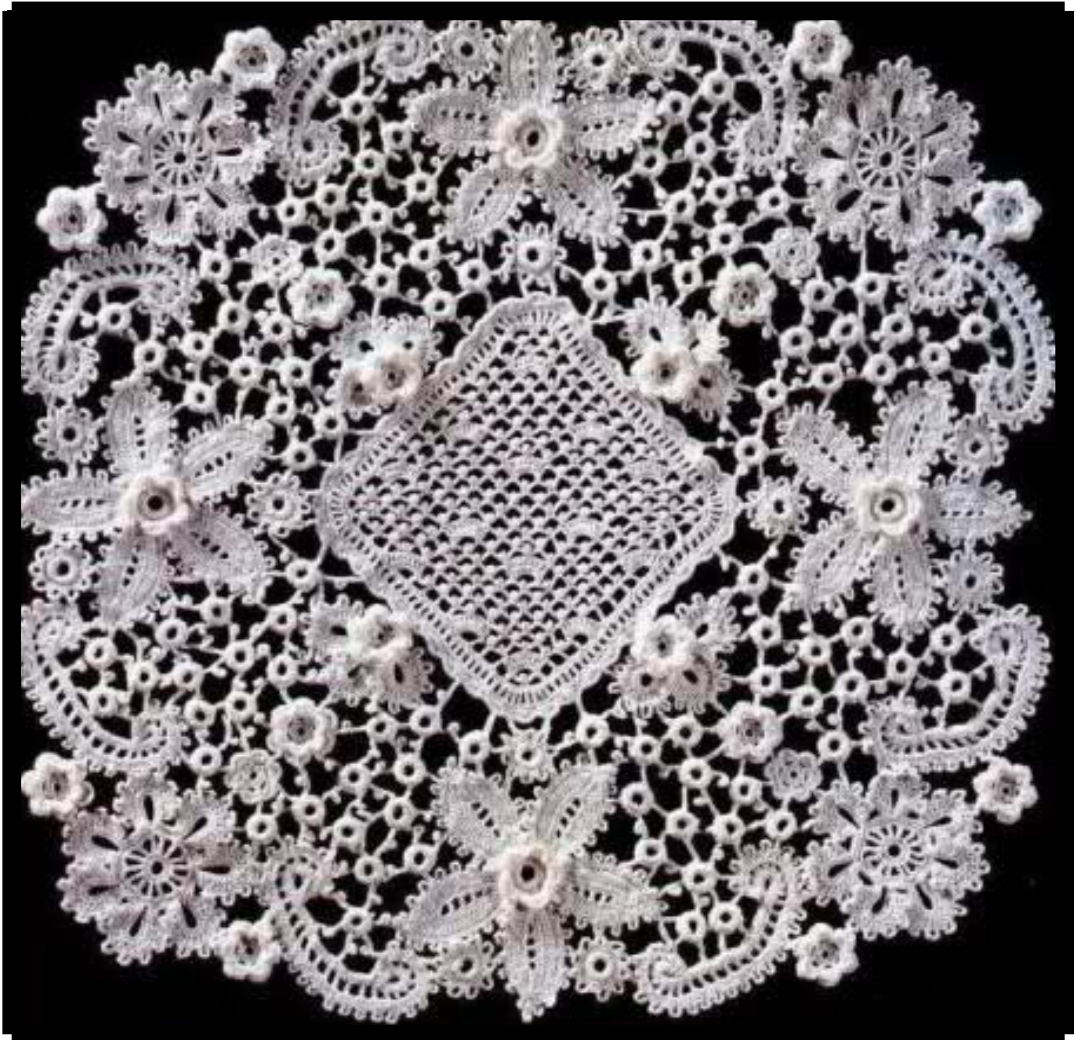
Beyaz iplikle beyaz kumaş üstüne işlenen işlemlere beyaz iş denirdi. Daha sonraları renkli ipliklerle renkli kumaşlar üzerine uygulamalar yapıldığı halde bu isim değişmedi. İlk defa Roma’da yapılmasına rağmen Fransa’da çok gelişmiş ve yaygınlaşmıştır (Eronç, 1984: 81).

4.3.1.4. Marka – Monogram

Marka, bir nesneyi tanıtmaya veya benzerlerinden ayırmaya yarayan işaret. Monogram, imza yerine kullanılan ve özel adın harflerinden meydana gelen marka. Monogramın imza yerine kullanışı Antik Çağa kadar çıkar. Özellikle Doğu Roma İmparatorluğu ile Ortaçağlarda çok görülmüştür (Eronç, 1984: 96).

4.3.1.5. Dantel

Dantel (Fransızca dantelle), elbise, çamaşır, örtü vb. eşyalara süs olarak dikilen ve çeşitli ipliklerle değişik biçimde örülen seyrek dokuma. Danteller genellikle kadınlar tarafından iğne, tığ ve mekikle örülen veya makinede dokunan zarif süsleme malzemesidir (Eronç, 1984: 108).

Şekil 4.8.: Dantel.

Kaynak: Erişim: <http://www.fmartuklu.net/dantel-ornekleri/170730-2011-yeni-dantel-ornekleri-2011-dantel-modelleri.html> (7 Mart 2012).

4.3.1.6. Pul – Payet

Pul, boncuk, stras gibi parlayan malzeme, öğleden sonra ve gece giysileriyle aksesuar süslemelerinde kullanılır. Bu malzemeler tek olarak kullanıldığı gibi bir kaçı bir arada veya çeşitli işleme iğneleriyle birlikte uygulanır. Pul, boncuk inci, stras gibi malzemenin belirli bir tutturma tekniği olmakla beraber kumaşa, desene konuş biçimlerine göre süslemeye değişik görünüm kazandırabilir (Eronç, 1984: 157).

4.3.1.7. Oya

İğne, tığ, firkete veya mekik kullanılarak ince iplik veya ipek iplikle yapılan ilmiklerden oluşmuş ince örgü dantele oya adı verilmektedir. Oyalar genellikle, işleme tekniğine, kullanılan malzemeye ve işlendiği aletlere göre isimlendirilmektedir. Elde işlenen bir tekniktir (Toplu, 1988: 14).

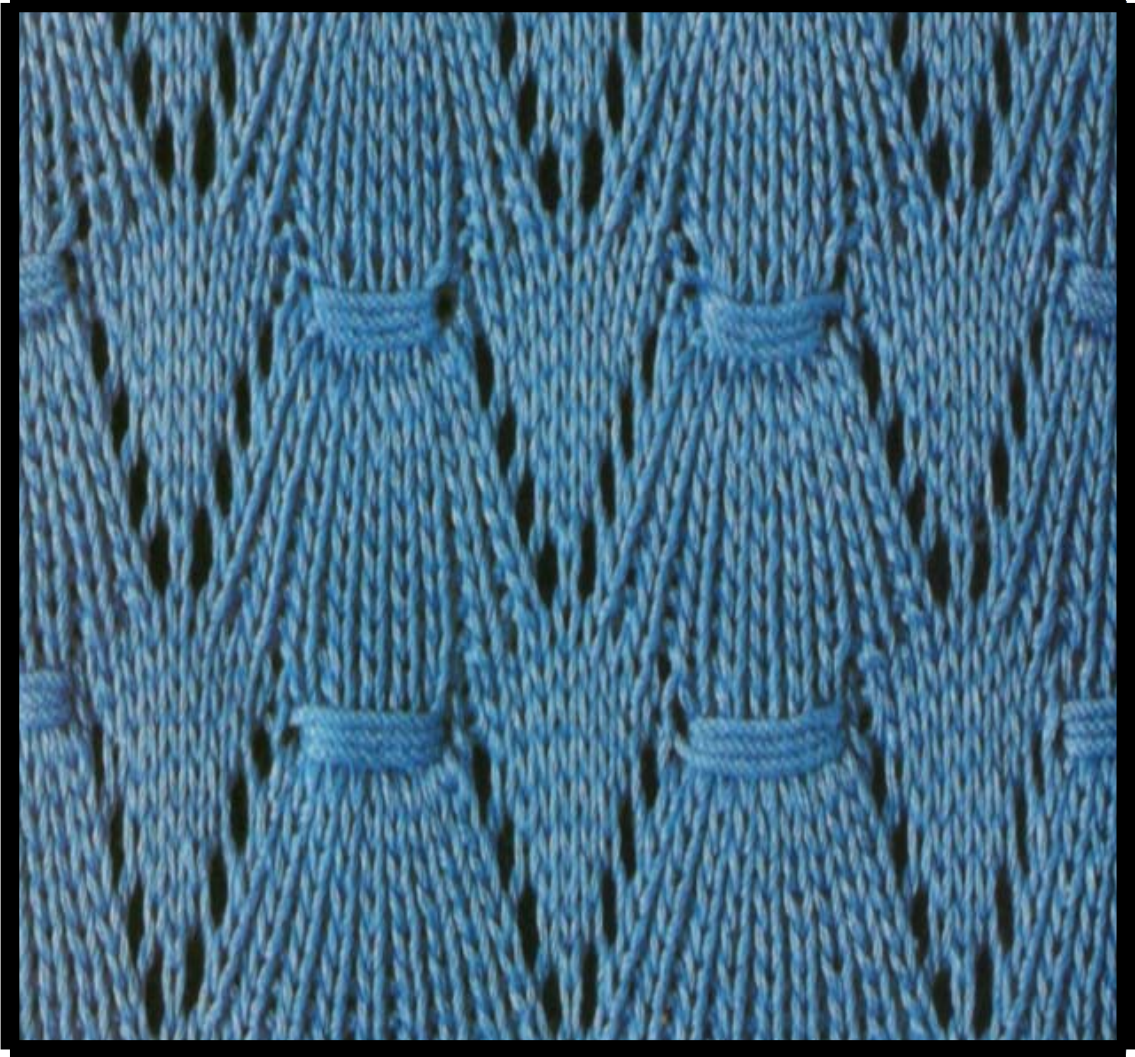

Şekil 4.9.: Oya Örneği.

Kaynak: Erişim: <http://www.oyamodelleri.net/lila-renkteki-oyalar.html> (18 Şubat 2012).

4.3.1.8. Ajur

Ajur Fransızcadan gelir (Ajour) “oyma, delme” demektir. Fransa ve Belçika dolaylarında çok yapılan bir işlemedir. Son derece zarif ve dekoratif bir işlemedir. Giyim süslemelerinde çok kullanılır. İpliği çekilebilen her türlü kumaşa uygulanabilir (Eronç, 1984: 100).

Şekil 4.10.: Ajur Örneği.

Kaynak: Erişim: <http://pratikorguler.blogcu.com/merserize-ajurlu-orgu-modelleri/7392743> (18 Şubat 2012).

4.3.1.9. Püskül

İpliklerin belirli bir doğrultuda kurgulanarak oluşturduğu iplik demetleri püskül olarak nitelendirilebilir. Püskül her türlü iplikle yapılabilir. Kumaşın atkı ve çözgü iplikleri çekilerek püskül yapılabilir (Eronç, 1984: 204).

4.3.1.10. Ponpon

Saç, giyim süslemede, döşeme eşyasında süs olarak kullanılan, yün, ipek vb. ipliklerden yapılan yuvarlak püskül. Ponpon, tek renk, iki renk veya renkler iç içe yerleştirilerek ebrulu yapılabilir.(Eronç, 1984: 204).

Şekil 4.11.: Ponponlardan Oluşan Bir Kemer Örneği.

Kaynak: Anawalt, 2007: 437.

4.3.1.11. Büzgü

Kumaşın bir ucundan istenilen yere kadar oyulgama dikişi geçirilmiş bir veya birkaç ipliğin çekilmesiyle meydana gelen ve kumaşın bolluğunu azaltan sık, küçük pililerdir (Eronç, 1984: 223).

Şekil 4.12.: Dalga Büzgü.

Kaynak: Erişim: <http://www.nuveforum.net/1716-genel-kultur-b/170196-buzgu-akordeon-buzgu-hasir-buzgu-yaprak-buzgu/> (19 Şubat 2012).

4.3.1.12. Türk İşi

Kumaşa desen çizilerek geçirilen kasnak veya gergef üzerine kumaşlar gerilen; iplik ve sim kullanılarak iğne ile işlenen mürver iğne tekniği dışında, tersi ile yüzü aynı görüntüde olan ve bazı tekniklerin sayılarak da yapılabildiği bir işleme tekniğidir (Köklü, 2002: 79).

Daha çok ev tekstilinde özellikle masa örtülerinde, koltuk takımı örtülerinde, çeyiz geleneği olan kişilerin çeyiz sandıklarında çok sık görülen bir çalışma tekniğidir (Bkz. Şekil 4.13.). Zaman zaman bazı kadın kıyafetlerinde de rastlanılmaktadır.

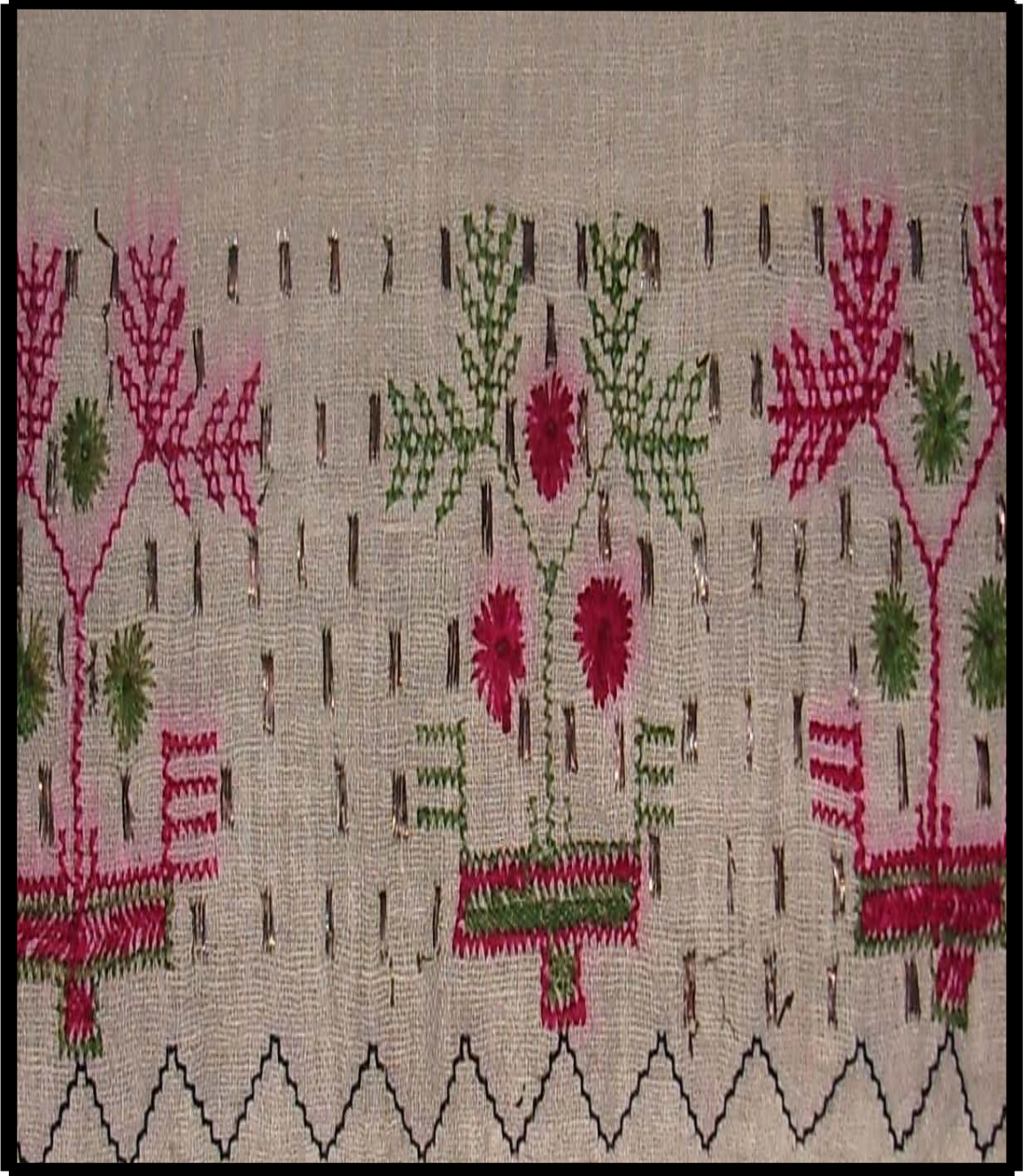

Şekil 4.13.: Türk İşi.

Kaynak: Erişim: http://hbogm.meb.gov.tr/modulerprogramlar/kursprogramlari/el_sanatlari/moduller/elde_turk_isi.pdf (17 Mayıs 2012).

4.3.1.13. Hesap İşi

Süsleme yapılacak kumaşın iplikleri sayılarak yapılan, işleme bittikten sonra kumaşın iki tarafında da aynı görüntünün elde edildiği bir işleme tekniğidir (Bkz. Şekil 4.14.).

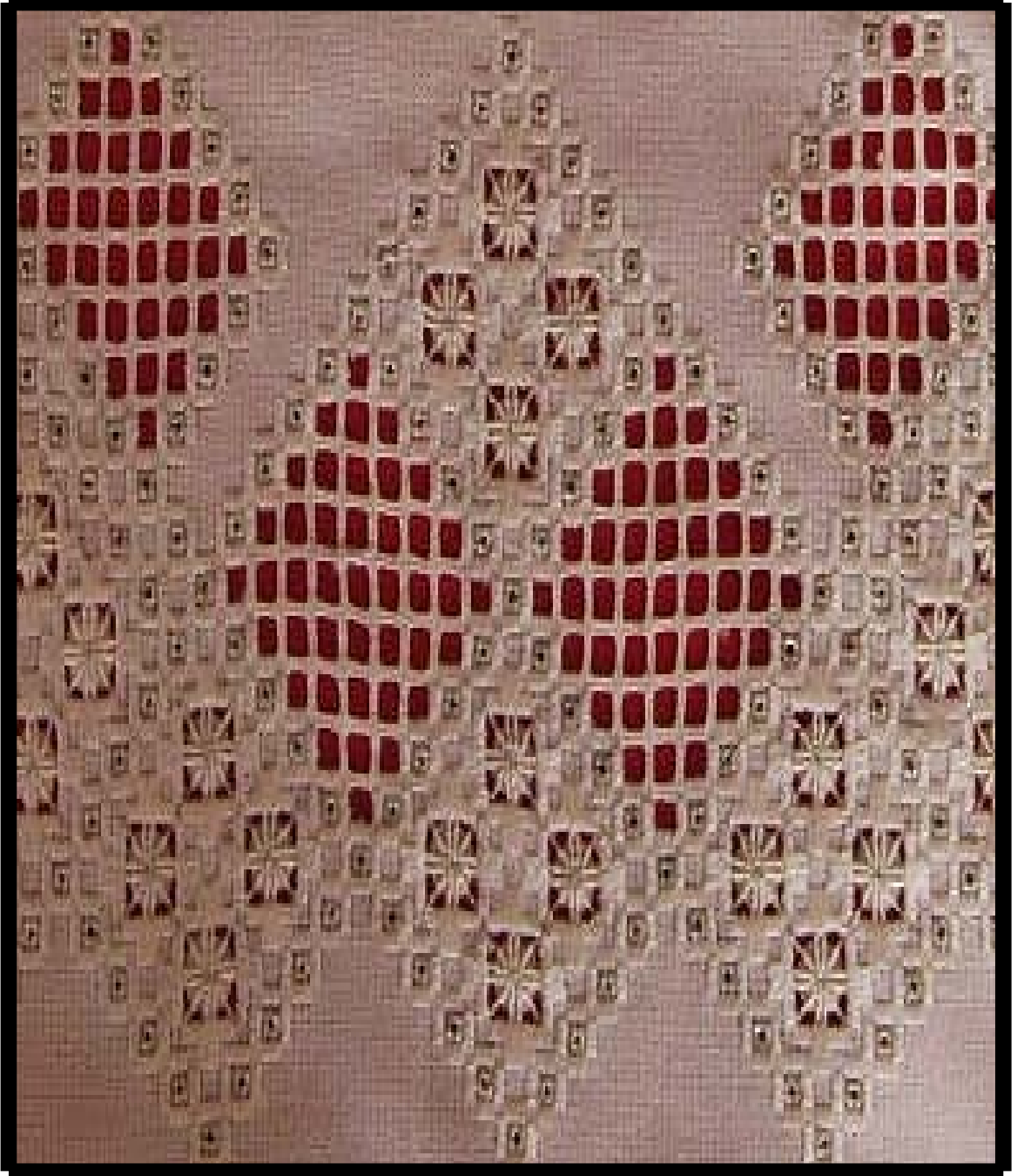

Şekil 4.14.: Hesap İşi.

Kaynak: Erişim: http://hbogm.meb.gov.tr/modulerprogramlar/kursprogramlari/el_sanatleri/moduller/hesap_isi.pdf (17 Mayıs 2012).

4.3.1.14. Antep İşi

İplikleri sayılarak ve belli motif özellikleri dikkate alınıp bazı iplikleri kesilerek üzerine çeşitli ajurların işlendiği ve motif kenarının susmalarla zenginleştirildiği bir tekniktir (Köklü, 2002: 180).

Şekil 4.15.: Antep İşi.

Kaynak: Erişim: http://hbogm.meb.gov.tr/modulerprogramlar/kursprogramlari/el_sanatlari/moduller/elde_antep_isi.pdf (17 Mayıs 2012).

4.3.1.15. Bartın İşi (Tel Kırma)

Sırma ile yapılan bir işleme türüdür. Tek işlemin tekrarıyla oluşan bir iştir. “+” şeklinde yapılan bu nakış genellikle tül üzerine uygulanmaktadır. Bunun yanı sıra ipliği sayılabilen kumaşlarda kullanılabilir (Tuğtaş, 1994: 221).

Bazı kıyafet detaylarında giysi üzerinde de kullanılmaktadır. Özellikle Anadolu’da kadınların giymekte oldukları düğün kıyafetlerinde Bartın İşi’ne (Tel Kırma) rastlanır.

Şekil 4.16.: Bartın İşi (Tel Kırma).

Kaynak: Erişim: <http://turizm.bakka.org.tr/28/107/SS/kultur-turizmi.aspx> (19 Şubat 2012).

4.3.1.16. Maraş İşi

Kadife, saten ve diğerk görsel güzelliğe sahip kumaşların üzerine sırma veya sim ipliklerle çeşitli kalınlıklarda kullanılan kağıtlar yardımıyla yapılır. İşlenen motifin kumaşın bir yüzünde farklı diğerk yüzünde farklı görüldüğü bir işleme tekniğidir (Bkz. Şekil 4.17.).

Şekil 4.17.: Maraş İşi Örneği.

Kaynak: Erişim: http://hbogm.meb.gov.tr/modulerprogramlar/kursprogramlari/el_sanatlari/moduller/elde_maras_isi.pdf (17 Mayıs 2012).

4.3.1.17. Kasnak İŖi (Suzeni)

Kasnağa gerilmiŖ kumaŖın üzerine geçirilmek istenen motifin çizilmesi ve zincir iŖi tekniğine dayalı olarak iŖlenmesine dayalı olan bir teknik olarak tanımlanabilir (Bkz. Ŗekil 4.18.).

Ŗekil 4.18.: Suzeni rneği.

Kaynak: EriŖim: http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/modul_pdf/215ESB556.pdf (17 Mayıs 2012).

4.3.2. DikiŖ Tekniği İle Yapılan Giysi Süslemeleri

Hem elde temel dikiŖ tekniklerine dayalı olarak, hem de makine ile yapılan dikiŖ tekniklerine dayalı olarak yapılan bir süslemedir.

4.3.2.1. Aplike

Düz veya desenli bir kumaştan kesilmiş motifleri veya parçayı başka bir kumaşın üzerine kapama, yapıştırma, tatbik etmedir. İşlemenin ve süslemenin henüz bilinmediği ilk çağlarda bile aplikenin yapıldığı söylenmektedir (Eronç, 1984: 72).

4.3.2.2. Biye

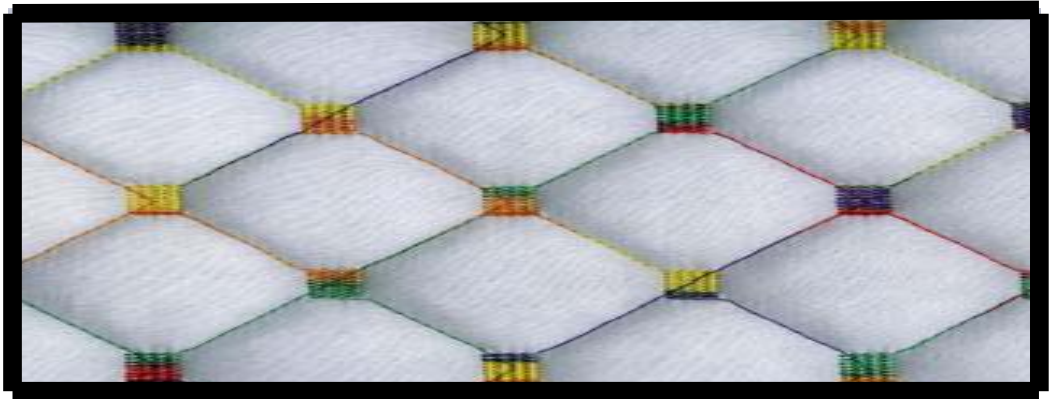
Giyimde, süsleme veya temizleme amacı ile yaka, kol, etek ya da herhangi bir parçanın kenarına geçirilen verev kumaştır. Bir süsleme gereci olan biye tek olarak veya çeşitli işleme iğneleriyle uygulanarak zengin süslemeler elde edilir (Eronç, 1984: 253).

4.3.2.3. Fırfır – Farbala

Elbise, perde veya benzeri örtülerin kenarlarına dikilen, büzgülü, pilili, düz veya verev kumaş bandı (Eronç, 1984: 257). Giysi tasarımında kullanılan fırfırları genel olarak, tek taraflı fırfır ve çift taraflı fırfır olarak ikiye ayrılır. Ayrıca fırfırlar çeşitli kostümlerde bayan dış ve iç giyimlerinde de sıkça kullanılır.

4.3.2.4. Kapitone

Kumaşın altına tahta pamuk, sünger, pazen gibi malzeme yerleştirilerek üstünden düz, zikzak makine çekmeye denilmektedir. Kapitone, giyime ceketlere, astarlara, sabahlıklara ve çocuk giyimine uygulanmaktadır. Kapitone bütün dünyada uygulanan, en eski el dikişlerinden biridir (Sever, 1988: 143).

Şekil 4.19.: Kapitone Örneği.

Kaynak: Erişim: <http://www.uygunkapitone.com/kapitone.htm> (7 Mart 2012).

4.3.2.5. Kırkyama (Patchwork)

Kırkyama: Kumaş artıklarını birleştirerek örtü, yorgan yüzü vb.ni yapma işi (Türk Dil Kurumu [TDK], 2012).

Kırkyama, daha çok ev tekstili ürünlerinde görülmekle beraber, giysi tasarımlarında da kullanılır (Bkz. Şekil 4.20.).

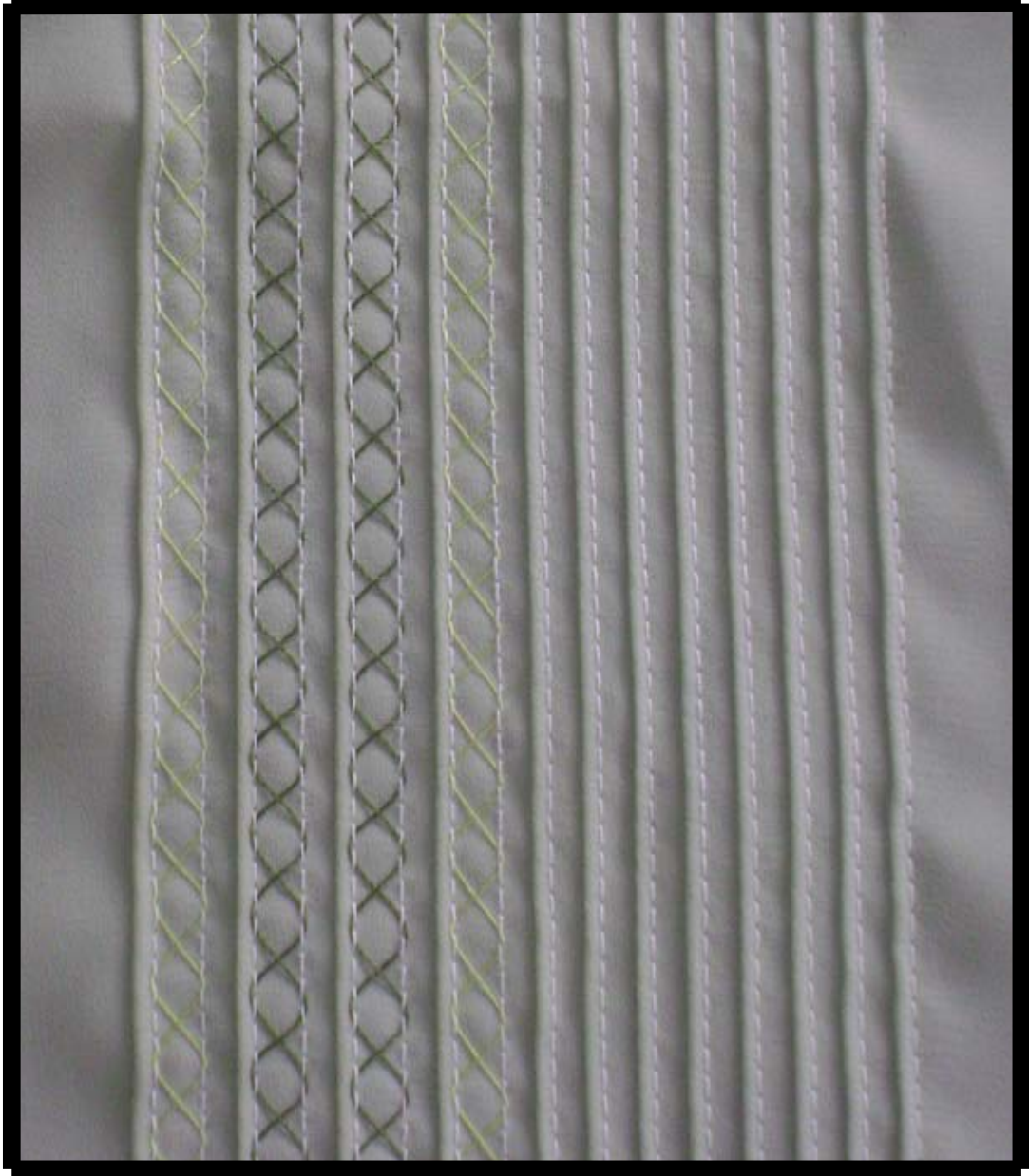
Şekil 4.20.: Kırkyama (Patchwork).

Kaynak: Erişim:

http://www.trekearth.com/gallery/North_America/United_States/South/West_Virginia/Charleston/photo899107.htm (19 Şubat 2012).

4.3.2.6. Nervür

Bir kumaşın üzerinde kabarık bir süs meydana getiren bir veya iki milimetre genişliğinde dikilmiş ince piliye denilmektedir (Atlamış, 2008; 68).

Şekil 4.21.: Nervür Örneği.

Kaynak: Erişim: <http://www.makinatorkiye.com/Makina/80511/Nevrur-Makinalari/16-IGNE-NERVUR-MAKINASI-VARIOMATIC-DTN-160> (19 Şubat 2012).

4.3.2.7. Pili

Giyim veya herhangi bir eşyayı süslemek ya da bolluk vermek için yapılan kumaş kıvrımıdır. İnce ve geniş aralıklı yapıldığı gibi ütülü ve ütüsüz (serbest) pililer de yapılabilir (Eronç, 1984: 246).

4.3.2.8. Fiyonk

Kadın ve çocuk giyiminde kullanılan süsleme gerecidir. Erkek giyiminde kavat yerine kullanılır (Eronç, 1984: 265). Birden fazla çeşidi olan fiyonklar, genellikle kurdele veya benzer şerit malzemeleriyle yapılır. Yapılan incelemelerde birden fazla fiyonk çeşidine rastlanıldığını söyleyebiliriz.

4.3.3. Hazır Süs Malzemeleri İle Yapılan Giysi Süslemeleri

Çeşitli tekstil malzemeleri kullanılarak (dar dokumalar, danteller vb.) yapılan özgün süsleme tekniklerini bu grup altında sınıflandırmak mümkündür. Günün modasına ve şartlarına göre hazır gereçler de çeşitlemeler gösterir. Bu gereçler şekillendirilerek veya düz olarak pili, nervür, biye, büzgü gibi süsleme iğneleri ile birlikte kullanılır.

4.3.3.1. Harç Malzemeleri

Desenli, desensiz, simli ve iplik cinsleri ile pul, boncuk, taşlarla süslü olanları vardır (Eronç, 1984: 274). Günümüz teknolojisiyle birlikte yeni tekstil ürün ve malzemelerinin sürekli gelişmesi harç malzemelerinin de gelişmesine olanak sağlamaktadır.

4.3.3.2. Hazır Dantel

Hazır danteller uzun şeritler halinde çeşitli dar dokuma makinelerinde yapılır. Hazır danteller; düz kenar danteli, düz ara danteli, güpür kenar danteli, güpür ara danteli, karo danteli, kopanaki danteli, kumaş dantel, sim dantel olarak çeşitlere ayrılır.

4.3.3.3. Kordon Şerit

Kordonlar ince – kalın olarak çeşitli ipliklerle makine veya elle bükülerek hazırlanır (Eronç, 1984: 274). Birçok giysi üzerinde özellikle hazır giyime yönelik tasarımlarda sıklıkla kullanılır.

4.3.3.4. Kurdele

Kurdele veya kurdela ismi İtalyanca Cordella'dan gelmiştir. Giyim süslemede veya bir şeyi bağlamada kullanılan kumaş şerit demektir (Eronç, 1984: 273).

4.3.3.5. Sutaşı

Giyim süslemede kullanılan çeşitli şekillerde makine tezgahlarında dokunan veya elle örülmüş katan, şeritlerdir (Eronç, 1984: 273).

5. RİZE BEZİ İLE YAPILABİLECEK OLAN GİYSİ TASARIMI ÖRNEKLERİ

Yapılan tez araştırmasının bu bölümü, Rize Bezi ile yapımının uygun olacağı düşünülen ve çeşitli moda tasarımcıları tarafından hazırlanmış giysi koleksiyonlarında bulunan, bazı bayan giysi tasarımlarından meydana gelmektedir. Hazırlanmış bu koleksiyonlarda; serbest tarzda kurgulanmış özgün form ve desen içeren çalışmalar seçilmeye çalışılmıştır. Seçilen bu kadın giysi tasarımları, tamamen Rize Bezi dokumalarından da yapılabileceği düşünülen tasarımlardır. Bununla birlikte, daha önce tasarlanmış olan giysilere örnek ismi verilip, kendi aralarında sıra ile numaralandırma sistemine gidilmiştir.

ÖRNEK 1

Şekil 5.1. Örnek 1 (Alexander McQueen).

Kaynak: Erişim: [http://www.elle.com/Runway/Ready-to-Wear/Fall-2011-RTW/ALEXANDER-MCQUEEN/ALEXANDER-MCQUEEN/\(view\)/1#mode=base;slide=22](http://www.elle.com/Runway/Ready-to-Wear/Fall-2011-RTW/ALEXANDER-MCQUEEN/ALEXANDER-MCQUEEN/(view)/1#mode=base;slide=22); (1 Mayıs 2012).

ÖRNEK 2

Şekil 5.2. Örnek 2 (Issey Miyake).

Kaynak: Erişim: [http://www.elle.com/Runway/Ready-to-Wear/Spring-2011-RTW/ISSEY-MIYAKE/ISSEY-MIYAKE/\(imageIndex\)/2#mode=base;slide=41](http://www.elle.com/Runway/Ready-to-Wear/Spring-2011-RTW/ISSEY-MIYAKE/ISSEY-MIYAKE/(imageIndex)/2#mode=base;slide=41); (1 Mayıs 2012).

ÖRNEK 3

Şekil 5.3. Örnek 3 (Issey Miyake).

Kaynak: Erişim: <http://www.elle.com/Runway/Ready-to-Wear/Spring-2011-RTW/ISSEY-MIYAKE/ISSEY-MIYAKE#mode=base;slide=13>; (1 Mayıs 2012).

ÖRNEK 3

Şekil 5.4. Örnek 3, Detay (Issey Miyake).

Kaynak: Erişim: [http://www.elle.com/Runway/Ready-to-Wear/Spring-2011-RTW/ISSEY-MIYAKE/ISSEY-MIYAKE/\(view\)/1#mode=base;slide=4](http://www.elle.com/Runway/Ready-to-Wear/Spring-2011-RTW/ISSEY-MIYAKE/ISSEY-MIYAKE/(view)/1#mode=base;slide=4); (1 Mayıs 2012).

ÖRNEK 4

Şekil 5.5. Örnek 4 (Issey Miyake).

Kaynak: Erişim: <http://www.elle.com/Runway/Ready-to-Wear/Spring-2011-RTW/ISSEY-MIYAKE/ISSEY-MIYAKE#mode=base;slide=2>; (1 Mayıs 2012).

ÖRNEK 4

Şekil 5.6. Örnek 4, Detay (Issey Miyake).

Kaynak: Erişim: [http://www.elle.com/Runway/Ready-to-Wear/Spring-2011-RTW/ISSEY-MIYAKE/ISSEY-MIYAKE/\(view\)/1#mode=base;slide=23](http://www.elle.com/Runway/Ready-to-Wear/Spring-2011-RTW/ISSEY-MIYAKE/ISSEY-MIYAKE/(view)/1#mode=base;slide=23); (1 Mayıs 2012).

ÖRNEK 5

Şekil 5.7. Örnek 5 (Chloe).

Kaynak:Erişim: <http://www.elle.com/Runway/Ready-to-Wear/Spring-2011-RTW/CHLOE/CHLOE#mode=base;slide=17>; (1 Mayıs 2012).

ÖRNEK 5

Şekil 5.8. Örnek 5, Detay (Chloe).

Kaynak: Erişim: [http://www.elle.com/Runway/Ready-to-Wear/Spring-2011-RTW/CHLOE/CHLOE/\(view\)/1#mode=base;slide=17](http://www.elle.com/Runway/Ready-to-Wear/Spring-2011-RTW/CHLOE/CHLOE/(view)/1#mode=base;slide=17); (1 Mayıs 2012).

ÖRNEK 6

Şekil 5.9. Örnek 6 (Hakan Yıldırım).

Kaynak: Erişim: <http://www.elle.com/Runway/Ready-to-Wear/Spring-2011-RTW/HAKAAN/HAKAAN#mode=base;slide=7>; (12 Mayıs 2012).

ÖRNEK 7

Şekil 5.10. Örnek 7 (Rick Owens).

Kaynak: Erişim: <http://www.elle.com/Runway/Ready-to-Wear/Spring-2011-RTW/RICK-OWENS/RICK-OWENS#mode=base;slide=40>; (12 Mayıs 2012).

ÖRNEK 8

Şekil 5.11. Örnek 8 (Viktor & Rolf).

Kaynak: Erişim: <http://www.elle.com/Runway/Ready-to-Wear/Spring-2011-RTW/VIKTOR-ROLF/VIKTOR-ROLF#mode=base;slide=37>; (1 Mayıs 2012).

ÖRNEK 8

Şekil 5.12. Örnek 8, Detay (Viktor & Rolf).

Kaynak: Erişim: <http://www.elle.com/Runway/Ready-to-Wear/Spring-2011-RTW/VIKTOR-ROLF/VIKTOR-ROLF#mode=base;slide=37>; (1 Mayıs 2012).

ÖRNEK 9

Şekil 5.13. Örnek 9 (Krizia).

Kaynak: Erişim: [http://www.elle.com/Runway/Ready-to-Wear/Fall-2010-RTW/KRIZIA/KRIZIA/\(imageIndex\)/3#mode=base;slide=11](http://www.elle.com/Runway/Ready-to-Wear/Fall-2010-RTW/KRIZIA/KRIZIA/(imageIndex)/3#mode=base;slide=11); (12 Mayıs 2012).

ÖRNEK 9

Şekil 5.14. Örnek 9, Detay (Krizia).

Kaynak: Erişim: [http://www.elle.com/Runway/Ready-to-Wear/Fall-2010-RTW/KRIZIA/KRIZIA/\(view\)/1#mode=base;slide=14;](http://www.elle.com/Runway/Ready-to-Wear/Fall-2010-RTW/KRIZIA/KRIZIA/(view)/1#mode=base;slide=14;) (12 Mayıs 2012).

ÖRNEK 10

Şekil 5.15. Örnek 10 (Christophe Josse).

Kaynak: Erişim: <http://www.elle.com/Runway/Haute-Couture/Fall-2011-Couture/CHRISTOPHE-JOSSE/CHRISTOPHE-JOSSE#mode=base;slide=13>; (1 Mayıs 2012).

ÖRNEK 10

Şekil 5.16. Örnek 10, Detay (Christophe Josse).

Kaynak: Erişim: [http://www.elle.com/Runway/Haute-Couture/Fall-2011-Couture/CHRISTOPHE-JOSSE/CHRISTOPHE-JOSSE/\(view\)/1#mode=base;slide=22](http://www.elle.com/Runway/Haute-Couture/Fall-2011-Couture/CHRISTOPHE-JOSSE/CHRISTOPHE-JOSSE/(view)/1#mode=base;slide=22); (1 Mayıs 2012).

ÖRNEK 11

Şekil 5.17. Örnek 11 (Alexander McQueen).

Kaynak: Erişim: [http://www.elle.com/Runway/Ready-to-Wear/Fall-2011-RTW/ALEXANDER-MCQUEEN/ALEXANDER-MCQUEEN/\(view\)/1#mode=base;slide=23](http://www.elle.com/Runway/Ready-to-Wear/Fall-2011-RTW/ALEXANDER-MCQUEEN/ALEXANDER-MCQUEEN/(view)/1#mode=base;slide=23); (1 Mayıs 2012).

ÖRNEK 12

Şekil 5.18. Örnek 12 (Stephane Rolland).

Kaynak: Erişim: <http://www.elle.com/Runway/Haute-Couture/Spring-2012-Couture/STEPHANE-ROLLAND/STEPHANE-ROLLAND#mode=base;slide=0>; (1 Mayıs 2012).

6. SONUÇ

Dokumanın tarihsel süreci incelendiğinde, tarih öncesi devirlerden itibaren sürekli olarak dokuma ve dokumacılık sanatı kavramlarının gelişme gösterdiği görülür. Dokumacılık sanatında gözlemlenen bu gelişmeye bağlı olarak, giysi kavramı da bu değişimden etkilenmiştir. İnsanların başkalarında olmayı arama çabaları; bu kavramlarda farklı teknik ve görsel nitelik taşıyan değerlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Dokuma ve giysi alanlarında gün geçtikçe daha farklı, özgün teknikler ve formlar geliştirilmiştir. Bununla birlikte, insanoğlu doğuştan edindiği bir özellik olan estetik kavramını, bu unsurlar üzerinde de görmek istemiştir. Böylece, ortaya çıkan süsleme kavramını, yaptıkları dokumalarda ve giysilerde kullanmaya başlamış, onları gün geçtikçe de farklılaştırıp, geliştirmiştir. Dokuma, giysi ve süsleme kavramlarının sürekli bir gelişim içerisinde olması, farklı ve özgün tasarımların ortaya çıkmasına, eski olan, unutulmaya yüz tutmuş bazı değerlerin de değişik şekillerde yeniden oluşturulmasına katkı sağlamıştır.

Ülkemizde çok eski yıllardan beri bilinen ve bugün ise unutulmak üzere olan önemli bir değer de, özgün bir dokumacılık sanatı örneği olan Rize Bezi'dir. Bu geleneksel dokumamızdan çoğu kişi pek haberdar olmasa da, bu dokuma yüzyıllardır varlığını devam ettirmiş, nadir dokumalarımızdan biri olarak gösterilebilir.

Yapılan tez araştırması süresince, daha önce yapılan çalışmalar incelendiğinde, Rize Bezi ile ilgili detaylı bir çalışmanın yapılmamış olduğuna rastlanılmıştır. Bu dokuma türü, geleneksel bir değerimiz olduğu ve unutulmaya yüz tuttuğu için Rize Bezi'nin tanıtılması, araştırmanın çıkış noktası olmuştur. Araştırmada, hem bölgede, hem de bölge dışında yaşayan halkın dahi bu geleneksel Türk el dokuması hakkında pek büyük bir bilgi sahibi olmadığı tespit edilmiştir. Günümüzde varlığından pek haberdar olunmayan bu geleneksel Türk el dokumasının tanıtımı ve yaşatılması için, özellikle bölgedeki il ve ilçe belediyelerinin, büyükşehirlerde varlıklarını sürdüren, bölgeye ait olan dernek ve kuruluşların, tekstil ve moda tasarımı sektörlerinde görev

yapan kişilerin ve akademisyenlerin dikkati çekilmek istenmiştir. Günümüzde çok az dokunmakta olan bu geleneksel Türk el dokuması için, özellikle bölgedeki il ve ilçe belediyeleri, büyükşehirlerde kurulmuş olan dernekler, bazı iş adamları ve akademisyenlerle iş birliği yaparak Rize Bezi'nin kalkındırılması için çeşitli etkinlikler düzenlenmesi uygun görülmüştür. Rize Bezi'nin yaşatılması ve tanıtılması için çeşitli çalışmaların yapılması gerekliliği önemle vurgulanmak istenmektedir.

Rize Bezi'ni oluşturan en önemli etkenlerden biri ise, kuşkusuz kenevir (kendir) ipliğidir. Özellikle Trabzon ve Rize arasındaki sahil şeridini kapsayan bölgede yetişen kenevir bitkisi bu dokumaya kendine özgü bir özellik katmaktadır. Daha çok sert bir iplik olan kenevir ipliği, bu dokumada tam tersine yetiştiği bölgenin iklimi ile bağlantılı olarak oldukça yumuşak bir yapıdadır. Dolayısıyla, bu bölgeden elde edilen kenevir bitkisi, Rize Bezi için çok büyük bir önem taşımaktadır.

Ülkemizde ilaç ve diğer bağımlılık yapan maddelerin yapımında kullanılan kenevir bitkisi yetiştiriciliğinin devlet kontrolünde ve sınırlı olması bir handikap olarak görülebilir. Fakat, devletin belirli kurumlarının kendir yetiştirmesine izin vermesi ve devlet yetkilileri tarafından çok detaylı kontrolünün yapılması yöre halkı için ek bir gelir yaratacağı gibi; Rize Bezi dokumacılığına da katkı sağlayacaktır.

Bölgede açılacak, Rize Bezi üretimi yapacak büyük atölyelerin kurulması, hem bölge halkı için, hem de bölge dışından bu dokumanın satın alımını yapmak isteyen diğer işletmeler için büyük önem arz etmektedir. Bölgede bulunan atölyelerin çoğaltılması alınan siparişlerle doğru orantılıdır. Rize Bezi tanıtımı için bölge halkına, özellikle dernek ve diğer şehirlerde açılan tanıtım fuarlarında görev yapan kişilere de büyük görevler düşmektedir. Rize için hali hazırda çok büyük bir öneme sahip olan çay sanayii ve üretiminin yanısıra, kenevir yetiştiriciliği sanayiinin gelişmesine paralel olarak bölgenin kalkınmasına önemli katkılar sağlayacaktır. Böylece meyve, balık, ağaç sanayii gibi ikinci derece imkan ve üretimlerin artacağı, hayvancılığın daha da gelişeceği; atılacak olan bu adımlar doğrultusunda Doğu Karadeniz Bölgesi'nde (özellikle Rize ve Trabzon) Rize Bezi'nin gelişiminin diğer sanayi kollarını da kalkındıracağı tahmin edilmektedir.

Yapılan tez konu araştırmasının ayrıntılı incelenmesiyle elde edilen sonuç; unutulmaya yüz tutmuş ve günümüzde eski yıllara oranla daha az dokunan bu değerli

geleneksel Türk dokumasının çağdaş ve özgün tasarımlarla yeniden hayat bulması hedeflenmiştir. Rize Bezi ile ilgili olarak yapılan araştırmalar ile dokumanın; teknik, yapısal ve görsel özellikleri detaylı bir şekilde incelenmiştir. İncelenen bu özellikler doğrultusunda, Rize Bezi'nin daha önce keşfedilmiş olan giysi süsleme teknikleri ile bir araya getirilebileceği düşünülmüştür. Çeşitli moda tasarımcıları tarafından hazırlanmış olan özgün ve serbest tarzdaki kadın giysi koleksiyonlarından çıkarılan uygun örneklerle birlikte, savunulan bu düşünce ortaya konulmak istenmiştir. Bu örneklerin verilmesindeki esas amaç, Rize Bezi gibi bir dokuma ile giysi anlamında neler yapılabileceğini tasarımsal temelde ortaya çıkarmak ve günümüzde de kullanılmasını teşvik etmektir. Bu çalışmada ortaya çıkan en önemli sonuçlardan birisi de, Rize Bezi'nin giysi yapımına çok uygun bir dokuma olduğudur. Bu geleneksel dokumanın, çeşitli giysi süsleme teknikleri kullanarak birçok çağdaş giysiye adaptasyonunun mümkün olduğu görülmektedir.

Araştırmanın konu ile ilgilenen diğer araştırmacılara yardımcı olmasını dileyerek; Rize Bezi dokumaları ve diğer geleneksel değerlerimizin nesiller boyu yaşatılması ve dünyaya tanıtılmasını temenni ederim.

7. KAYNAKLAR

- Acar, B. (1982). *Kilim, Cicim, Zili, Sumak Türk Dokuma Yayguları*. (1. Baskı). İstanbul: Eren Yayınları.
- Akçin, S. (2006). *Gazi Üniversitesi, Meslek Eğitim Fakültesi Bünyesindeki Ülker Muncuk Müzesindeki Geleneksel İşlemeli Ürünlerin Değerlendirilmesi ve Eğitime Katkısının Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: T.C. Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aktepe, Ş. (2009). *Günümüz Tekstil Desenlerinde Klasik Osmanlı Saray Kumaşlarının Etkisi (16. Y.Y.)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: T.C. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Anawalt, P. (2007). *The Worldwide History Of Dress*. (1. Baskı). London: Thames&Hudson.
- Apak, M., Gündüz, F. ve Eray, F. (1997). *Osmanlı Dönemi Kadın Giyimleri*. (1. Baskı). Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Arer, R. (1952). *Rize, İçtimai, İktisadi ve Kültürel Bakımdan Bir Tetkik*. (1. Baskı). Ankara: Ulus Basımevi.
- Arseven, E. (1984). *Türk Sanatı*. (1. Baskı). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Aslanapa, O. (1984). *Türk Sanatı I-II*. (1. Baskı). İstanbul:Kervan Yayınları.
- Ataöv, T. (1978). Lizbon Müzelerinde Türk Eserleri. *Türkiyemiz Dergisi*. 1 (25), İstanbul, 5-8.
- Atlamış, G. (2008). *Hazır Giyim İşletmelerinde Giyim Süsleme Aşamaları Uygulamaları (İstanbul, İzmir, Konya, Adıyaman Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: T.C. Selçuk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Barıştan, Ö. (1984). *Türk İşleme Sanatı Tarihi*. (1. Baskı). Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları.
- Berker, N. (1981). *İşlemeler*. (1. Baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Büken, R. (2005). El Dokumacılığının ve El Tezgahının Tarihçesi, El Dokuma Tezgahı Çeşitleri. *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Dergisi; Journal of Fine Arts Faculty*. 1 (8), Erzurum, 63-84.
- Çelebilik, G. (1996). *Konya İli Antikacılarında Bulunan Hesap İşi Ürünleri ve Özellikleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: T.C. Gazi Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Deniz, B. (1998). *Ayvacık (Çanakkale) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları (Kilim – Cicim – Zili)*. (1.Baskı). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Dölen, E. (1992). *Tekstil Tarihi*. (1.Baskı). İstanbul: Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Duruçay, A. (1977). Türk İslam Eserleri Müzesinde Bulunan 8 Selçuklu Halısı. *Kültür ve Sanat Dergisi; Journal of Culture and Art*. 1 (5), Ankara, 78-85.
- Eronç, P. (1984). *Giysi Süsleme Teknikleri*. (1. Baskı). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Freyer, H. (1954). *Endüstri Çağı*. (1. Baskı). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Tarihi Fakültesi Yayınları.
- Gürsu, N. (1988). *Türk Dokumacılık Sanatı: Çağlar Boyu Desenler*. (1. Baskı). İstanbul: Redhouse Yayınları.
- Karadenizli, K. (1954). *Trabzon Tarihi*. (1. Baskı). Ankara: Trabzon Kalkınma Cemiyeti Neşriyatı.
- Karpuz, H. (1992). *Rize*. (1. Baskı). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kırzioğlu, N. (1994). *Türk Halk Kültüründe Doğu Anadolu Dokumaları ve Giysiler*. (1. Baskı). Ankara: Türk Halk Kültürü Araştırma Vakfı.
- Koçhan, Ü. (2007). *Konya İli Müze ve Özel Koleksiyonlarında Bulunan Geleneksel Türk Giysi Süsleme Tekniklerinden Örnekler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: T.C. Selçuk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Komşuoğlu, Ş., İmer, A., Seçkinöz, M., Alpaslan, S., Etike, S. (1986). *Resim II Moda Resmî ve Giyim Tarihi*. (1. Baskı). Ankara: Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları.
- Kosswig, L. (1971). Anadolu Dokuma Yaygıları. *Türkiyemiz Dergisi*. 1 (5), İstanbul, 27-33.
- Köklü, H. (2002). *El İşlemeleri*. (1. Baskı). İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
- Köseoğlu, N. (1997). *Milli Kültür ve Kimlik*. (1. Baskı). İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Ögel, B. (1962). *İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi*. (1. Baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Önlü, N. (2010). Ege Bölgesi El Dokuma Kaynakları. *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Dergisi; Journal of Fine Arts Faculty*. 1 (17), Erzurum, 47-60.
- Öz, T. (1951). *Türk Kumaş ve Kadifeleri*. (1. Baskı). İstanbul: Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı Yayınları.
- Sain, B. (1987). *Hesap İş El İşlemeleri*. (1. Baskı). Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Salman, F. (2010). Karnavas Bezi ve Teknik Özellikleri. *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Dergisi; Journal of Fine Arts Faculty*. 1 (18), Erzurum, 51-62.

- Sever, Ş. (1988). *Kadın Giyimi ve Temel Dikiş*. (1. Baskı). Ankara: Tisamat.
- Soysaldı, A. (2009). *Düz Dokuma Teknikleri ve Teknik Desen Çizimleri (Kilim, Cicim, Zili – Sili, Sumak vb.)*. (1. Baskı). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Temir, Ş. (2010). *Geçmişten Günümüze Şile ve Şile Bezi*. (1.Baskı). Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.
- Toplu, A. (1988). *Oya ve Bartın İşi*. (1. Baskı). İstanbul: Dilem Yayınevi.
- Togan, Z. (1946). *Umumi Türk Tarihine Giriş*. (1. Baskı). İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Tuğtaş, F. (1994). *Türk Nakışları Öğretim Yaprakları*. (1. Baskı). Ankara: Önder Matbaacılık.
- Türkoğlu, S. (2002). *Tarih Boyunca Anadolu'da Giyim Kuşam*. (1. Baskı). İstanbul: Atılım Kağıt Ürünleri ve Basım Sanayi.
- Usluca, Ö. (2005). *Tarihi Dokuma Kumaşların Korunma ve Onarım Yöntemleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: T.C. Marmara Üniversitesi. Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- Yağan, Ş. Y. (1978). *Türk El Dokumacılığı*. (1. Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Zaim, S. (1956). *İstanbul Mensucat Sanayinin Bünyesi ve Ücretler*. (1. Baskı). İstanbul: Sermet Matbaası.

İnternet

Yazarsız Alıntılar

Türk Dil Kurumu [TDK]. (2011). Erişim Tarihi: 29 Aralık 2011, <http://tdkterim.gov.tr/bts/>

Türk Dil Kurumu [TDK]. (2012). Erişim Tarihi: 19 Aralık 2012, <http://tdkterim.gov.tr/bts/>

Vikipedi (2011). Erişim Tarihi: 24 Aralık 2011, <http://tr.wikipedia.org/wiki/Kenevir>

Vikipedi (2011). Erişim Tarihi: 26 Aralık 2011, <http://tr.wikipedia.org/wiki/Pamuk>

<http://www.bible-archaeology.info/clothes.htm> (9 Mayıs 2012)

<http://www.bible-archaeology.info/clothes.htm> (9 Mayıs 2012)

<http://www.bible-archaeology.info/clothes.htm> (9 Mayıs 2012)

[http://en.wikipedia.org/wiki/File:Tomb_of_Nakht_\(2\).jpg](http://en.wikipedia.org/wiki/File:Tomb_of_Nakht_(2).jpg) (14 Kasım 2011)

<http://www.turkiye-rehberi.net/rize-haritasi.asp> (12 Aralık 2011)

<http://tr.wikipedia.org/w/index.php?title=Dosya:CottonPlant.JPG> (26 Kasım 2011)

http://en.wikipedia.org/wiki/File:Kazakh_rug_chain_stitch_embroidery.jpg (9 Mayıs 2012)

http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/modul_pdf/215ESB290.pdf (17 Mayıs 2012)

<http://www.frmartuklu.net/dantel-ornekleri/170730-2011-yeni-dantel-ornekleri-2011-dantel-modelleri.html> (7 Mart 2012)

<http://www.oyamodelleri.net/lila-renkteki-oyalar.html> (18 Şubat 2012)

<http://pratikorguler.blogcu.com/merseize-ajurlu-orgu-modelleri/7392743> (18 Şubat 2012)

<http://www.nuveforum.net/1716-genel-kultur-b/170196-buzgu-akordeon-buzgu-hasir-buzgu-yaprak-buzgu/> (19 Şubat 2012)

http://hbogm.meb.gov.tr/modulerprogramlar/kursprogramlari/el_sanatlari/moduller/elde_turk_isi.pdf (17 Mayıs 2012)

http://hbogm.meb.gov.tr/modulerprogramlar/kursprogramlari/el_sanatlari/moduller/hesap_isi.pdf (17 Mayıs 2012)

http://hbogm.meb.gov.tr/modulerprogramlar/kursprogramlari/el_sanatlari/moduller/elde_antep_isi.pdf (17 Mayıs 2012)

<http://turizm.bakka.org.tr/28/107/SS/kultur-turizmi.aspx> (19 Şubat 2012)

http://hbogm.meb.gov.tr/modulerprogramlar/kursprogramlari/el_sanatlari/moduller/elde_maras_isi.pdf (17 Mayıs 2012)

http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/modul_pdf/215ESB556.pdf (17 Mayıs 2012)

<http://www.uygunkapitone.com/kapitone.htm> (7 Mart 2012)

http://www.trekearth.com/gallery/North_America/United_States/South/West_Virginia/Charleston/photo899107.htm (19 Şubat 2012)

<http://www.makinaturkiye.com/Makina/80511/Nevrur-Makinalari/16-IGNE-NERVUR-MAKINASI-VARIOMATIC-DTN-160> (19 Şubat 2012)

[http://www.elle.com/Runway/Ready-to-Wear/Fall-2011-RTW/ALEXANDER-MCQUEEN/ALEXANDER-MCQUEEN/\(view\)/1#mode=base;slide=22;](http://www.elle.com/Runway/Ready-to-Wear/Fall-2011-RTW/ALEXANDER-MCQUEEN/ALEXANDER-MCQUEEN/(view)/1#mode=base;slide=22;) (1 Mayıs 2012)

[http://www.elle.com/Runway/Ready-to-Wear/Spring-2011-RTW/ISSEY-MIYAKE/ISSEY-MIYAKE/\(imageIndex\)/2#mode=base;slide=41;](http://www.elle.com/Runway/Ready-to-Wear/Spring-2011-RTW/ISSEY-MIYAKE/ISSEY-MIYAKE/(imageIndex)/2#mode=base;slide=41;) (1 Mayıs 2012)

<http://www.elle.com/Runway/Ready-to-Wear/Spring-2011-RTW/ISSEY-MIYAKE/ISSEY-MIYAKE#mode=base;slide=13;> (1 Mayıs 2012)

[http://www.elle.com/Runway/Ready-to-Wear/Spring-2011-RTW/ISSEY-MIYAKE/ISSEY-MIYAKE/\(view\)/1#mode=base;slide=4;](http://www.elle.com/Runway/Ready-to-Wear/Spring-2011-RTW/ISSEY-MIYAKE/ISSEY-MIYAKE/(view)/1#mode=base;slide=4;) (1 Mayıs 2012)

<http://www.elle.com/Runway/Ready-to-Wear/Spring-2011-RTW/ISSEY-MIYAKE/ISSEY-MIYAKE#mode=base;slide=2;> (1 Mayıs 2012)

[http://www.elle.com/Runway/Ready-to-Wear/Spring-2011-RTW/ISSEY-MIYAKE/ISSEY-MIYAKE/\(view\)/1#mode=base;slide=23;](http://www.elle.com/Runway/Ready-to-Wear/Spring-2011-RTW/ISSEY-MIYAKE/ISSEY-MIYAKE/(view)/1#mode=base;slide=23;) (1 Mayıs 2012)

<http://www.elle.com/Runway/Ready-to-Wear/Spring-2011-RTW/CHLOE/CHLOE#mode=base;slide=17;> (1 Mayıs 2012)

[http://www.elle.com/Runway/Ready-to-Wear/Spring-2011-RTW/CHLOE/CHLOE/\(view\)/1#mode=base;slide=17;](http://www.elle.com/Runway/Ready-to-Wear/Spring-2011-RTW/CHLOE/CHLOE/(view)/1#mode=base;slide=17;) (1 Mayıs 2012)

<http://www.elle.com/Runway/Ready-to-Wear/Spring-2011-RTW/HAKAAN/HAKAAN#mode=base;slide=7;> (12 Mayıs 2012)

<http://www.elle.com/Runway/Ready-to-Wear/Spring-2011-RTW/RICK-OWENS/RICK-OWENS#mode=base;slide=40;> (12 Mayıs 2012)

<http://www.elle.com/Runway/Ready-to-Wear/Spring-2011-RTW/VIKTOR-ROLF/VIKTOR-ROLF#mode=base;slide=37;> (1 Mayıs 2012)

<http://www.elle.com/Runway/Ready-to-Wear/Spring-2011-RTW/VIKTOR-ROLF/VIKTOR-ROLF#mode=base;slide=37;> (1 Mayıs 2012)

[http://www.elle.com/Runway/Ready-to-Wear/Fall-2010-RTW/KRIZIA/KRIZIA/\(imageIndex\)/3#mode=base;slide=11;](http://www.elle.com/Runway/Ready-to-Wear/Fall-2010-RTW/KRIZIA/KRIZIA/(imageIndex)/3#mode=base;slide=11;) (12 Mayıs 2012)

[http://www.elle.com/Runway/Ready-to-Wear/Fall-2010-RTW/KRIZIA/KRIZIA/\(view\)/1#mode=base;slide=14;](http://www.elle.com/Runway/Ready-to-Wear/Fall-2010-RTW/KRIZIA/KRIZIA/(view)/1#mode=base;slide=14;) (12 Mayıs 2012)

<http://www.elle.com/Runway/Haute-Couture/Fall-2011-Couture/CHRISTOPHE-JOSSE/CHRISTOPHE-JOSSE#mode=base;slide=13;> (1 Mayıs 2012)

[http://www.elle.com/Runway/Haute-Couture/Fall-2011-Couture/CHRISTOPHE-JOSSE/CHRISTOPHE-JOSSE/\(view\)/1#mode=base;slide=22;](http://www.elle.com/Runway/Haute-Couture/Fall-2011-Couture/CHRISTOPHE-JOSSE/CHRISTOPHE-JOSSE/(view)/1#mode=base;slide=22;) (1 Mayıs 2012)

[http://www.elle.com/Runway/Ready-to-Wear/Fall-2011-RTW/ALEXANDER-MCQUEEN/ALEXANDER-MCQUEEN/\(view\)/1#mode=base;slide=23;](http://www.elle.com/Runway/Ready-to-Wear/Fall-2011-RTW/ALEXANDER-MCQUEEN/ALEXANDER-MCQUEEN/(view)/1#mode=base;slide=23;) (1 Mayıs 2012)

<http://www.elle.com/Runway/Haute-Couture/Spring-2012-Couture/STEPHANE-ROLLAND/STEPHANE-ROLLAND#mode=base;slide=0>; (1 Mayıs 2012)

8. ÖZGEÇMİŞ

1985 yılında İstanbul'da doğdu. İlk ve orta eğitimini İstanbul'da tamamladı. Lisans eğitimini, 2007 yılında mezun olduğu T.C. Gazi Üniversitesi, Giyim Endüstrisi ve Moda Tasarımı Eğitimi Anabilim Dalı, Moda Tasarımı Bölümü'nde tamamladı. Lisans eğitimi süresinde ve sonrasında; "Mithat Giyim San. ve Tic. A.Ş." (Mithat Selection, Mithat New Line – İstanbul), "Faik Sönmez Tekstil San. ve Tic. A.Ş." (Faik Sönmez, FS Plus – İstanbul), "Kristian Aadnevik Fashion House" (Kristian Aadnevik – Londra), "SDR Giyim San. ve Tic. A.Ş." (Iceboys, ICB London – İstanbul) gibi hazır giyim markalarının ve moda evlerinin; tasarım, ürün ve marka geliştirme departmanlarında görev aldı. Halen, T.C. Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tekstil ve Moda Tasarımı Anasanat Dalı, Tekstil ve Moda Tasarımı Programı'nda yüksek lisans eğitimine devam etmektedir. Halen 2011 yılında göreve başladığı, FMV Işık Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Moda ve Tekstil Tasarımı Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak çalışmaktadır.